İŞÇİLER NEDEN ve NASIL SÖMÜRÜLÜYOR?

(ARTI-DEĞER NEDİR?)

faruk pekin

VARDİYA yayınları

8. BASKI

VARDİYA YAYINLARI

SEKİZİNCİ BASKI Haziran 1979

FARUK PEKİN

İŞÇİLER NEDEN VE NASIL SÖMÜRÜLÜYOR ?

(ARTI - DEĞER NEDİR?)

RESİMLER :

POLAT NAHABAŞ
ALPER UYGUR

Vardiya YAYINLARI Sorumlusu :Dilrüba Yaman

VARDİYA YAYINLARI
P.K. 671
SİRKECİ İSTANBUL

Baskı : Sonakın matbaası
Kapak: Tab Grafik
Cilt : Örnek ciltevi

Yayınevinin Önsözü

Yayınevimizce emekçi kitle eğitimine yardımcı olmak amacıyla yayınlanan bu kitap büyük bir ilgi görmüş ve kitabın ilk beş baskısı kısa zamanda tükenmiştir. Elinizdeki gözden geçirilmiş altıncı baskıdır.

Daha önceki yayınlarımızın da ortaya koyduğu gibi, bilimsel gerçeklerin aktarılmasındaki arılaşma, anlatımı basite indirgeme, çok önemli soyut bilgilerin kitleler içinde yaygınlaşmasına yardımcı olmaktadır. Günümüzde işçi sınıfının ve tüm emekçilerin ekonomik, siyasal ve toplumsal gerçekleri kavraması artık bir zorunluluk haline gelmiştir. Emekçi kitle eğitiminin önemi her geçen gün artmaktadır.

Bilimsel gerçekleri emekçi kitlelere aktarma çalışmaları sevindirici bir biçimde yoğunlaşmaktadır. Bu çabalar emekçi kitlelerin bilimsel tartışmaları izlemelerini, hatta yer yer bu tartışmalara müdahale ederek yönlendirmelerini kolaylaştıracaktır.

Yayınevimiz, bu boşluğun doldurulmasına yönelik yayın yapmaktadır. Dileğimiz bu tür çalışmaların daha kapsamlı, daha geniş örnekleriyle kısa zamanda geliştirilmesidir.

Okuyucularımıza sunduğumuz bu çalışmanın, daha gelişmiş örneklere yardımcı olacağı inancını taşımaktayız...

VARDİYA YAYINLARI

GİRİŞ

KAPİTALİST SÖMÜRÜ MEKANİZMASI ÜZERİNE KONMAK İSTENEN PERDELER YIRTILACAKTIR

İçinde yaşadığımız toplumda egemen sömürücü sınıf ve tabakalar, sömürü ve baskı düzenlerini sürdürmek için emekçileri **KÖRLEŞTİRMEK, SAĞIRLAŞTIRMAK, DİLSİZLEŞTİRMEK** istiyorlar. İstiyorlar ki, emekçiler gerçekleri görmesinler, gerçekleri duymasınlar, gerçekleri dile getirmesinler. Bir tek amaçları var: **BU SÖMÜRÜ VE BASKI DÜZENİ DEVAM ETSİN.**

Bu amaçla yazılı-sözlü-resimli çeşitli araçlarla yalnız göze değil, hem göze hem de kulağa hitap ederek

başta işçi sınıfı olmak üzere tüm emekçilerin beyinlerini yıkamak, gözleri önüne perdeler koymak, yalanları ile, sömürü ve baskı düzenini gizleyen, sömürüyü kolaylaştıran, meşrulaştıran propagandaları ile emekçileri oyalayıp aldatmak, kandırmak, uyutmak istiyorlar.

Ve bu kandırma, uyutma çabası beşikten mezara kadar devam ediyor. Bu amaçla ninniler, masallar, oyuncaklar, programları emperyalistlerin, iktidardaki patronların, ağaların çıkarlarına göre düzenlenen okullar, gazeteler, dergiler, kitaplar broşürler, türküler, şarkılar, plaklar, teypler, radyo ve televizyon, sinemalar, tiyatrolar, kahvehaneler, stadyumlar, reklamlar. sarı sendikalar... yalan söylüyor.

Sömürücü sınıf ve tabakalar bu araçlarla kapitalist sömürü mekanizmasını gizlemek, maskelemek istiyorlar. Bu araçlarla yaydıkları yalanlarıyla derinleşen ekonomik buhranı, kapitalizmin çıkmazını, işsizliği, pahalılığı gizlemek, kitlelerin gerçekleri görmesini önlemek istiyorlar.

İlkokulda UYU UYU YAT UYU ile okuma-yazma öğretiyorlar, BÖYLE GELMİŞ BÖYLE GİDER atasözlerini ezberletiyorlar. Bu propaganda ile büyüyen bir işçi fabrikaya gitmek üzere dolmuşa bindiğinde pikapta şu plak çalıyor: BÖYLE GELMİŞ BÖYLE GİDECEK...

Ve radyoda, televizyonda, gazetelerde patronlar yani kapitalistler, işçi sınıfının haklarına saldırıyorlar. Asgari ücretlerin, kıdem tazminatlarının, ücret zamlarının yüksekliğinden yakınıyorlar. «Ücret, emeğin fiyatıdır», «hayat pahalılığı ücret zamlarından doğar,» yalanlarını savuruyorlar. İşçileri faşizm ile tehdit ediyorlar, yeni yeni tuzaklar kuruyorlar.

Öte yandan yine bu araçlarla sarı sendikacıların «işçiler henüz bilinçlenmediler, bilinçlenince siyasete karışacaklar,» kandırmacaları sergileniyor.

Ama dünya değişiyor. Tüm ülkelerin işçileri gibi Türkiye işçi sınıfı da değişiyor, gelişiyor, **BİLİNÇLENİYOR.** Patronların, toprak ağalarının gözler önüne koymak istedikleri perdeleri teker teker yırtmaya, ekonomik ve siyasi mücadeleyi bilinçli bir şekilde sürdürebilmek için kapitalist sömürü mekanizmasının nasıl işlediğini derinlemesine öğrenmeye çalışıyor.

İşte biz bu kitapçıkta kapitalist sömürü mekanizması üzerine konmak istenen perdeyi, maskeyi indireceğiz.

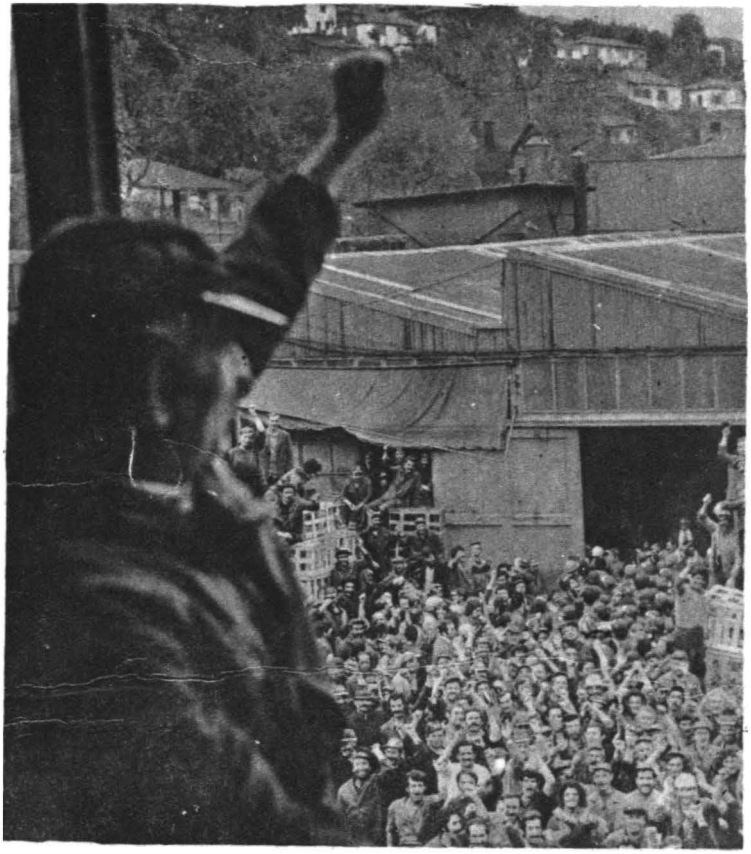
Kapitalist toplumda işçilerin neden ve nasıl sömürüldüğünü anlatmaya çalışacağız.

Bu kitapçık 1969 yılından sonra çeşitli sendikalarda yapılan eğitim çalışmalarının, eğitim seminerlerinin bir bölümünün ürünüdür. Bu nedenle kitapçık eğitim çalışmalarına katılan tüm işçilerin ortak bir ürünü sayılabilir. Çalışmalara katılan işçi arkadaşlara bilgi aktarırken onlardan çok şey öğrendik. Onların katkıları, deyişleri, örnekleri, anlatımı basite indirgemeleriyle anlatım biçimi daha da zenginleşti.

Kitapçıkta anlatılanları sendikal eğitim çalışmalarındaki biçimiyle aynen vermeye çalıştık. Yalnız anlatım dilini biraz değiştirip yazı diline uydurduk. Konular genellikle belli bir şematik biçimde sunuldu. Şematik anlatımın kolay anlaşılırlığının yanısıra bazı kalıpsal yanlışlara yol açabileceği de sürekli olarak göz önünde tutuldu.

HAYATTA BİLGİ SAHİBİ OLMAK, BİR KAVGADA SİLAH SAHİBİ OLMAK DEMEKTİR

Patronlara karşı, iktidardaki sömürücü sınıf ve tabakalara karşı güçlü bir ekonomik ve siyasi mücadele verebilmeleri için işçilerin içinde yaşadıkları toplumu çok iyi tanımaları, kapitalist sömürü mekanizmasını çok iyi öğrenmeleri gerekir. «Bu düzen değişmelidir,» diyen işçiler kapitalist sistemin ne olduğunu, kapitalizmin hangi esaslar üzerine kurulu olduğunu ayrıntılarıyla öğrenmek zorundadır. Sınıflar nasıl ortaya çıkmıştır? İnsan toplumları nasıl gelişmiştir? Kapitalizm nedir? Sömürü nedir? Artı-değer nedir? İşçiler bunları açık-seçik bilmelidir. Ekonomik olayları, bu olayların nasıl ortaya çıktığını derinlemesine öğrenmelidir. Yaşadığımız toplumda sömürünün işçi sınıfın-

dan, tüm emekçilerden nasıl gizlenmek istendiği işçilerin kafalarında pırıl pırıl yer etmelidir.

İşçiler, işçi sınıfının bilimi doğrultusunda bütün tabiat ve toplum olaylarının kanunlarını öğrenmelidir. Unutmayalım ki, bilmek, sırları çözmek, olayları açıklayabilmek işçi sınıfını güçlü kılacaktır. Çünkü **BİLEN İNSAN KORKMAZ.** Ukalâlık yapmak, bilgiçlik taslamak için değil, **DÜNYAYI DEĞİŞTİRMEK İÇİN ÖĞRENECEKTİR İŞÇİ SINIFI.**

EKONOMİ POLİTİK NEDİR?

● İŞÇİLER NEDEN ÇALIŞMAK ZORUNDADIR?

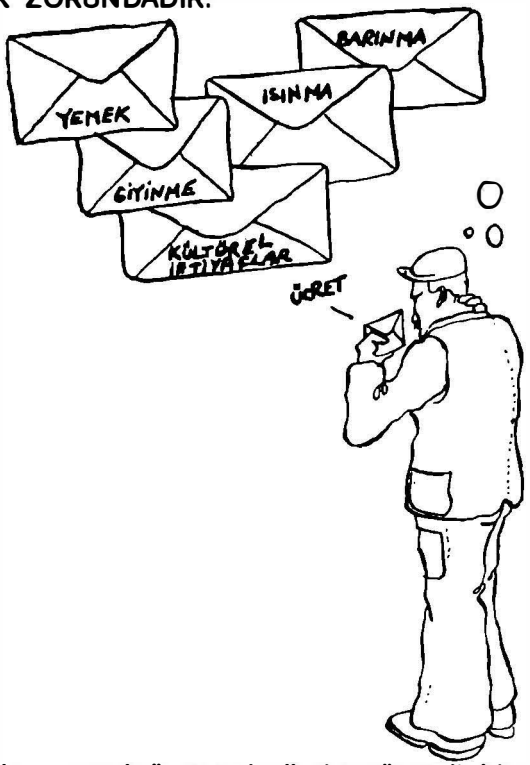
İnsanlar yaşamak için ihtiyaçlarını karşılamak zorundadırlar. Ama ihtiyaçlar nasıl giderilecek?

Eve kim ekmek götürecek? Kirayı kim ödeyecek? Ayakkabıyı, elbiseyi kim alacak? Odun, kömür, gaz parasını kim bulacak? Çocukların kitap, defter masrafını kim karşılayacak? Hastaların doktor, ilaç parasını kim bulacak???

İşte bugünkü düzende ihtiyaçlarını gidermek için işçiler çalışmak zorundadır. Çalışmazlarsa bu ihtiyaçlarını karşılamak için işçilerin işgücünden yani çalışma gücünden başka satacak bir şeyleri var mı?

Elbette **HAYIR.**

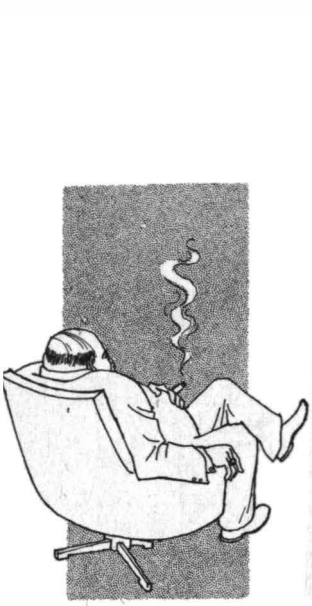
Demek ki, İŞÇİLER YEMEK, GİYİNMEK BARINMAK, ISINMAK, SAĞLIKLI OLMAK, OKUYUP GELİŞMEK ve HATTA DİNLENMEK yani kısacası YAŞAMAK İÇİN ÇALIŞMAK ZORUNDADIR.

Çalışan, mal üreten işçilerin önemli bir benzerliği vardır: İŞÇİLER ÇALIŞMAK ZORUNDADIR. ÇALIŞMA VE YAŞAMA ŞARTLARININ AYNI OLMASINDAN İŞÇİLERİN DERTLERİ AYNI, ÇIKARLARI ORTAK VE KURTULUŞ YOLLARI BİRDİR. Bundandır ki, işçiler için **AYNI HAMURDAN YOĞRULMUŞ, AYNI İPLİKTEN DOKUNMUŞLARDIR** denilmiştir

● **Peki, FABRİKA SAHİBİ PATRONLAR, İŞVEREN-LER yani KAPİTALİSTLER İŞÇİLERLE BERABER ÇALI-ŞIRLAR MI?**

Patronlar işçilerle beraber çalışmazlar. İşçiler gibi kol gücü harcamazlar, göz nuru, alınteri akıtmazlar. İşçi ler yaşamak için çalışırken, patronlar hem çalışmazlar, hem de rahatça yaşarlar.

● **PEKİ, BU NASIL OLUR?**

İşçiler üretir, ama ürettiklerine işçiler sahip çıkamaz. Çünkü bu düzende üretim araçlarına yani topraklara, fabrikalara, makinelere, hammaddelere... çalışmadan yaşayan ufak bir azınlık sahiptir. Üretim araçları onların özel mülkiyetlerindedir.

PATRONLAR, KAPİTALİSTLER ÜRETİM ARAÇLARINA SAHİP OLDUKLARINDAN İŞÇİLERİ SÖMÜRÜR, ONLARIN SIRTINDAN GEÇİNEREK YAŞARLAR.

Patronlar işçileri neden ve nasıl sömürürler? Bu işi nasıl becerirler? Bu kitapçık boyunca hep bu konuyu işleyeceğiz.

● SÖMÜRÜ NEDİR?

«Patronlar işçileri sömürüyorlar,» dedik. Peki nedir sömürü?

Evde aç, çıplak, hasta çoluk çocuk olmasının,
yoksulluğun, sefaletin, rezilliğin,
işsizliğin, pahalılığın, açlığın,
zulüm ve baskının,
dünyadaki bütün haksız savaşların,
Kamboçya'daki, Filistin'deki... Katliamların, emperyalizmin, faşizmin
sebebi, kaynağı nedir?
SÖMÜRÜ.

Kısaca söylersek:

> SÖMÜRÜ,
> ÜRETİM YAPAN İŞÇİLERİN, KÖYLÜLERİN... YANİ EMEKÇİLERİN ÜRETTİKLERİ ÜRÜNLERİN BÜYÜK KISMINA ÜRETİCİ OLMAYAN, ONLARIN SIRTINDAN GEÇİNEN SINIFLARIN EL KOYMASIDIR.

Sömürünün olabilmesi için önce üretimin olması gerekir. O zaman üretim neymiş onu görelim.

● ÜRETİM NEDİR?

Biz insanlar yaşamak için, hayatımızı sürdürmek için ihtiyaçlarımızı gideririz. Karnımızı doyurmak için bir şeyler yeriz, içeriz. Kumaştan elbise, deriden, köseleden ayakkabı yapar giyeriz. Tahta, tuğla, çimento, demir kullanıp ev yaparız. Isınmak için odun, kömür yakarız.

Bizim ihtiyaçlarımız yalnızca bu saydığımız **KİŞİSEL İHTİYAÇLAR** değildir. Ayrıca **TOPLU İHTİYAÇLARIMIZ** da vardır: yol, köprü, su, elektrik tesisleri... gibi. Bir de bu ihtiyaçlarımızı gidermede kullanacağımız makineye, alete, araca ihtiyacımız vardır. Biz bu ihtiyaçlarımızı gidermek için çeşitli ürünler kullanırız. Yani, kısacası, hayatımızı sürdürebilmek için biz birtakım ürünleri TÜKETİRİZ.

Yaptığımız bu işe TÜKETİM denir. Kullandığımız, tükettiğimiz ürünlere de MADDİ İHTİYAÇLAR denir.

Üretim ise, tükettiğimiz bu ürünleri ortaya çıkarmaktır.

İnsanlar her gün çok sayıda ürüne ihtiyaç duyarlar. Ama ihtiyaç duydukları, yaşamaları için gerekli maddeleri önlerinde, tabiatta hazır bulmazlar. İnsanlar ihtiyaçlarını çalışarak gidermek, üretmek, tabiatı değiştirmek, tabiattaki zenginlikleri kullanılır hale getirmek zorundadırlar.

«Armut piş, ağzıma düş,» bir rüyadır. İnsanlar tabiatı değiştirmek için çalışırlar. Üretim, insanların tabiata karşı mücadelesidir.

İnsanlar, hayvanlar gibi tabiatta buldukları ile yetinmezler. İnsanların çalışması iki bakımdan hayvanlardan farklıdır:

1. Bazı hayvanlar insanları şaşırtıcı mükemmellikte çalışmalar yaparlar. Örümcek ağ örer, arı petek yapar, kırlangıç ise yuva. Ama bunların çalışmaları insanlarınki gibi değildir. İnsanların çalışması daha önceden planla-

nır, belli bir amaca göre yapılır. Yanı, **İnsanların çalışması, BİLİNÇLİ FAALİYETtir.**

2. İnsanlar üretim sırasında alet, araç kullanırlar. Ve bu aletleri yine kendileri üretiler. Zaten bu yüzden **İNSAN, ARAÇ YAPAN HAYVANDIR** derler.

Bugün işçiler fabrikalarda durmadan mal üretirler. Tabiatta bulunan maddeleri alır, onları aletlerin, makinelerin yardımıyla toplu olarak işleyerek şekillerini değiştirir insanlara yararlı maddeler haline getirirler.

Toprakta yetiştirilen pamuğu makinelerde işleyip kumaş dokurlar. Hayvan derilerini işler, kösele, ayakkabı, gocuk yaparlar. Yeraltından çıkarılan demiri, kromu, bakırı, alüminyumu, manganezi... makinelerle işleyip çelik yapar, kab-kacak, otomobil, buzdolabı, elektrik aletleri, yeni makineler... üretirler. Tabiattan elde edilen çeşitli kimyasal maddeleri kullanıp ilaç yapar, boya imal ederler... Yeraltından petrol çıkarıp onu işler, insanlar için gerekli çeşitli ürünler üretirler.

İşte, insanların maddi ihtiyaçlarını karşılamak amacıyla tabiattaki maddeleri insanlara yarayışlı hale getiren çalışmaya ÜRETİM denir. Üretim sonunda ortaya çıkan maddelere de **ÜRÜN** denir.

● ÜRETİM GÜÇLERİ NEDİR?

Şimdi üretim üzerinde biraz duralım. Üretim nasıl gerçekleşir?

İşçiler işyerlerinde ne yaparlar? İşverenin önlerine koyduğu makinelerde kendilerine verilen hammaddelerle çalışıp o maddeleri işleyip ortaya bir mal çıkarırlar. Yıllar içinde edindikleri bilgi, tecrübe ve iş alışkanlığıyla aletleri, makineleri harekete geçirir ve hammaddeleri insanlara faydalı, kullanılır ürünler haline getirirler. Peki, bu ürünler nelerle, nasıl ortaya çıkar?

Herhangi bir yerde bir ürünün meydana getirilebilmesi yani üretimin olabilmesi için üç şey gereklidir:

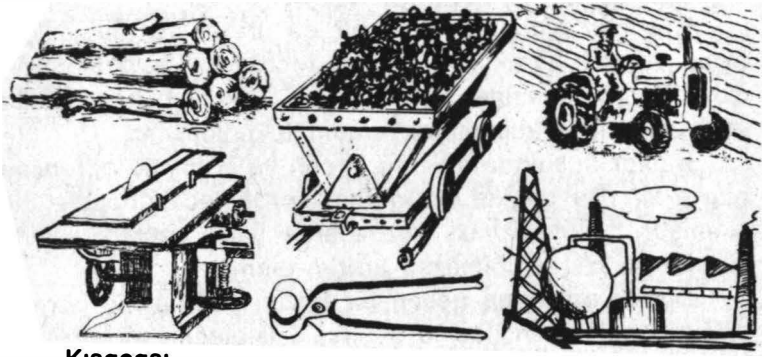
1. **Üretim araçları,**
2. **Emekçiler,**
3. **Üretim tecrübesi.**

1. ÜRETİM ARAÇLARI NEDİR?

Üretim araçları, başta toprak olmak üzere bütün doğal kaynaklar (ormanlar, sular, yeraltından çıkarılan ve

hammadde olarak kullanılan her türlü servet, bakır, demir, kömür, petrol...); bu kaynakları işlerken, çalışırken işçilerin kullandığı her türlü alet-edevat, araç-gereç (çekiç, testere, pense, anahtar...); makineler, üretimin yapıldığı tesisler (fabrikalar, işletme binaları, depolar, ulaştırma araçları, yollar, kanallar, tüneller...) ve diğer gerekli tesislerden (satış mağazaları, bankalar gibi) ibarettir.

Kısacası,

- Toprak ve tüm doğal kaynaklar
- Her türlü alet - edavat, araç
- Makineler
- Tesisler.

Bunların hepsine birden **ÜRETİM ARAÇLARI** denir.

2. EMEKÇİ KİMDİR?

EMEK, insanların maddi ihtiyaçlarını üretmeye yönelik bilinçli çabasıdır. Emekçi de hayatını çalışarak kazanan emek sonucu ürün üreten ve başkalarını sömürmeyen insandır.

Üretim araçlarını yani toprağı, makineleri, hammaddeleri işleyen insanlar olmazsa öyle durdukları yerde üretim araçlarından hiçbir şey elde edilmez. Üretim araçları CANSIZDIR. Yepyeni bir fabrikanın karşısına geçelim,

«hadi bakalım bana 10 tane buzdolabı yap,» diyelim. Ne elde ederiz?

Emekçiler tarafından harekete geçirilmedikçe kendi kendine hiçbir makine, hiçbir araç ortaya ürün çıkaramaz. Onları işleyecek emekçiler gereklidir. Kendi başına mülkiyet hiçbir şey yaratmaz. Bu yüzden **ZENGİNLİĞİN ANASI TOPRAKSA, BABASI DA EMEKTİR** denilmiştir.

3. ÜRETİM TECRÜBESİ NEDİR?

Üretimin olabilmesi için bir de üretim tecrübesi, çalışma hüneri gereklidir. Üretim tecrübesi; iş alışkanlığı, işbilgisi, görgü, hüner ve beceridir. Teknik bilgidir. Daha yeni bir kelime kullanırsak üretim teknolojisidir.

Bunlar kuşaktan kuşağa geçen ve iş içinde öğrenilen bilgilerdir. Bu bilgiler bir miras olarak işçilerin emeğine sinmiştir. İnsanoğlunun yüzbinlerce yıllık geçmişi içinde biriken bu bilgiler olmazsa üretim olamaz.

Bugün sokaktan geçen bir insanı çağırıp hiç görmediği bir makinenin başına geçirsek, işletebilir mi? Sokaktan rasgele çağrılan bir kişi o makinenin nasıl işletileceğini bilmediğinden o makineyi kullanamayacaktır. O makinenin nasıl kullanılacağını öğrenebilmesi için en azından belli bir çıraklık devresi geçirmesi gerekir. Herhangi bir işyerindeki bir emekçinin üretim araçlarını kullanabilmesi için mutlaka üretim tecrübesine ihtiyacı vardır. İş görgüsüne, iş alışkanlığına, üretim deneyine ihtiyacı vardır. Zaten bu yüzden kalifiye işçi, kalifiye olmayan işçi gibi deyimler kullanılır.

Demek ki, herhangi bir yerde üretimin olabilmesi için

1. ÜRETİM ARAÇLARI,
2. EMEKÇİLER,
3. ÜRETİM TECRÜBESİ GEREKLİDİR.

Bu üç unsura birden ÜRETİM GÜÇLERİ denir,
ÜRETİM GÜÇLERİ OLMADAN ÜRETİM OLMAZ.

● ÜRETİM GÜÇLERİ DEĞİŞKEN MİDİR, SABİT MİDİR?

Üretim güçleri tarih boyunca sürekli olarak değişmiştir. İnsanların ihtiyaçları her zaman aynı olmamıştır. Eskiden insanlar çiğ et yiyorlardı, çömlek kap kullanıyorlardı. Şimdi düdüklü tencere, elektrik ızgarası, alüminyum kaplar kullanmaktadırlar. İhtiyaç duyulan ürünler değiştikçe insanların kullandıkları araçlar da değişmektedir.

Sözgelimi, eskiden kullanılan karasaban ve öküzün yerini pulluk ve traktör alırken, el aletlerinin yerini elektronik cihazlar almaktadır.

Bu arada insan emeği de sürekli değişmektedir. İnsanlar yüzbinlerce yıllık üretim içinde üretim bilgilerini artırmışlar, beyinlerini, vücutlarını ve yeteneklerini geliştirmişlerdir.

Uzun yıllar içinde emekçilerin çalışma biçimi de değişmiştir. Emekçiler önce özgürce çalışmışlar, sonra köle, daha sonra toprak kölesi ve bugün de ücretli köle haline gelmişlerdir.

Ama üretim araçları gelişirken, emekçiler de gelişmiş, yetenekleri ve üretim bilgileri biraz daha artmıştır. Yani, üretim güçleri durmamış, sürekli olarak değişmiş, gelişmiştir.

● PATRONLARIN, KAPİTALİSTLERİN ÜRETİMDE YERİ YOK MUDUR?

«Üretimin olması için gerekli şartları sayarken patronları, yani kapitalistleri saymadınız. Patronların yeri nerede?» diyeceksiniz. Evet, patronları, işverenleri, kapitalistleri saymadık. Çünkü herhangi bir yerde üretimin olabilmesi için patronlara, kapitalistlere ihtiyaç yoktur. İçinde yaşadığımız kapitalist düzende patronların üretim içinde bir

tek yerleri vardır: üretim araçlarına sahip görünmektedirler. Üretim araçlarını bugün için mülkiyetlerinde tuttuklarından üretim içinde patronların yeri var gibi görünür. Oysa gerçek öyle değildir.

DÜNYADAKİ TÜM ZENGİNLİKLERİN YARATICISI EMEKÇİLERDİR

Herhangi bir yerde üretimin olabilmesi için, insanların ihtiyaçlarını giderecek ürünlerin ortaya çıkarılması için patronlara, sermayedarlara ihtiyaç yoktur. Ama herhangi bir yerde üretim güçleri yani, üretim araçları, işçiler ve üretim tecrübesi olmazsa üretim olmaz. Hele hele işçiler olmazsa... hiçbir şey olmaz.

Bir ilimizde fırın işçileri greve gittiler. Yalnız bir işkolundaki bu grev sonucu o şehirde hayat durdu. Peki yalnız bir şehirde değil, tüm Türkiye'de bütün işçiler greve gitse. İşçiler **GENEL GREV** yapsalar. Ne olur? Bir an düşünelim...

İşçiler yeraltından demir, kömür, petrol... çıkarmasa. Kimse madenlere inmese. Bütün şalterler inse, tüm fabrikaların kazanları dursa. Demir dökülmese, petrol damıtılmasa, kumaş dokunmasa. Şoförler çalışmasa, ateşçiler, makinistler, pilotlar, kaptanlar, ulaşım işçileri çalışmasa. Şantiyelerde işçiler işi bıraksa, inşaat işçileri inşaatları durdursa. İşçiler durdursalar elektrik üretimini, kapatsalar su borularının vanalarını. Dursa kundura imalathaneleri, tekstil fabrikaları. Fırınlar sönse, mandıralar kapansa. Tarlalarda emekçiler çalışmayı bıraksa, tarlalar çapalanmasa, tohumlar ekilmese, ürünler dalda kalsa. Rençberler, ırgatlar... buğday, pamuk, sebze, meyva... yetiştirmese... kısacası bütün emekçiler bir an çalışmayı bıraksalar Türkiye'de ve dünyada. NE OLUR?

HAYAT DURUR.

Peki, üretim sırasında gözetçilik yapan, emekçilerin ürettiklerine el koymak için çabalayan yumuşak elli, «kaf dağını ben yarattım,» edalı patronlar, efendiler, toprak ağaları işyerlerine gitmeyip topluca çalışmayı bıraksalar ne olur? Hayat yine durur mu? Elbette hayır.

Demek ki, dünya eskilerin dediği gibi öküzün boynuzu üzerinde değil, çalışan insanların, emekçilerin, işçi sınıfının ellerinde durmaktadır. İşçi sınıfı bugün Türkiye'de henüz bu gücünün farkında değildir. Ama gücünün bilincinde olarak sürdüreceği örgütlü mücadelesiyle **GELECEĞİ İŞÇİ SINIFI TAYİN EDECEKTİR.**

● PATRONLARIN HAKKI; ODUN KIRICISINA «HINK» DİYENİN HAKKIDIR

Patronların, kapitalist sınıfın üretim içindeki yerine ve üretim sonunda nasıl bir hak elde etmeleri gerektiğine dair şöyle bir fıkra anlatılır:

Nasreddin Hoca bir gün kadı olmuş. Biliyorsunuz kadılar da, her zaman nalıncı keseri gibi efendilerden yana yontan insanlardı. Emekçilerden yana karar vermezlerdi. Sömürünün olduğu her yerde adalet de sömürücü-

lerden yanadır. Neyse, bizim Hoca namuslu, dürüst bir kadıymış.

Bir gün Hocanın karşısına iki kişi gelir. Elinde balta tutan biri şöyle der:

— Kadı Efendi, ben odun kırıcıyım. Bahçelerde para karşılığı odun yararım. Bu sabah yine bahçenin birinde odun yararken yanıma bu adam geldi. Benim çalışmama baktı ve sonra bana «yahu, hiç böyle odun yarılır mı?» dedi. «Odun yararken, 'hınk' der, insan.» Ve başladı ben oduna baltayı vururken «hınk» demeye. Ben baltayı vurdum o «hınk» dedi. O «hınk» dedi, ben baltayı vurdum. Böylece akşama kadar çalıştım. Akşam yarılmış odunları sahibine teslim edince 10 akçe aldım. Ben çalışmamın karşılığı olan bu 10 akçeyi tam cebime atarken, bu adam, «hani benim hakkım?» diye tutturdu. Onun ne hakkı olacakl Anlatamadım. Kavga ettik ve sizin karşınıza geldik.

Kadı döner ve diğer adama sorar:

— Sen ne diyorsun?

Adam atılır:

— Kadı Efendi, gittim bu adamın yanına. Ona nasıl odun yarılacağını gösterdim ve sabahtan akşama kadar yanında «hınk» dedim. Ben «hınk» dedim, o baltayı vur-

du. Ben «hınk» demeseydim odunları yaramazdı. Ama akşam olunca, 10 akçeyi alınca hakkımı vermedi.

Kadı, odun yarıcısına

— Ver bakalım şu 10 akçeyi, der.

Odun kırıcısı,

— Aman Kadı Efendi, bu benim hakkım. Bu benim alınterimin karşılığı. Nasıl alırsınız? der.

Kadı Efendi,

— Sen hele bir ver bakalım o paraları, der.

Sonra Kadı Efendi 10 akçeyi alıp her ikisini de yanına çağırır. Ve elindeki on akçeyi birer birer önündeki mermer masaya atarak saymaya başlar: tırınk, tırınk, tırınk... Kadı Efendi 10 akçeyi saydıktan sonra hepsini toplayıp odun kırıcısına verir.

— Al oğlum, bunlar senin hakkın. Çalışmanın karşılığı, der.

Hınk deyici hemen atılır:

— Kadı Efendi, hani benim hakkım?

Kadı olan Nasreddin Hoca cevap verir:

— A be adam, odun kırıcısına «hınk» diyenin hakkı işte bu para sesi kadardır. Sen de hakkını aldın işte.

İçinde yaşadığımız toplumda da patronların, kapitalist sınıfın hakkı odun kırıcısına «hınk» diyenin hakkından farklı değildir. Bunun neden böyle olduğunu ileride daha açık biçimde göreceğiz.

● İŞÇİLER SERMAYE OLMADAN ÇALIŞAMAZLAR, AMA SERMAYEDAR OLMADAN ÇALIŞABİLİR, ÜRETİM YAPABİLİRLER

Sarı sendikacılar sürekli olarak şunu söylerler: «Patronlar olmasa, işçiler de olmaz. Patronla-işçi, etle-tırnak gibidir.»

Bir kere daha tekrarlayalım: Herhangi bir yerde üretimin olabilmesi için patronlara ihtiyaç yoktur. Üretim a-

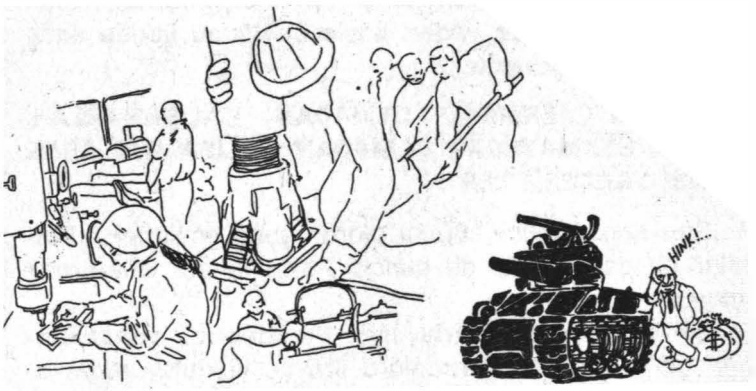
raçlarına patronlar değil de işçiler sahipse üretim yine olur, patronsuz, sömürücüsüz olur.

«Patronlar olmadan üretim olmaz,» demek «2000 yıl önceki köle sahibi efendiler olmadan üretim olmaz,» demeye benzer. Tarih ilerlemiş, toplumlar değişmiş ve köle sahibi efendiler yok olmuştur. Kapitalistler de bir gün yok olacaktır.

«Peki ama, patronlar çalışmıyor mu?» diyeceksiniz. «Adam hergün sabah erkenden geliyor, çıkıyor odasına, sağa sola telefon ediyor, emir veriyor, bağırıyor, çağırıyor. Patron çalışmıyor mu?»

İşte işin özü burada yatıyor. İşçilerin çalışması ile patronların çalışması arasında önemli fark vardır. Bizim anladığımız çalışma, vakit geçirme, dalga geçme değil, bilfiil **kafa ve kol emeği** harcayarak üretime katılmaktır. Üretici çalışma yapmaktır. Alınteri dökerek, göz nuru harcayarak, makine başında, işyerlerinde araç-gereç kullanıp çalışmak, yeni zenginlikler yaratmaktır.

Oysa patronlar işçiler gibi çalışmazlar. İşçilerin çalışmaları üretken olan, ortaya bir ürün çıkaran çalışmadır. Kapitalistlerin çalışmaları üretken olmayan bir çalışmadır.

Elbette onlar sırtüstü yatmazlar. İşçilerin ürettiklerine el koymak için çabalarlar. Mülkiyetlerine dayanıp işçileri sömürerek yaşarlar.

> Patronların geliri, esas olarak işyerlerine gelip gitmekten değil, üretim araçlarına sahip olmaktan, mülkiyetten doğar.

● ÜRETİM İLİŞKİLERİ NEDİR?

Herhangi bir yerde üretimin olması için üretim araçları, emekçiler ve üretim tecrübesi yani **üretim güçleri gereklidir,** demiştik. Ama üretim güçleri üretimin yalnızca bir yanıdır. Üretimin nelerle yapıldığını gösterir. Üretimin bir de ikinci bir yanı vardır ki, buna **ÜRETİM İLİŞKİLERİ** denir.

Üretim, tabiata karşı yapılan bir mücadeledir. Ama bu mücadeleyi insanlar tek başlarına yapmazlar. Tüm insanların hayatlarını sürdürmeleri amacıyla yapılan üretim, toplu bir çalışmadır.

İşçiler ürünleri çoğunlukla tek kişi olarak değil, yüzlerce, binlerce işçi olarak üretirler. Üretim çalışmasında insanlar tek başına değildir. Günümüzde üretim topluca yapılır. Çeşitli işkollarında çalışan milyonlarca işçinin çalışması ile gerçekleşir. Üretim birçok işkollarını ayrılır. Ama bu işkolları birbirini tamamlayarak bir bütün meydana getirirler. İşkolları arasında kopmaz bağlar vardır. Bu işkollarında çalışan işçiler arasında da kopmaz bağlar vardır.

Topluca yapılan üretimde insanlar birbirleri arasında mecburi birtakım ilişkiler kurarlar. İşte **üretim ilişkileri,** üretim yapan insanların üretim sırasında, ürettikleri ürün-

leri paylaşmada ve bu ürünleri değiş-tokuş etmede birbirleri ile kurdukları ilişkilerin tümüdür.

İnsanlar çeşitli biçimlerde üretim yapabilirler. Üretim sırasında çeşitli ilişkiler kurabilirler. Ne tür ilişkiler?

Sözgelimi, bir köyde toplu halde bütün köy halkını ilgilendiren bir yol yapacağız yada köye su getireceğiz. Oturup tüm köylüler olarak karar veririz. Yapılacak iş hepimizin yararına olduğu için bu işi örneğin İMECE usulü ile yapalım, deriz. Gönüllü bir şekilde, herkes aşağı yukarı eşit biçimde çalışır. Kimsenin birbiri üzerinde baskısı olmadan bu iş bitirilir. Kimsenin para kazanmak, diğerini sömürmek gibi derdi yoktur. Gönüllü, ortaklaşa, işbirliği içinde, kardeşçesine yapılan bir çalışmadır bu.

Bu bir çalışma biçimidir, üretim ilişkisidir. Ama bir kişi aynı işin yapımına gönüllü olarak değil de, köle gibi, kamçı zoruyla yada ağa zoruyla yada ücret kazanma zoruyla katılırsa, ilişkileri kökten değişir. Sömürü ve baskı altında çalışan bir insan olur, günümüz Türkiye'sinde çalışan işçiler, topraksız köylüler... gibi.

Doğu Anadolu'daki ağa köylerinde görülen bir çalışma biçimini ele alalım. Ağa haber gönderir, 25 köylü gider, mecburiyet altında ağanın harmanını kaldırır. Angarya yaparlar. Angarya, ağa baskısı, bey korkusu altında yapılan bir çalışmadır. Bu tür bir üretim, insanın insanı sömürmesi üzerine kuruludur.

Bir de bugün fabrikalardaki çalışma biçimine, üretim ilişkilerine bakalım. İşçiler bugün fabrikalarda özgür çalışıyormuş gibi görünür. Üretim araçları patronların mülkiyetinde olduğundan aslında özgür değillerdir. Çünkü fabrikada çalışmadıkları anda ücretleri kesilir, aç kalırlar. Üretim aracı sahibi olmadıklarından yaşamak için çalışmak zorundadırlar. Ücret kölesi durumundadırlar. Bu tür bir üretim ilişkisi de insanın insanı sömürmesi üzerine kuruludur.

İnsanlar üretim sırasında farklı üretim ilişkilerine girerler. Yukarıda yalnız üç ayrı üretim ilişkisinden bahsettik.

> İşte, üretim sırasında insanlar arasında ortaya çıkan bu ilişkilerin tümüne birden ÜRETİM İLİŞKİLERİ denir.

Üretim ilişkilerinin niteliğini öğrenmek için o toplumda üretim araçlarına kimin sahip olduğuna bakarız. Çünkü **üretim ilişkilerinin temelinde mülkiyet ilişkileri yatar.** Mülkiyet biçimi, insanlar arasındaki ilişkileri belirler. Üretim ilişkileri sistemi içinde üretim araçlarının mülkiyetine göre insanlar sınıflara ayrılır.

Üretim araçlarına kim sahiptir? Eğer üretim araçları tüm toplumun ise, orada üretim ilişkileri işbirliği, karşılıklı yardımlaşma şeklindedir. Sömürü, angarya yoktur. Eğer üretim araçlarına bir kişi, bir şirket, ufak bir azınlık sahip ise, içinde yaşadığımız toplumda olduğu gibi orada insanlar arasındaki ilişki, insanın insanı sömürmesi üzerine kuruludur.

ÜRETİM BİÇİMİ NEDİR?

Bir başka kavramımız daha var: **ÜRETİM BİÇİMİ.**

Üretim biçimi nedir?

Üretim biçimi herhangi bir toplumda üretim güçleri ile üretim ilişkilerinin ne olduğunu anlatan bir kavramdır. **Üretim Biçimi = Üretim Güçleri + Üretim İlişkileri'dir.** Herhangi bir toplumda «üretim nelerle ve nasıl yapılıyor» sorusuna cevap verir.

Bütün bunları neden anlattık? İşçiler iki konuda derinlemesine kafa yormak zorundadır:

1. İşçiler neden ve nasıl sömürülüyor?
2. Bu sömürüden nasıl kurtulunur?

Sömürünün ne olduğunu ve sömürüden nasıl kurtulunacağını öğrenebilmek için, bizden önceki toplumlarda yaşayan emekçilerin nasıl sömürüldüğünü ve bu sömürüye karşı nasıl mücadele ettiklerini anlamak zorundayız. Nasıl üretmişler? Ürettiklerini nasıl bölüşmüşler? Toplumlar nasıl daha mükemmele doğru gelişmiş, yükselmiş? Biz bu sorulara cevap bulabilmek için bizden önceki toplumların üretim biçimlerine bakarız. O toplumlardaki üretim biçimlerini, üretim ilişkilerini inceleriz. Üretim biçimlerine göre toplumlar farklı isimler alır. Tarihi kısaca gözden geçirirsek, tarihte kabaca beş türlü üretim biçimi, beş türlü düzen, beş türlü toplum görürüz:

İLKEL ORTAKLAŞA TOPLUM
KÖLECİ TOPLUM
FEODAL TOPLUM
KAPİTALİST TOPLUM
SOSYALİST TOPLUM

İnsanlar en ilkelinden sosyalist topluma kadar bu beş üretim biçimini yaşamışlardır, yaşamaktadırlar, yaşayacaklardır.

Üretim biçiminin en önemli özelliği **DEĞİŞİR** olmasıdır. «Böyle gelmiş, böyle gider,» sözü yalandır. Düzenler değişmez değildir, değişir. Zaman içinde ilkel ortaklaşa toplum, köleci topluma, köleci toplum feodal topluma, feodal toplum kapitalist topluma, kapitalist toplum da sosyalist topluma dönüşmüştür. Ama bu iş rasgele olmamıştır. Bir toplumdan daha ileri bir topluma geçilirken

mutlaka birtakım toplumsal yasalara, kanunlara uyulmuştur.

Toplumsal olaylarda rasgelelik, düzensizlik, başıbozukluk yoktur. Sürekli olarak kendini ortaya çıkaran **SEBEP — SONUÇ** ilişkileri vardır.

Elimizden bıraktığımız taş yere düşer. Su 100 derecede kaynar. Bunlar fizik kanunlarıdır. Bunun gibi toplumların da uyduğu birtakım kanunlar vardır. Kader, kısmet, nasip, tesadüf gibi kelimelere bilimlerde yer yoktur.

Toplumlar hangi kanunlara göre diğer toplumlara dönüşmüşlerdir?

Sömürüye karşı mücadele edebilmek için insan toplumlarının nasıl örgütlendiğini, üretim biçimlerinin nasıl değiştiğini, nasıl değişebileceğini öğrenmek gerekir. Bu ise işçi sınıfının bilimini öğrenmekle, işçi sınıfının ekonomik meselelere nasıl baktığını bilmekle mümkündür.

EKONOMİ POLİTİK NEDİR?
ÜRETİM — BÖLÜŞÜM — DEĞİŞİM — TÜKETİM

Herhangi bir yerde üretimin olabilmesi için üç şart gerekir, dedik. Peki, fabrikalarda, imalathanelerde, işyerlerinde üretilen mallar ve hizmetler ne yapılır?

Malları üretenler arasında dağıtılır, bölüştürülür. Buna **BÖLÜŞÜM** yada dağılım, paylaşım denir. Eskiden bu, mal paylaşımı şeklinde olurdu. Bugün ise para şeklinde oluyor. İşçiler ürettikleri mallardan hisselerine düşürüleni mal olarak değil para olarak alıyorlar.

Ama patronların, kapitalistlerin hakim olduğu bir düzende, bölüşüm hiçbir zaman hakça, eşitçe yapılmaz. Neden? Çünkü daha önce başka bir bölüşüm olmuştur. Üretim araçları yani toprak makineler, aletler... insanlar arasında paylaştırılmıştır.

Gerçekte mallar nasıl üretiliyorsa öyle tüketilir. Yani üretim araçlarının insanlar arasındaki dağılım biçimi, üretilen ürünlerin bölüşüm biçimini de ortaya çıkarır, belirler.

Bazı adamlar toprağı, makineleri, fabrikaları yani üretim araçlarını ellerine geçirmişlerdir. Kim üretim araçlarına en çok sahipse, üleşimde **aslan payını o alır.**

Elde edilen, üretilen mallar paylaşıldıktan sonra da değiş - tokuş başlar. Birisinin elinde fazla buğday vardır, ötekinin elinde fazla ayakkabı. Bunları takas ederler. İnsanlar bu takası daha kolay yapabilmek için **PARA**'yı bulmuşlardır. Ücret karşılığı eline geçen para ile işçi ne yapar? Bu para ile kendine ne gerekli ise, ekmek, yağ, şeker, gaz, elbise, yakacak... alır. Para verir, para karşılığında mal alır.

İşte bu değiş-tokuşa **DEĞİŞİM** denir. Değişim yada MÜBADELE yani alışveriş.

Ne oldu? Dört tane kelime çıktı ortaya!

İşte bu dört kelimeyi çok iyi bellemek gerek. Çünkü sömürü bu dört kelimenin etrafında döner: **ÜRETİM — BÖLÜŞÜM — DEĞİŞİM — TÜKETİM.**

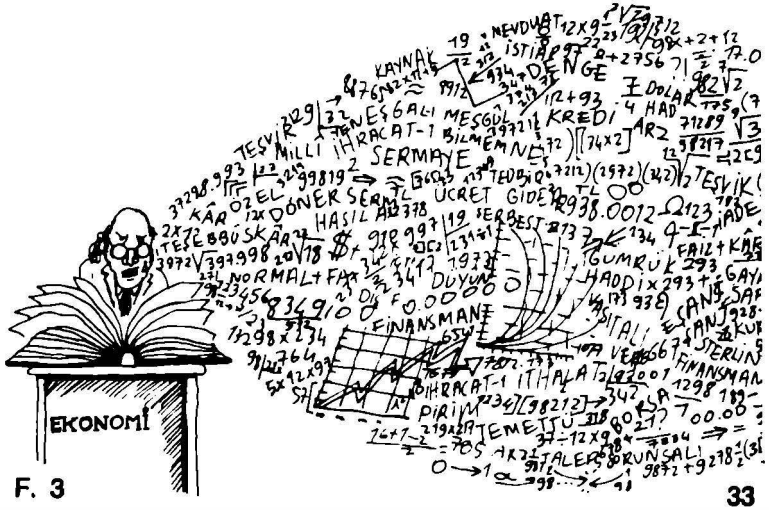
İşçi sınıfından yana bilim adamları bu dört kelime ile uğraşan bilim koluna **EKONOMİ POLİTİK** (SİYASAL İKTİSAT) adını vermişlerdir. Bu bilim, insanlar arasındaki ekonomik ilişkileri; üretim, bölüşüm, değişim ve tüketim ilişkilerini, İşçi sınıfının dünya görüşü açısından ortaya

koyar, toplumların gelişme kanunlarını gösterir. «Toplumlar NEDEN ve NASIL değişir?» bunu açıklar.

EKONOMİ POLİTİK İŞÇİ SINIFININ BİLİMİDİR

Ekonomi politik sözü ilk bakışta işçilere biraz yabancı gelebilir. Çünkü işçiler genel olarak ekonomik meseleleri anlamanın son derece zor olduğunu sanıp bu meselelerle ilgilenmek istemezler. Oysa bu davranış son derece yanlıştır. Bu yanlış davranış patronların ekmeğine yağ sürer. Sömürünün ne olduğunu çok iyi bilmesi gereken işçiler, ekonomik meselelerle yakından ilgilenmek zorundadırlar.

Patronların ekonomik, iktisadi meselelere bakışlarını yansıtan kitaplar günümüzde çoğunlukla **EKONOMİ** (İKTİSAT) adını taşır. Patronlar sömürüyü gizleyebilmek için, sömürü ve baskı düzenlerini sürdürebilmek için parayla tuttukları sözde bilim adamlarına EKONOMİ adı altında gerçekleri saptıran akıl almaz yalanlar söyletirler.

F. 3

İşçi sınıfı ile patronların yani kapitalist sınıfın ekonomik meselelere bakışı çok farklıdır, taban tabana zıttır. Çünkü kapitalist sınıf **BU SÖMÜRÜ VE BASKI DÜZENİNİ NASIL SÜRDÜRÜRÜZ** diye çırpınırken, işçi sınıfı **BU SÖMÜRÜ VE BASKI DÜZENİNİ DEĞİŞTİRME** mücadesi vermektedir.

Bu yüzden **ekonomi politik** ve **ekonominin,** 1) Meselelere bakışları, yorumları, 2) Ele aldıkları konular değişiktir, farklıdır. İşçiler **TOPLUMLAR NASIL DEĞİŞİR** sorusuna cevap vermek isterken, patronlar **BU DÜZEN NASIL SÜRDÜRÜLÜR** sorusuna cevap ararlar.

İşverenlerin, kapitalist sınıfın ekonomik meselelere bakışları politik nedenleri, siyasi sebepleri göz önüne getirmez. Kendi görüşlerini tarafsız, sınıflar - üstü, partiler-üstü, politika - dışı olarak benimsetmeye çalışırlar. Sömürünün olduğu her toplumda sömürülenler ile sömürenler arasındaki siyasi mücadeleyi örtbas etmek isterler. Amaçları işçi sınıfına saldırarak sömürü ve baskı düzeni olan **KAPİTALİZMİ SAVUNMAK**tır.

Ekonomi politik ise, işçilerin nasıl sömürüldüğünü, bu sömürüden nasıl kurtulacaklarını gösteren bir bilimdir. Ekonomik meseleleri işçi sınıfının dünya görüşü ile açıklayan bir bilimdir. Ve bu bilim; tarafsız, sınıflar-üstü bir bilim değil, bir sınıf bilimidir. İşçi sınıfının bilimidir.

Biz bu kitapçıkta ekonomi politiğin en temel ilkelerini açıklamaya çalışacağız.

ALTYAPI (TEMELYAPI) NEDİR? ÜSTYAPI NEDİR?

Bir toplumda üretim güçlerinin gelişme düzeyi tarafından belirlenen üretim ilişkilerinin tümü **TEMELYAPI**'yı (**EKONOMİK TEMEL**'i) oluşturur. Buna aynı zamanda **ALTYAPI**'da denir

İnsanlar ayrıca içinde bulundukları üretim ilişkilerine göre çeşitli politik, siyasi düşünceler, sanatsal, hukuki, ahlaki, dini, felsefi görüşler, devlet gibi yönetim örgütleri, dini kurumlar, eğitim kurumları, siyasi partiler... ortaya çıkarırlar. TEMEL'e göre TEMEL'in üzerinde yükselen bu görüşlerin, örgütlerin, kurumların tümüne birden **ÜSTYAPI** denir. Üstyapı o toplumdaki egemen sınıfların görüşünü yansıtır. **Üstyapı ile altyapı bir bütündür.**

Şimdi buraya kadar anlattıklarımızı özetleyip şema haline getirelim ve bu şemayı iyice belleyelim.

DÜZENLER NASIL DEĞİŞİR?

Bir toplumun niteliği o toplumun yaşayabilmesi için gerekli olan yiyecek, elbise, ayakkabı, yakacak, ev, üretim aletleri... gibi maddi ürünlerin üretim biçimi ile ortaya çıkar. Daha önce belirttiğimiz gibi İnsanoğlu bu güne kadar 5 ana üretim biçimi görmüştür.

Üretim sürekli olarak değişir ve gelişir. Üretimin değişik gelişme derecelerine göre insanlar değişik üretim araçları kullanırlar. Değişik yaşama biçimi sürdürürler. Buna bağlı olarak insanların ruhsal hayatları, siyasi, dini, hukuki, felsefi, ahlaki görüş ve örgütleri de değişikliğe uğrar.

Yani, **İnsanların yaşama tarzı nasıl olursa, düşünme tarzları da öyle olur.**

Peki, üretim nasıl gelişir, düzenler nasıl değişir? Bunu şimdilik yaptığımız şemaya bakarak kısaca anlatalım.

Üretimde gelişme, üretim güçlerindeki, aletlerdeki, araçlardaki gelişmelerle başlar. Bu gelişmeler üretim ilişkilerine yansır, üretim ilişkilerini de değiştirir. Elbette üretim ilişkileri de üretim güçlerini etkiler. Ama esas gelişmeyi sağlayan üretim güçleridir. (Şemadaki oklar karşılıklı etkilemeyi gösterir. Kalın ok daha fazla etkiliyor, belirliyor demektir.)

Değişen üretim biçimine göre de üstyapı, yani siyasi, dini, felsefi, hukuki görüş ve örgütler de değişir. Üstyapıdaki değişiklikler ekonomik temel tarafından belirlenir. Elbette üstyapı da altyapıyı etkiler. Toplumun üstyapısı ekonomik temel tarafından belirlenir, ama gelişimi yine de göreceli bir bağımsızlık gösterir. İki yapı arasında son kertede **belirleyici** rolü **ekonomik temelin oynadığı karşılıklı bir ilişki vardır.**

Üretim güçleri ile üretim ilişkileri uyum halinde değilse, (üretim topluca, beraber yapılırken, fabrikalar, işyerleri bir azınlığın özel mülkiyetinde olmasından dolayı) üretim ilişkileri, üretim güçlerinin gelişmesini önlüyorsa aralarında çatışma doğar. Gelişmekte olan üretim güçleri üretim ilişkilerinin sınırladığı alana sığamaz olur ve eninde sonunda gelişme yolunu tıkayan engelleri atar, temizler. Gelişmesinden dolayı kabuğuna sığamayan civcivin yumurtanın kabuğunu parçalaması gibi.

Bu şekilde bir üretim ilişkileri sisteminden daha ileri bir üretim ilişkileri sistemine geçilir. İşte bu **DEVRİM**'dir. Böylece geri bir düzenden daha ileri bir düzene geçilir.

Devrim, kılık-kıyafet değişikliği anlamında bir üstyapı değişikliği değil, ekonomik temel değişikliğidir. **Bu düzen değişmelidir** dediğimizde bunu anlamalı ve anlatmalıyız.

Daha ileri bir düzeni isteyen her sınıf DEVRİMCİDİR.

Günümüzde, bu değişikliğin, yani DEVRİMİN MOTORU, İŞÇİ SINIFIDIR.

İşçi sınıfının tarihsel görevi, sömürü ve baskı üzerine kurulu kapitalist topluma son vererek **SOSYALİZM**'i kurmak ve sömürü ve baskının olmadığı sınıfsız bir toplumu gerçekleştirmektir.

Düzenlerin nasıl değiştiğini, yani üretim biçimi değişikliklerinin temelini öğrenmek, toplum tarihinin anahtarına sahip olmak demektir.

Şimdi biz kısaca sözünü ettiğimiz toplumlarda sömürünün olup olmadığına, varsa nasıl gerçekleştiğine bakacağız. Köleci,feodal ve kapitalist sömürünün ne olduğunu inceleyeceğiz.

KAPİTALİZM ÖNCESİ TOPLUMLAR NASIL GELİŞTİ ?

İLKEL ORTAKLAŞA TOPLUM NEDİR?

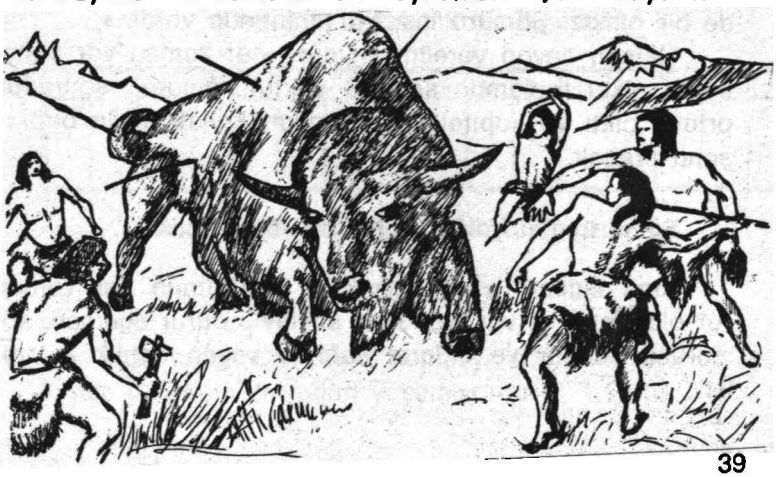
Yeryüzünde ilk insanların ortaya çıkışından bu yana en azından bir milyon yıl geçmiştir. Oysa bizim bildiğimiz yazılı tarih şunun şurasında 7000 (yedi bin) yıllıktır. Milattan önce beş binlerde (M. Ö. 5000) Mezopotamya'da Sümerlerin yaşadığı günleri bıraktıkları yazılardan öğreniyoruz. Aşağı yukarı yedi bin yıllık bir geçmişi enine boyuna biliyoruz. Ama yedi bin yıl, bir milyon yılın yanında devede kulak kadar bile yer tutmaz.

İnsanlar bir milyon yıldan beri yeryüzünde yaşıyorlar, çalışıp üretiyorlar, ürettiklerini paylaşıyorlar, tüketiyorlar. İnsanoğlunun aşağı yukarı M. Ö. 5000 yıllarına kadar geçirdiği toplumlara biz **İLKEL ORTAKLAŞA TOPLUM** diyoruz. İlkel toplumda insanlar önceleri yarı vahşi bir hayat yaşamışlardır. Önce yerlerden meyva, bitki kökleri toplayıp yemişler, taşlarla, sopalarla o zamanki büyük hayvanları avlamışlar, zamanla balık tutmasını öğrenmişlerdir. Toplayıcılık ve avcılık yapmışlardır. Ellerinin hüneri arttıkça beyinleri gelişmiş, beyinleri geliştikçe ellerinin hüneri artmıştır.

İlk günlerde taştan sopadan araçlar yapmasını öğrenmişler, daha sonra ateşi bulmuşlar, ok ve yay yaparak daha çok hayvan avlamışlardır.

NEDEN ORTAKLAŞA ÇALIŞMA?
NEDEN ORTAKLAŞA MÜLKİYET?

İnsanlar ilkin toplu halde çalışmışlar, toplu halde avlanıp toplu halde yaşamışlardır. Neden toplu halde yaşamışlardır? İnsanlar o günlerde toplu halde çalışmak zorundaydılar. O zamanki av hayvanları çok büyüktü. O

hayvanları o zamanki basit aletlerle öldürmek bir kişi için, iki-üç kişi için son derece zordu. Ancak 50-60, 100 kişi olunca o hayvanları öldürebiliyorlardı. İlkel insanlar sellere, ırmaklara, vahşi hayvanlara karşı mücadele edebilmek, balık yakalamak, evler yapabilmek için toplu halde yaşamak ve toplu halde çalışmak zorundaydılar. Ancak toplu halde çalışabilirlerse, hayatlarını sürdürebiliyorlar, tek tek çalışırlarsa, aç kalıyorlardı, vahşi hayvanlara yem oluyorlardı.

İnsanlar toplu bir şekilde yaşadıkları o günlerde toprağa da, avladıkları hayvanlara da, yiyeceklere de ortaklaşa sahip oluyorlardı. Bu yüzden ilkel toplumda **ORTAKLAŞA MÜLKİYET** vardı. **Özel mülkiyet** yoktu. İnsanlar ortak çalışıyorlar, ortak yaşıyorlar, elde ettikleri ürünleri ortak paylaşıp üretim araçlarına ortak sahip oluyorlardı. İşte bu nedenle bu topluma ilkel ortaklaşa toplum anlamında **İLKEL KOMÜNAL TOPLUM** da derler.

Bugün işçiler «sömürüye karşıyız, sömürüyü ortadan kaldıracağız,» dediklerinde, işverenler, patronlar, ağalar, tüm sömürücüler işçilere şunu söylerler: «sömürüyü ortadan kaldıramazsınız, çünkü sömürü her zaman varolmuştur, bundan sonra da var olacaktır. Beş kardeşin beşi de bir olmaz. Sömürü insanın tabiatında vardır.»

Hemen cevap verelim, sömürü her zaman var olmamıştır. İlkel toplumda sömürü yoktu, sömürü sonradan ortaya çıktı ve kapitalizmin ortadan kalkması ile birlikte sona erecek.

Sömürü dün yoktu, yarın da olmayacak.

Ama işçileri kandırmak için sömürünün her zaman var olduğunu ve var olacağını söyleyip durur egemen, sömürücü sınıflar ve onların safında yazan satılık kalemler.

İlkel ortaklaşa toplumda özel mülkiyet yoktu, dedik. Bugün patronun birine sorsak «bu fabrika kimin»diye. «Benim özel mülküm,» diyecektir. Özel mükiyet de tarihin her döneminde var olmamıştır.

> Özel mülkiyet ilkel toplumda yoktu. Yarınki toplumlarda da olmayacaktır.

İlkel toplumda mülkiyet ortaktı. Neden?

Çünkü insanlar ortak yaşayıp ortak çalışmak zorundaydılar. Elli kişi bir hayvanı deviriyor, elli kişi bu hayvanı eşit olarak paylaşıyordu. Belki günde ondört, onaltı, hatta onsekiz saat çalışıyorlardı. Ama çalıştıkları bunca saat sonunda ortaya çıkan ürünler kendilerine aitti. Çalıştıkları süre kendilerinin yaşaması için gerekli süreydi.

Ancak **GEREKLİ ÇALIŞMA SÜRESİ** içinde kendilerine gerekli olan yiyeceği, giyeceği, yakacağı, barınağı yani **GEREKLİ ÜRÜNÜ** elde ediyorlardı.

İLKEL ORTAKLAŞA TOPLUMDA BİR GÜNLÜK ÇALIŞMA
(Örneğin 16 saatlik bir işgünü)

1	2	3	4	5	6	7	8	9	10	11	12	13	14	15	16

GEREKLİ ÇALIŞMA SÜRESİ
↓
GEREKLİ ÜRÜN

İlkel toplumda kimse kimseyi sömürmüyor, hiçbir kimse diğerinin sırtından yaşamıyordu.

Sömürünün olmadığı bu toplumda mülkiyet ortaklaşa idi. Topraklar da ortak mülkiyetteydi. Şimdi «bu toprak kimin» diye sorulduğunda «benim» diyorlar. Nasıl elde ettiğini sorduğumuzda babalarından, dedelerinden kaldığını söylüyorlar, mirastan bahsediyorlar. Oysa toprak bir zamanlar herkesin idi, havanın, denizlerin, göllerin herkese ait olduğu gibi. Ama işler öyle gelişti ki, insanlar yeryüzünü paylaştılar, toprakları yağmaladılar, özel mülkiyetlerine geçirdiler.

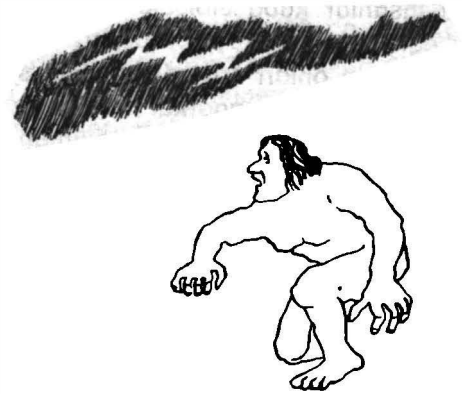
İLKEL ORTAKLAŞA TOPLUMDA SÖMÜRÜ VE DOLAYISIYLA SINIF VE BASKI VAR MIYDI?

İlkel toplumda ortak yaşanıp elde edilen ürünler ortak paylaşılıyordu. Kimse kimsenin hakkına göz dikmiyordu. Bütün ev sahaları, tarlalar ve yiyecekler ortaktı. Özel mülkiyet yoktu. Dolayısıyla özel mülkiyet duygusu da yoktu. İnsanlar aralarında «seninki», «benimki» gibi sözler kullanmıyorlardı, bencillik de yoktu.

İlkel toplumda sömürü de yoktu. Sömürü olmadığı için sınıflar ve sınıf kavgaları da yoktu. Ne sömüren vardı, ne de sömürülen. Ne ücretli işçi, ne de patron. **Sömürü ve dolayısıyla baskı olmadığından devlet de yoktu.** Polis, jandarma, kanun, karakol, mahkeme de yoktu. Tarlalar ortak, hayvanlar ortak, insanlar arasında fark yoktu. İnsanlar kardeşçe yaşıyorlardı.

O günler çok güzel günler gibi görünüyor. Fakat gerçekte öyle değildi. İnsanlık henüz çok ilkel, kaba saba yaşayabiliyordu. O zamanlar insanların hepsi çalışıyordu. Ama ancak kendilerine yetecek kadar yiyecek ve giyecek buluyorlardı.

Tabiattan korkuyorlardı. Kuraklık, açlık, fırtına, hastalık, hayvanlar, ölüler... ilkel insanları korkutuyordu. İnsanlar korkularını gidermek ve daha fazla yiyecek elde e-

debilmek için sihire, büyüye başvurdular. Çeşitli nedenlerle dinsel törenleri geliştirdiler, kendi kendilerini avuttular.

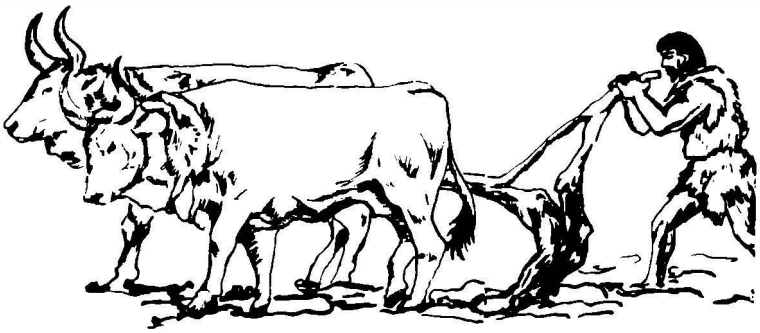
İLKEL ORTAKLAŞA TOPLUM NASIL GELİŞTİ?

İlkel toplum olduğu gibi sürmedi. Yüzbinlerce yıl içinde ilkel toplum da gelişti, ilerledi.

Daha ilk günlerde kadın ile erkek arasında bir işbölümü oldu. Kadınlar ev işleriyle uğraşırlarken, meyva ve bitki kökleri toplarken, erkekler taştan ve tahtadan silahlar yapıp toplu halde hayvan avlıyorlardı. İnsanlar yavaş yavaş hayvanları avlamak yerine onları ehlileştirip beslemeyi yani hayvancılığı ve toprağa düşen tohumların yeşerdiğini izleye izleye tarım yapmayı öğrendiler. Böylece ilk insanlar yavaş yavaş **çiftçiler** ve **çobanlar** diye iki kümeye ayrıldılar. (Buna Birinci Toplumsal İşbölümü denir.)

Aralarında böyle işbölümü olunca kendilerine yetenden fazla yiyecek üretmeye başladılar. Böylece çeşitli yerlerdeki topluluklar arasında farklılaşmalar başladı. İnsanlar ürettikleri malları aralarında takas, trampa yolu ile değiştirdiler.

Bu arada insanlar kaba elbiseler dokudular, çömlek yaptılar, iplik eğirdiler, sal, kayık yapıp ırmaklarda dolaştılar. Madenleri bulup onları eriterek madeni silahlar yapmayı öğrendiler. Böylece zanaatkâr dediğimiz emekçiler ortaya çıktı. (Buna İkinci Toplumsal İşbölümünü denir.)

İnsanlar zamanla tekerleği buldular ve araba ile daha fazla ürün taşıdılar. Madenlerden, bakırdan, kalaydan, bronzdan, demirden, taştan, odundan, kemikten daha işe yarar aletler yaptılar. Aletleri mükemmelleşince elbette insanlar daha fazla ürettiler. Çalışmaları daha verimli oldu. Karasaban yerine madeni araçlarla toprağı biraz daha derin kazarsak, toprak daha fazla ürün vermez mi?

ÖZEL MÜLKİYET NASIL ORTAYA ÇIKTI?

Çiftçi kabileler sürekli olarak gezmediklerinden, daha derli toplu yaşadılar. Üretim araçlarının gelişimi ve işbölümü sonucu insanların ellerinde kendilerine yetenden fazla ürün birikti. Biz buna **TOPLUMSAL ÜRÜN FAZLASI** deriz. Fazla ürünü çömleklerde, depolarda kıtlık zamanları için sakladılar. Ama zamanla aç kabileler, depolarında yiyecek olan tok kabilelere saldırmaya başladı. Ürün fazlası servet eşitsizliğine yol açtı.

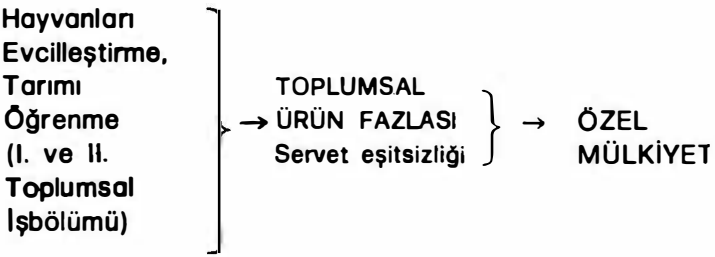
Bu arada insanların aletleri iyice gelişti, üretim bilgileri arttı. Artık eskisi gibi toplu halde çalışmalarına gerek kalmadı. Eskiden ortaklaşa çalışmaya mecburdular. Ama artık emekleri daha verimli olmuştu. Tek tek ava gidebiliyor, tek tek tarla ekebiliyor ve tezgâhta dokuma işi yapabiliyorlardı. **Bireysel, kişisel çalışmaları, yani tek tek çalışmaları yeterli olunca, ortak çalışmaya ve ortak mülkiyete de gerek kalmadı.** Özel mülkiyet yeni duruma daha uygundu.

Depolarda fazla ürün birikmeye başlayınca artık avantacılar da, yani çalışmadan başkalarının sırtından yaşayan insanlar da ortaya çıktı. Önce kabile şefleri, üretici olmaktan çıktılar. Zamanla topluluğun önde gelen kişileri, kabileler arasındaki savaşlarda yararlılık gösterenler o güne kadar ortaklaşa kullanılan av araçlarını, tarım aletlerini, özel mülklerine geçirdiler. Gel zaman git zaman, topluluk içinde bazı insanlar fakirleşmeye, bazıları zenginleşmeye başladı. Servet eşitsizliği arttı.

Önceleri insanlar savaşlarda yakaladıklarını öldürüyorlardı. Ama zamanla yakaladıkları insanları esir haline getirip köleleştirip onları evlerinde, tarlalarında kullanmanın daha akıllıca olacağını düşündüler ve savaş tutsaklarını tüm topluma ait olmak üzere köleleştirdiler. Daha sonra bazı aileler ortak olarak kullanılan savaş esirlerini, köleleri özel mülkiyetlerine geçirmeye başladılar. Köleleri sömüren aileler daha da zenginleşti. Servet eşitsizliği iyice arttı.

Zenginler borçlarını ödeyemeyenleri de köleleştirdiler. Bileğine güvenen bazıları toprakları yağmaladı. O zamana kadar herkesin olan toprakları, bir çitle çevirip, «bunlar benim toprağımdır» diyerek topraklara el koydular ve çitlerin etrafına kölelerden **bekçi** diktiler. Toprakları parsellediler. Oysa topraklar tabiata, tüm insanlara aitti. Ortak topraklara el koydular ve sonra «benim mülkümdür,» dediler.

Şimdi özel mülkiyetin nasıl ortaya çıktığını bir kere daha özetleyelim:

İlkel ortaklaşa toplumda böylece özel mülkiyet doğdu. Özel mülkiyetle birlikte sömürü ve sınıflar da ortaya çıktı. Köleler çoğaldı. İlkel ortaklaşa toplum zamanla köleci topluma dönüştü.

KÖLECİ TOPLUM NEDİR?

Köleci toplum, adı üzerinde, üreticilerin köleler olduğu, kölelerin çalıştığı, tüm zenginliği kölelerin yarattığı toplumdur. Köleci düzen çalışan emekçilerin en kaba, en korkunç biçimde sömürüldüğü düzendir. Bu düzende artık **SÖMÜRÜ** başlamıştır. Sınıflar da ortaya çıkmıştır. Bu toplumda iki temel sınıf vardır. Bir yanda **SÖMÜREN LER**, öte yanda **SÖMÜRÜLENLER.** Bir yanda çalışanlar, öte yanda çalışmadan başkalarının sırtından yaşayanlar. Bir yanda üreticiler, öte yanda aylaklar, beleşçiler. Bir yanda köleler, öte yanda köle sahibi efendiler.

SÖMÜRÜLENLER × SÖMÜRENLER
ÜRETENLER × BELEŞÇİLER
EZİLENLER × EZENLER
KÖLELER × KÖLE SAHİBİ EFENDİLER

Bu iki sınıfın çıkarları birbirine tamamen zıt idi. Bu yüzden aralarında sürekli mücadele oldu.

Köleci toplumda üretim ilişkileri şöyleydi: üretim araçları (toprak, aletler...) ve köleler köle sahibi efendilerin mülkiyetindeydi. Köleler toprakta, madenlerde, ulaşım işlerinde, gemilerde, zor altında, baskı altında, kamçı altında çalıştırılırdı. Ufak bir azınlık ise bu kölelerin ürettiklerinin büyük bir çoğunluğuna el koyup yaşayıp giderdi.

SINIF NEDİR?

İnsanlar üretim araçlarına sahip olup olmamaya göre toplumda değişik yerler alırlar.

- Üretim aracı sahipleri—Emekçileri çalıştırıp onların sırtından yaşarlar.
- Üretim aracı sahibi olmayanlar—Üretim aracı sahipleri için çalışıp onlar için zenginlik yaratırlar.

> Toplumda üretim içindeki yerleri, rolleri aynı olan, dolayısıyla çalışma, yaşama, düşünme biçimleri de aynı olan ve çıkarları ortak olan farklı insan kümelerine **SINIF** denir.

SINIFLAR NASIL ORTAYA ÇIKMIŞTIR?

Farklı sınıfların ortaya çıkmasının tek nedeni özel mülkiyetin ortaya çıkışıdır. Sınıflar ancak üretim araçlarının ortaklaşa mülkiyetten çıkıp tek tek kişilerin mülkiyetine geçmesi ile ortaya çıkmıştır. Ve özel mülkiyetin ortadan kalktığı toplumda sınıflar da yokolacaktır. Bunu çok iyi bilmek zorundayız. Böyle gelmemiş ve de böyle gitmeyecektir. İnsanoğlu hep güzele, iyiye doğru gelişecektir.

Sınıflar dün yoktu, yarın da olmayacaktır.

Özel mülkiyetin ve dolayısıyla sömürünün de olduğu her toplumda iki temel sınıf vardır: sömürenler ve sömürülenler. Bunların dışında elbette bazı tabakalar vardır, ama belirleyici olan bu temel sınıflardır.

İlkel toplumun bağrında da iki sınıf doğmuştur: köleler ve köle sahipleri.

DEVLET NEDİR? NASIL ORTAYA ÇIKMIŞTIR?

Sömürü ve dolayısıyla da sınıflar ortaya çıktığından köleci toplumda baskı da başlamıştır. Köleler ürün fazlalarını gönül rızasıyla sömürücü efendilere vermek istememişlerdir. Bu toplumda köle sahibi efendiler sömürüyü şiddetle sürdürmek ve de kuzu kuzu sömürülmeye yanaşmak istemeyen köleleri yola getirmek, onların mücadelelerini bastırmak için **DEVLET** adında bir örgüt kurmuşlardır. Kısaca söylersek, DEVLET, sömürüye dayanan toplumlarda her zaman egemen, sömürücü sınıfların bir baskı örgütü olarak görev yapmıştır.

İlkel toplumda sömürü olmadığından baskı aracı olarak çalışacak bir örgüt, devlet yoktu. Ama köleci toplumda sınıflar ve sömürü olduğundan, köle sahibi efendiler köleleri zor altında çalıştırmak durumunda olduklarından bu toplumda devlet ortaya çıktı.

Demek ki,

1. Devlet her zaman varolmamıştır. Örneğin ilkel ortaklaşa toplum, devletin varolmadığı bir toplumdur.

2. Devlet, toplumun sınıflara bölünmesiyle ortaya çıkmıştır. Sınıflar ortadan kalkınca, devlet de ortadan kalkacaktır.

Köle sahipleri, kölelerin isyan etmelerinden korktuklarından ve diğer komşu kabileleri yağmalamak ve köle toplamak istediklerinden devamlı bir **ORDU** meydana getirdiler. Köleler kaçmasınlar ve efendilerin mülklerine göz

dikmesinler diye **BEKÇİ, POLİS** teşkilatı kurdular. Kendi çıkarlarını koruyan, emekçileri ezen, onları zorla çalıştıran emirler, fermanlar çıkardılar. Bunlara da **KANUN** dediler, **HUKUK** dediler. Hukuk yenenin, kuvvetlinin hukuku idi.

Ekonomik güç, siyasi gücün temeli oldu. Kanun, hukuk, mahkeme... diyerek baskıyı sürdürdüler. Yasalar, kanunlar hep nalıncı keseri gibi efendilerden, sömürenlerden yana yonttu. Böylece efendiler arkalarını sağlama bağlayıp devam ettiler köleleri sömürerek yönetmeye. Oysa hiç kurttan çoban olur mu?

Köleci toplumda köle sahibi efendilerin diktatörlüğü vardı. Okullardaki tarih kitaplarında sözü edilen demokrasi, Atina demokrasisi, yalnızca köle sahipleri için demokrasi demekti. Köle sahipleri silahlı, köleler silahsız idi.

Köle sahipleri sömürü ve baskı düzeninin sürdürülmesinde ayrıca tabiat ve **toplumun insan bilincindeki** çarpıtılmış yansıması olan dini kullandılar. Totemler, putlar, in-

sanlara benzeyen tanrılar köle sahipleri elinde köleleri korkutma, sindirme, suskunlaştırma aracı haline geldi. İnsanların denetim altına alamadıkları tabiat güçlerine bağımlılığını yansıtan dinleri eşitsizliğin bir teminatı olarak kullandılar.

Köle sahibi efendiler hiç doymadılar. Orduları ile sürekli olarak yakınlarındaki kabilelere saldırdılar. Onların topraklarına ve kölelerine sahip çıkmak istediler. Savaşa efendiler karar verdi, ama köleler savaştı. Savaşta elde edilen ganimetler ise efendiler arasında paylaşıldı. Devlet memurları, vergi toplayıcıları, din adamları, tüccarlar, toprak sahipleri, ordudaki şefler de köleci sömürüden ve bu ganimetlerden paylarını aldılar.

YENİ ÜRETİM GÜÇLERİ İLE ESKİ ÜRETİM İLİŞKİLERİ ARASINDAKİ ZITLIK, UYUŞMAZLIK, TOPLUMSAL DEVRİMİN EKONOMİK TEMELİDİR

Şimdi 35. sayfadaki şemaya bakarak ilkel ortaklaşa toplumun nasıl toplumsal bir devrimle köleci topluma dönüştüğünü özetleyelim:

İlkel ortaklaşa toplumda insanlar ortak çalışıyor, elde ettikleri ürünleri ortak paylaşıyorlardı. Toprak ve ürünler ortak mülkiyetteydi. O gün için üretim güçleri ile mevcut üretim ilişkileri arasında tam bir uygunluk, denge vardı.

Ama zamanla üretim araçları gelişti. Yeni yeni üretim aletleri yapıldı. Yeni üretim teknikleri öğrenildi. İnsanların üretim bilgisi genişledi. Emeğin verimliliği arttı. Yeni üretim teknikleri, toprağın sabanla, çapayla işlenmesi insanları ortaklaşa değil, tek tek çalışabilecek duruma getirdi. Üretim araçlarındaki gelişme ile birlikte üretim güçleri de değişti, gelişti. Emeğin verimliliğinin artmasıyla insanlar kendilerine yetenden çok fazla ürün elde ettiler.

(Toplumsal ürün fazlası yada **artı-ürün)** Böyle olunca artık insanların topluca çalışması, ortak yaşaması gereksiz oldu.

Yüzbinlerce yıl içinde yavaş yavaş ortaya çıkan bu durumla birlikte elbirliği ve ortaklaşa çalışma ortadan kalkmaya başladı. Ve böylece gelişen, ortaya çıkan yeni üretim güçleri ile mevcut eski üretim ilişkileri arasındaki denge, uyum bozuldu. Artık ürünleri ortak paylaşma ve ortak mülkiyet ilişkileri yeni üretim güçlerine uygun düş müyordu, onların gelişmesini engelliyordu. Bu engelin temizlenmesi, kırılması gerekiyordu. Gelişmesinden dolayı kabuğuna sığamayan civcivin yumurtanın kabuğunu kırması gibi, yeni üretim güçleri eski üretim ilişkilerini yıktı. Ortak mülkiyet ilişkileri ve ürünleri ortak paylaşma ilkesi yıkıldı. Özel mülkiyet ve sınıflar doğdu. İnsanın insanı sömürmesi üzerine kurulu yeni üretim ilişkileri doğdu. Ama böylece bir üretim biçiminden daha ileri bir üretim biçimine geçildi.

35. Sayfadaki şemaya bakmaya devam edelim. Değişen üretim biçimine, yani değişen temele, altyapıya göre üstyapı da değişti. Ortaya çıkan yeni temele göre, iktidardaki egemen köle sahibi efendilerin dünya görüşüne uygun yeni bir üstyapı, yeni hukuki, dini, siyasal, felsefi, sanatsal görüşler ve örgütler ortaya çıktı.

KÖLECİ TOPLUMDA KÖLE ALINIP SATILABİLEN BİR MALDI

Köleci toplumda köle herşeyiyle köle sahibi efendlnindi. Köle, çalışmaktan başka hiçbir kurtuluş yolu olmayan bir üreticiydi. Pazarlarda hayvanlar gibi alınıp satılabilen bir maldı. Efendi köleyi öldürebilir, satabilir, sakat bırakabilir, dövebilirdi. Buna karşılık kölenin hiç bir hakkı yoktu.

Diyelim ki, köle, günde onaltı, onsekiz saat çalışırdı. Bu onaltı saat içinde köle, kısa bir sürede yiyeceği, giyeceği... karşılığı kendisi için çalışır, geri kalan kısımda efendisi için çalışmış olurdu. Köle sahibi köleye ancak ölmeyecek kadar, ertesi gün kalkıp çalışabilecek kadar bir yiyecek verirdi. Bir tas çorba, bir parça ekmek, yatacak bir ahır, bir hırka... Hiçbir şey vermese olmazdı. O zaman büyük paralar karşılığı esir pazarından aldığı yada savaşta esir ettiği köle ölebilirdi.

SÖMÜRÜNÜN DEVAMI İÇİN SÖMÜRÜLENİN YAŞAMASI ŞARTTIR

Köle sahibi efendiler altın yumurta yumurtlayan tavuğun hikayesini iyi bilirlerdi.

Bir adamın tavuğu günün birinde altın yumurta yumurtlamaya başlar. Adam bu işe çok sevinir, ama bir hayli de «yoksa bana biri oyun mu yapıyor,» diye düşünür. Tavuk hergün bir altın yumurta daha yumurtlamaya devam eder. Adam sevinçten deliye döner. Hergün bir altın yumurta daha gelir. Ama zenginlik hırsı adamın gözlerini kararttır. «Tavuğun karnında bir hazine olsa gerek,» demeye başlar. Hırsından çatlayacak gibi olur. «Ben hergün böyle bir yumurta bekleyeceğime şu tavuğu keseyim de altınların hepsini birden alayım,» der. Nihayet sabredemez, tavuğu keser, karnını yarar ve bakar. Bir gram altın bulamaz. Adam çılgına döner. Böylece bindiği dalı kesmiş olur.

Demek ki, sömürünün devam edebilmesi için sömürülenin yaşaması şarttır. Bu çok önemlidir.

Patronlar, sömürücüler bu masalı çok iyi bilirler. Bu yüzden işçilerin ölmemeleri için onlara aç kalmayacak, ölmeyecek kadar bir yiyecek yada para verirler. Çünkü

işçi ölürse, sömürü de, altın yumurta da ortadan kalkar.

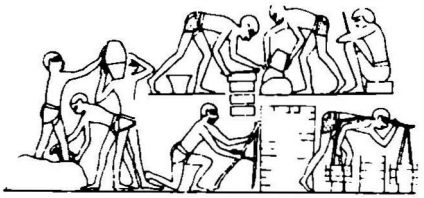
KÖLELER NASIL SÖMÜRÜLDÜ?

İnsanlar kendilerine yetenden fazla üretmeye başlayınca, elde edilen ürün fazlasını nasıl paylaşacakları meselesi de ortaya çıktı. Yavaş yavaş toplumun bir bölümü egemen sınıf haline geldi ve sömürü ortaya çıktı.

Sömürü ortaya çıktıktan sonra emekçilerin emeği iki kısma bölündü.

1. Kendi geçimleri için gerekli maddeleri üreten **GEREKLİ EMEK.**

2. Egemen sömürücü sınıfların beslenmesine yarayan **FAZLA EMEK** (ARTI-EMEK). Artı-emek, karşılığı ödenmemiş emektir.

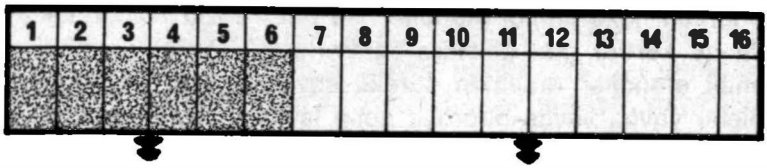
Sözgelimi köle günde 16 saat çalışıyorsa, 16 saat çalışması karşılığı efendisi ona ve ailesine ölmeyecek kadar yiyecek, çıplak gezmeyecek kadar giyecek ve yatacak bir hayvan ahırı veriyordu. Sözgelimi, kölenin bütün bu ihtiyacı o günün şartlarında 6 saatlik bir çalışmaya eşitse, köle 6 saat kendine 10 saat efendisine çalışmış oluyordu

Böylece kölenin çalışması da ikl kısma ayrılıyordu:

1. Kölenin yaşaması için gerekli olan çalışma. Buna **GEREKLİ ÇALIŞMA** denir. Gerekli çalışma sonucunda ortaya çıkan ürüne de **GEREKLİ ÜRÜN** denir.

2. Sömürücü sınıf hesabına yapılan çalışma. Buna **FAZLA ÇALIŞMA** denir. Fazla çalışma sonucu ortaya çıkan ürüne de **ARTI-ÜRÜN** (TOPLUMSAL ÜRÜN FAZLASI) denir.

KÖLENİN BİR GÜNLÜK ÇALIŞMASI

GEREKLİ ÇALIŞMA SÜRESİ — FAZLA ÇALIŞMA SÜRESİ

GEREKLİ EMEK (ÖDENMİŞ EMEK) → GEREKLİ ÜRÜN

ARTI-EMEK (ÖDENMEMİŞ EMEK) → ARTI - ÜRÜN

Roma Imparatorluğu döneminde bazı bölgelerde efendiler kölelerin yiyeceğini bile vermiyordu. Onları 6 gün kendi topraklarında hiçbir şey vermeden çalıştırıyorlardı. Köle kendi yiyeceğini haftanın 7. günleri çalıştığı ufak bir araziden sağlıyordu.

Emekçi gerekli emek ile kendi için GEREKLİ ÜRÜN üretir. Fazla emek ile de ARTI-ÜRÜN (TOPLUMSAL ÜRÜN FAZLASI) üretir. Bu fazla ürün emekçi sınıfın ürettiği, ama egemen sömürücü sınıfın kendine mal ettiği kısımdır. İşte sömürü budur. Sömürüyü başlangıçta, emekçilerin bizzat ürettikleri ürünlerin bir bölümüne üretici olmayan ve çalışmadan yaşayan bir sınıfın el koyması olarak tarif etmiştik. Tarih boyunca bu ürün fazlasına el koyma biçimleri, yani sömürü şekilleri değişmiştir. Ama sömürünün özü hep

aynı kalmıştır. (Bu toplumsal ürün fazlası, içinde yaşadığımız toplumda parasal biçimi ile **ARTI-DEĞER** adını alır. ARTI-DEĞER'in ne olduğunu ileride göreceğiz.)

Tarihte Atina'da, Isparta'da, Roma'da en açık biçimiyle görülen köleci toplum da çok uzun sürmedi. Üretim ilişkileri, üretim güçlerinin gelişmesini önledi. Köleler bazı haklar elde etmek, daha az sömürülmek için mücadele ederlerken, köle sahibi efendiler ise daha fazla sömürmek için aç kurtlar gibi kölelere saldırırlardı. Köleler ile köle sahibi efendiler arasında sürekli savaş olurdu. Zamanla köleler yavaş yavaş biraraya gelip isyan etmeye başladılar. Köleci toplumlardan olan eski Roma'da Spartaküs adlı bir köle böyle bir isyanı gerçekleştirenlerdendi.

M. Ö. 74 yılında Spartaküs adlı köle peşine binlerce köleyi takıp dağa çıktı. Dağda altmış bin kişilik bir kuvvet meydana getirdiler. Roma İmparatoru bunlarla başa çıkamadı. Ama köle sahibi efendiler kendilerine karşı mücadele eden insanları bölüp yeneceklerini iyi biliyorlardı. Bugün işçileri nasıl alevi-sünni, Sivaslı-Kayserili diye parçalayıp sömürü düzenlerini devam ettiriyorlarsa, Spartaküsün kuvvetlerini de Galli, Romalı diye parçaladılar. O sırada sağlam olan köleci düzeni yıkabilecek toplumsal güçte olmayan köleler, köleci düzeni yıkamadılar, ama ciddi ölçüde sarstılar.

FEODAL TOPLUM NEDİR?

Genel olarak köle emeği düşük randımanlıydı. Kamçı altında çalışan kölelerin verimli olmalarını teşvik edecek hiçbir şey yoktu.

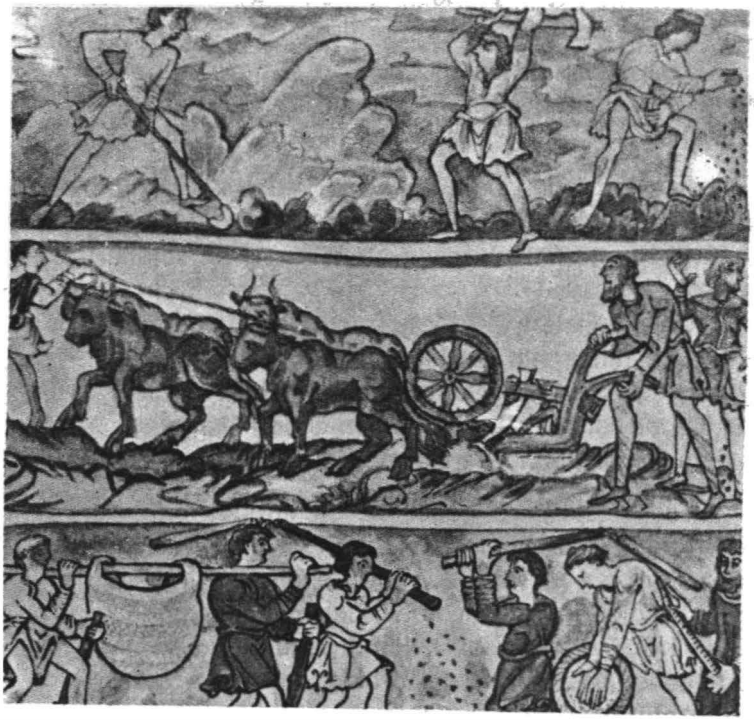
Zamanla köle emeği sömürücü sınıfların ihtiyaçlarını karşılayamaz olunca, köle emeği yeterince verimli olmayınca, ticaret ve zanaatkarlık gerileyince köleci düzen sarsıldı. Artık eski üretim ilişkileri gelişen yeni üretim güçlerine uygun düşmüyordu.

Köleci sömürüden kurtulmak isteyen köleler her yanda ayaklanmaya, çalıştıkları yerlerden kaçmaya başladılar. İçteki sınıf mücadelesi dıştan gelen barbarların istilasıyla birleşince köleci toplum yerini yavaş yavaş feodal topluma bıraktı. Böylece köleci üretim biçiminin bağrında yeni bir üretim biçimi doğdu.

Feodal toplumda da iki temel sınıf vardı. Yani bir yanda sömürülenler öte yanda sömürenler. Bir yanda toprak köleleri, ırgatlar, öte yanda beyler, ağalar, derebeyleri. Derebeyine Avrupa'da «feodal bey» dediler, yarı-kölelere, toprak kölelerine de «serf» dediler. (Latince servus köle demektir.)

Yarı-köle köylüler (toprak köleleri) × Derebeyleri

Serfler × Feodal Beyler

Feodal toplumla birlikte köleler bir derece özgürlük, serbestlik kazandılar. Köle her zaman alınıp satılabilen bir maldı. Serf ise topraktan ayrı satılamazdı. Derebeyler onları ancak toprakla birlikte satabilirdi. Serfleri yine eziyor, sömürüyorlardı, ama onları öldüremiyorlardı. Feodal toplumda toprak feodal beylerin, asılzadelerin mülkiyetindeydi. Ayrıca şehirlerde ve feodal beylerin çiftliklerinde çalışan zanaatkarlar vardı. Onlar da feodal beyler tarafından sömürülüyordu.

FEODAL TOPLUMDA SERFLER NASIL SÖMÜRÜLDÜ?

Feodal toplumda feodal beylerin mülkiyetindeki toprak genel olarak üçe bölünmüştü:

1. Toprakların bir kısmı herkesin kullandığı orman, otlak, mera, bataklık gibi yerlerdi.

2. Bir kısmı serfin, feodal beyi beslemek için işlediği feodal bey için ayrılmış topraklardı. (Elbette en verimli topraklar)

3. Geriye kalan üçte bir kısım ise mülkiyet olarak en büyük feodal beye ait olmakla beraber, kendileri için işlemek üzere serflere bırakılmıştı. (Elbette en verimsiz topraklar)

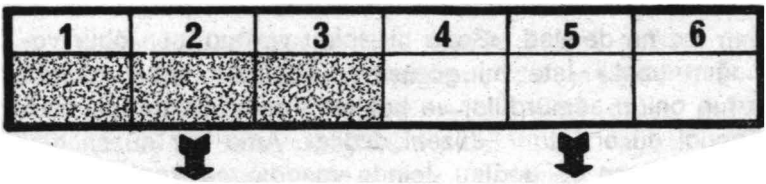
Toprak köleleri, serfler haftanın belli günlerinde kendilerinin ve ailelerinin geçimini sağlamak için kendilerine ayrılan toprakta çalışıyorlar, haftanın belli günlerinde de kendilerine işlemek üzere verilen toprak karşılığı feodal beylerin topraklarında çalışıyorlardı. Angarya yapıyorlardı.

Feodal toplumda genel olarak haftalık çalışma yedi değil, altı gündü. Bu çalışma haftası iki parçaya bölünmüştü. Serfler haftanın 3 günü kendilerine bırakılan toprakta kendilerinin ve ailelerinin geçimini sağlamak için çalışıyorlardı. Haftanın geri kalan 3 günü de karşılığını almadan feodal beylerin topraklarında onlar için çalışıyorlar-

dı. Toprağı ekme, sürme, hasat kaldırma, buğday öğütme, sarap yapma, alet imal etme, köprü, yol, bina inşa etme... serflerin çalışması içindeydi.

Serfler kendileri için çalıştıkları 3 gün içinde gerekli emek harcayarak, gerekli ürün üretiyorlardı. Feodal beylerin topraklarında çalıştıkları 3 gün içinde harcadıkları emek, artı-emekti, karşılığı ödenmemiş emekti. Bu süre içinde serfler toplumsal ürün fazlası yani artı-ürün üretiyorlardı. Ama artı-ürüne toprak mülkiyetine dayanarak aylak bir sınıf, feodal beyler el koyuyorlardı.

SERFİN HAFTALIK ÇALIŞMASI

GEREKLİ ÇALIŞMA SÜRESİ FAZLA ÇALIŞMA SÜRESİ

GEREKLİ EMEK (ÖDENMİŞ EMEK) → GEREKLİ ÜRÜN

ARTI-EMEK (ÖDENMEMİŞ EMEK) → ARTI-ÜRÜN

Peki, acaba böylesine sömürülen serfler, hangi oranda sömürülüyordu? Emekçilerin ne kadar sömürüldüğünü gösteren orana **SÖMÜRÜ ORANI** yada **SÖMÜRÜLME DERECESİ** denir. Sömürü oranını bulmak için serfin feodal bey için çalıştığı süre, kendisi için çalıştığı süreye bölünür. Yüz ile çarparak sömürü oranı yüzde olarak bulunur.

$$\text{Sömürü Oranı} = \frac{3 \text{ Gün}}{3 \text{ Gün}} \times 100 = \% \ 100$$

Haftada 3 gün kendisi için, 3 gün de beyi için çalışan bir serf yüzde 100 oranında sömürülüyordu.

Gerçekte feodal toplumda sömürü, kapitalist toplumda olduğu gibi gizli, maskeli değildi. 3 Gün kendisine çalışan serfin, karşılıksız olarak 3 gün feodal bey için çalışması apaçık gözler önündeydi. Böyle bir toplumda emekçiler sömürüldüklerini daha kolay anlıyorlardı.

Ortaçağda zenginlik kaynağı topraktı. «Topraksız bey, beysiz toprak olmaz,» diyorlardı. Kilise de en büyük toprak sahiplerinden biriydi. Papazlar da tanrı adına köylüleri sömürüyorlardı. Hıristiyanlık dini köylülerin sömürülmesinde çok önemli bir rol oynuyordu.

İsa ne demişti: «Sana bir tokat vurana, sen öbür yanağını uzat.» İşte bu görüşlerle köylüleri baskı altında tutup onları sömürdüler ve haklarını aramalarını önlediler. Feodal düzene tanrı düzeni dediler. Ama her düzen gibi feodal düzen de değişti. İçinde yaşadığımız kapitalist düzenin de değişeceği gibi.

Osmanlı İmparatorluğu zamanında da Türkiye'de emekçileri kabaca yukarıdakine benzer yollarla sömürdüler.

Köylüler, yönetici Osmanlılar için şunları söylerdi:

Şalvarı şaltak Osmanlı
Eğerl kaltak Osmanlı
Ekende yok, biçende yok
Yemede ortak Osmanlı

AĞALIK VERMEK DEĞİL, SÖMÜRMEKLE OLUR

Köylüler ürettiklerinden mümkün olduğundan fazlasını ellerinde tutmak ve derebeylerin zulmünden kurtul-

mak isterken, derebeyleri ise köylülerden daha fazla artı-ürün çalmak, onları daha fazla sömürmek istiyorlardı. Aralarında sürekli mücadele oldu. Köylüler sürekli olarak ayaklandılar. Bizde de Köroğlu Bolubey'e isyan etti, dağa çıktı. Ve haykırdı:

Topuzu çekmeli yola durmalı
Beyleri kuşatıp çerçi vurmalı
Fakirler donatıp aç doyurmalı
Bu dağlarda isyan edip kalmalı.

Irgatlar, köylüler çalıştı. Ağalar yedi. Sonra da ne dediler? «Irgat gibi çalış, bey gibi ye.» Irgatlar her zaman çalıştı ama hiçbir zaman ağa gibi yemediler.

Yabancı ülkelerde krallar, toprak sahibi asiller. din adamları, Osmanlı İmparatorluğunda da padişahlar, vezirler, kadılar, hocalar, sipahi beyleri... bir araya gelip köylüleri sömürdüler. «Yiğitlik vurmakla olur, ağalık vermekle olur» dediler. Oysa ağalık vermekle olmaz. Ağalık sömürmekle olur. Ağalar hiçbir zaman vermediler, hep sömürdüler. Köylüler sömürüye, angaryaya karşı çıkınca, ağalar onları, «ağa hakkını ayırmayanın başına belâ yağar,» diye korkuttular. Köylüler sömürüye karşı çıkınca, ağalar onlara arsızca şöyle dediler: **«Sen ağa, ben ağa, bu ineği kim sağa?»** Ve çalışmadan hazıra kondular. Köylüler ise **«tarlada izi olmayanın, harmanda gözü olmaz,»** diyorlardı.

Ağaların beylerin ellerinde fazla ürün birikince bunları satmak zorunda kaldılar. Böylece ticaret gelişti, tüccarlar çoğaldı. Şehirlerde beylere lüks mal yapan zanaatkarların sayısı arttı. Tarım, rençberlik gelişti. Yeni makineler yapıldı. Tüccarlar yalnız kendi ülkelerinde değil, çeşitli ülkeler arasında ticaret yaptılar, başka insanları da sömürdüler.

Şimdi soralım :

Kimmiş derebeylerin, ağaların zenginliklerinin asıl sahibi? Irgatlar, köylüler. Irgatlar, köylüler çalışmışlar, ağalar, derebeyleri onların ürettiği artı-ürünlere el koymuşlardır. Sonra utanmadan, «Ne yapalım, bizim toprağımız var, senin birşeyin yok, Kader bu. Başa gelen çekilir. Felek bu, kimine kavun yedirir, kimine kelek,» demişlerdir.

KAPİTALİZM NEDİR?

KAPİTALİST TOPLUMDA SÖMÜRÜ GİZLENMİŞTİR, MASKELENMİŞTİR

Buraya kadar, kapitalist toplumda işçilerin nasıl ve neden sömürüldüğünün daha iyi anlaşılması için kısa bir giriş yaptık. Önemli olan içinde yaşadığımız KAPİTALİST TOPLUMDA SÖMÜRÜNÜN NEDEN VE NASIL GERÇEKLEŞTİĞİNİ öğrenmektir.

Kapitalist toplumda İŞÇİLERİN NEDEN VE NASIL SÖMÜRÜLDÜĞÜNÜ görmek, anlamak gerçekten güçtür.

Kapitalist toplumda sömürü gizlenmiştir, saklanmıştır. İşçinin ürettiklerine zorla değil farkettirmeden el konmaktadır.

Sözgelimi, kölelik çağında sömürüyü görmemek için aptal olmak lazımdır. Zorla, kamçı altında, bir tas çorba, bir parça ekmek karşılığı çalıştırılan kölelerin sömürüldüğü apaçık ortadadır. Feodal düzende de sömürüyü görmek kolaydır Bu düzende de emekçiler zor altında çalıştırılıp sömürülür. Örneğin, bir köylü haftada 3 gün kendisi için çalışırken, üç gün de beyi için çalışmak zorundadır. Ağaları için angarya yapmak zorundadır.

ABD'nin güneyindeki pamuk tarlalarında geçen yüzyıl içinde çalışan bir zenci köle. Sömürü ve baskıdan kurtulma yolu olarak kaçmayı seçmiş. Ama kurtulamamış. Yakalanmış ve hayvanlar gibi geri getiriliyor.

Ama kapitalist toplumda sömürüyü görmek zordur. İşçi köle yada serf değildir, sözde özgürdür. İstediği yerde, istediği patronla, istediği biçimde çalışır gibi gelir in-

sana. Aldığı ücret «emeğinin hakkı» gibi gelir insana. Ödenmeyen emeği ödenmiş gibi görünür. Acaba gerçekten öyle mi?

Kapitalist toplumda sömürü gizlenmiştir, maskelenmiştir. İşte biz bu maskeyi indireceğiz. Propaganda araçlarıyla işçilerin kafalarına sokulmak istenen tüm yalanları sergileyerek, kapitalist sömürünün esrarını çözecek anahtarı vereceğiz.

KAPİTALİST TOPLUM NASIL BİR TOPLUMDUR? KAPİTALİZM NEDİR?

Kısaca söylersek, kapitalist toplum yalnız işgücü satarak geçinen, ücretle yaşayan **İŞÇİLER** ve üretim araçlarına sahip görünen patronlardan, **KAPİTALİSTLER**'den meydana gelen bir toplumdur.

Kapitalizm, üretim araçlarının (toprak, fabrikalar, makineler...) ufak bir azınlığın özel mülkiyetinde toplandığı, mülkiyetten yoksun olan işçilerin bu ufak azınlık tarafından sömürüldüğü bir düzendir. Köleci ve feodal toplumda olduğu gibi bu düzende de insan insan tarafından sömürülür. Ama sömürü biçimi değişmiştir

Egemen sömürücü sınıflar, kapitalizmi ve bu düzenin tabiatını gizlemek için bu toplum biçimine çeşitli adlar verirler: **SANAYİ TOPLUMU** derler. **ÇAĞDAŞ TOPLUM** derler. **ÖZEL TEŞEBBÜS** derler. **KARMA EKONOMİ** derler. **MODERN VE BÜYÜK TÜRKİYE** derler. **ÇOĞULCU DEMOKRASİ** derler. **HALK SEKTÖRÜ** derler... derler... Bütün bu sözlerle kastedilen kapitalist toplumdur. İşçiler bu sözlerle ne anlatılmak istendiğini çok iyi bilmek zorundadır.

Türkiye tam anlamıyla Avrupa ülkelerine benzer yollarla kapitalistleşmiş bir toplum değildir. Ama, emperyalist ülkelerin dilediği biçimde çarpık, çurpuk hızla kapitalistleşmektedir.

Kapitalist toplumda da köleci toplum ve feodal toplumda olduğu gibi bir yanda sömürülenler, öte yanda sömürenler vardır. Bir yanda **İŞÇİ SINIFI** (amele sınıfı), öte yanda **KAPİTALİST SINIF**. Kapitalist sınıfa, yani patronlara, işverenlere ayrıca «şehirli» anlamına gelen **BURJUVAZİ** denir. İşçi sınıfına da **PROLETARYA** denir.

İŞÇİ SINIFI × KAPİTALİST SINIF
PROLETARYA × BURJUVAZİ

Peki, kapitalist ne demek? **KAPİTAL** bize yabancı dillerden geçmiş bir kelimedir. KAPİTAL, SERMAYE demektir. Bu yüzden biz sermaye sahibi işverenlere, patronlara **SERMAYEDAR**, kapitalist, deriz Demek ki, kapitalizm sermayenin hakim olduğu bir düzendir. Pekl, sermaye nedir? Onu daha ilerde açıklayacağız.

EMEKÇİ KİMDİR ?
İŞÇİ KİMDİR?

Kapitalist toplumda işçilerden başka çalışan çok sayıda ücretli vardır. Bütün işçiler ücretlidir. Ama her ücretli işçi değildir. Kapitalist toplumda ücretle çalışan çok sayıda memur, hizmetçi, kapıcı, doktor, mühendis, mimar, avukat, yönetici vardır. Ama bunların hepsi işçi değildir.

Kapitalist toplumda ayrıca geçici işçiler, topraksız yada az topraklı köylüler, kendi başına yeterli toprağı olup da bu toprağı işleyen köylüler, kendi başına dükkanı olup çalışan esnaf ve zanaatkârlar vardır. Bunlar da emekçidir.

Başkalarının sırtından geçinmeden, başkalarını sömürmeden çalışan tüm insanlara **EMEKÇİ** denir.

İşçiler de emekçidir, ama her emekçi işçi değildir. İşçileri diğer emekçilerden ayıran önemli farklar vardır.

İşçilerin önemli özellikleri nelerdir?

1. İşçiler üretim aracı (alet, makina, tezgah, fabrika, toprak, dükkân...) sahibi değildir. Ücret karşılığında patronlara, kapitalistlere işgücü (çalışma gücü) satarlar.

2. İşçiler emekleriyle zenginlik, mal yaratırlar. Değer üretirler.

3. İşçiler kapitalistler için çalışırlar ve onlar tarafından sömürülürler.

İşçiyi işçi yapan oturduğu ev yada semt değildir, giydiği elbise değildir. Araba, buzdolabı, çamaşır makinesi, televizyon... kullanıp kullanmaması da değildir. İşçiyi işçi yapan üretim içindeki yeridir.

İşçiler tarihin belli döneminde, kapitalizmin doğuşu ile ortaya çıkmışlardır.

Çeşitli işkollarında çalışan işçilerin üretimde oynadıkları rol aynıdır. Bütün işçiler işgüçlerini satarak yaşarlar ve üretim faaliyetine katılarak değer yaratırlar.. Ve patronlar tarafından sömürülürler. Bu yüzden işçiler diğer sosyal sınıf ve tabakalardan ayrı, üretim içindeki yerleri, yaşama biçimleri, düşünceleri, özlem ve duyuşları birbirine benzeyen bir sınıf meydana getirirler: İŞÇİ SINIFI.

Peki işçi sınıfı nasıl ortaya çıktı? Emekçiler nasıl işçi oldu? Bu soruya daha geniş bir soru ile cevap verelim.

KAPİTALİZM NASIL ORTAYA ÇIKTI?

Köleci düzenden sonra gelen feodal düzen de zamanla gelişti. Tarımda bağcılık, sebzecilik, meyvacılık... gibi üretim kolları ortaya çıktı. Zanaatkarlık daha da gelişti. Yeni yeni aletler yapıldı, demirin işlenmesi gelişti.

Mal alıp satarak yaşayan tüccarlar çoğaldı, ticaret genişledi. Ticaret ile birlikte şehirler de büyüdü, canlandı, yeni yeni şehirler ortaya çıktı. Şehirler ticaret ve zanaat merkezleri oldu. Yavaş yavaş para bollaştı, pazarlar büyüdü. Ticaretin gelişmesi feodal düzenin yıkımı oldu.

Bu arada pusula bulundu. Büyük gemiler yapıldı. Yeni topraklar, pazarlar bulmak, Hindistan'daki, Çin'deki... ürünleri daha ucuza ele geçirmek amacıyla coğrafi keşifler başladı. Avrupalılar denizden Afrika'ya Asya'ya gittiler. Kristof Kolomb Hindistan'a gideyim derken Amerika kıtasını buldu.

Ellerinde güçlü silahlar olan Avrupalılar, (önceleri Portekizliler, İspanyollar, daha sonra Hollandalılar, İngilizler, daha daha sonra Belçikalılar, Fransızlar...) «vahşi insanlara medeniyet götürme» palavrası altında Afrika'ya Amerika'ya, Hindistan'a, Çin'e saldırdılar. Afrika'da, Amerika'da halkları köleleştirdiler. Topraklarına zorla el koydular. Oralarda ne kadar altın, gümüş, varsa hepsini talan edip Avrupa'ya getirdiler. Avrupa'ya çok para girince paranın değeri düştü. Fiyatlar arttı. Tüccarlar, bankerler, istifçiler fiyat artışından faydalandılar. Önce kıtlık yarattılar, sonra fahiş fiyatla mal sattılar.

Öte yanda Avrupa'da ağalar, beyler ortak topraklara el koydular. Yüzyıl süren savaşlarda köylüler herşeylerini yitirdiler ve YOKSULLAŞTILAR. Beyler köylüleri topraklardan kovup o topraklar üzerinde büyük kapitalist işletmeler kurdular. Yoksullaşan ve ağaların zulmünden kurtulmak isteyen köylüler Avrupa'nın her yerinde ayaklandılar, isyan ettiler.

Evsiz, topraksız, mülksüz, işsiz kalan ve derebeyi baskısından kaçan köylülerin bir kısmı şehirlere göç edip yaşamak için iş aramaya başladılar.

Ortaçağda, feodal düzende üretim evlerde yapılırdı. Herkes kendi ihtiyacını giderecek ürünleri imal ederdi. Ayrıca **USTA-KALFA-ÇIRAK** ilişkisi ile dükkanlarda **LONCA** üretimi yapılırdı. Loncalar üretimi düzenleyen meslek örgütleriydi.

Önceleri usta-kalfa-çırak birbirini gözeterek çalışıyordu. Ama zamanla ustalar, kalfa ve çırakları sömürmeye başladılar. Çırak ve kalfalar kendilerini sömüren ustalara karşı mücadele edip dükkanları terkettiler. Başkaları için çalışmaya hazır, iş arayan işçi oldular.

Lonca sistemi bozulunca tüccarlar evlere iş vermeye başladılar. Tüccarlar aracı olarak çalışıyorlardı. Evlerde çalışanlara hammadde (mesela iplik) getiriyorlar, üretilen malları, (mesela kumaş) alıp satıyorlardı. Kâr da aracı tüccarlara kalıyordu.

Tüccarlar daha sonra da aynı işi yapanları bir çatı altında topladılar. Buna imalathane (manüfaktür-elle yapım) adını verdiler. Manüfaktür işletmecisi, çalışanlara alet, makine ve hammadde (sözgelimi iplik) veriyor, kumaş imal edilince onları satıyordu. Pamuk ipliği tutarını ve aletlerin kirasını düştükten sonra çalışanlara ücret veriyor, kendisi büyük bir kârı cebine atıyordu.

1700'lerde Avrupa'da bir manüfaktür örneği.

İmalathane üretimi karşısında birçok zanaatkâr daha iflas etti. İşyerlerini, işlerini kaybettiler. İşgücülerinden başka satacak hiçbir şeyleri olmayan, yaşamak için bu işgücünü satmak zorunda olan işçiler oldular.

Emekçilerin sırtından büyük paralar kazanan tüccarlar, imalathane sahipleri daha modern aletlerin geliştirilmesini teşvik ettiler. Buharlı makineler, yeni yeni aletler ortaya çıktı. Yavaş yavaş çıkrığın yerini iplik makinesi, demirci çekicinin yerini buharlı çekiç aldı. Mekanik dokuma tezgahı yapıldı. Zamanla atelyelerin, imalathanelerin yerine yüzlerce, binlerce işçinin çalıştığı **FABRİKALAR** kuruldu. Böylece modern sanayi ortaya çıktı.

Makineler gelişince, fabrikalar kurulunca, daha çok sayıda köylü ve zanaatkâr işçi oldu. Hatta kadınlar ve küçücük çocuklar da **İŞÇİLEŞTİRİLİP** fabrikalarda çalıştırıldılar.

Öte yandan, fabrikalarla birlikte üretim iyice ortaklaşa yapılmaya başlandı. İnsanlar tek tek üretmek yerine topluca üretmeye başladılar. Ama üretimin daha da ortaklaşa yapılmasına karşı üretim araçları daha ufak bir azınlığın mülkiyetine geçti.

Elbette tüccarların, sanayicilerin gelişmesi kolay olmadı. Tüccarlar, sanayiciler ayrıca büyük toprak mülkiyetini korumak isteyen derebeylerle, toprak ağalarıyla, faizle para verilmesini yasaklayan kilise ile mücadele ettiler. Kendilerinden yana işletmek üzere DEVLET kurumlarını ele geçirdiler.

Bütün bunlar feodalizmin bağrında gerçekleşti. **KAPİTALİZM feodalizmin bağrında doğdu ve gelişti.**

Bir zamanların korsanları, hırsızları, tefecileri, haydutları, talan ve sömürüleri sayesinde zamanla sanayici KAPİTALİST oldular.

Tüccarlar, parababaları, köyden kaçarak şehre gelen ve sözde özgür olan köylülerle, şehirde yaşayan, elinde aletl, dükkanı kalmayan ama bir mesleği olan ve sözde hür olan kalfaları, çırakları, zanaatkârları ücret karşılığı işe koştular. Onları İşçileştirdiler, proleterleştirdiler. Böylece, tüccarların, parababalarının elindeki **servet SERmaye** haline gelirken, tüccarlar kapitalist olurken, patronlaşırken, emekçiler de İşgücünü satan İŞÇİLER haline geldiler.

Kısaca tekrarlarsak :

Avrupa'da yerine göre 1600-1700-1800 yıllarında Türkiye'de ise 1850'lerden sonra

biriken SERVET ⟶ SERMAYE haline geldi.

Toprak ağaları, Feodal beyler, Tefeciler, Tüccarlar, İmalathane Sahipleri... → Patronlaşarak, Burjuvalaşarak, Kapitalistleşerek → KAPİTALİST SINIF'ı meydana getirdiler.

Şehirlere göçeden köylüler, İşlerini Kaybeden Esnaf ve Zanaatkârlar (Çırak, Kalfa...) → İşçileşerek, Proleterleşerek → İŞÇİ SINIFI'nı meydana getirdiler.

SERMAYE NEDİR?

Sermayenin lafını ettik ama onu açıklamadık. Sermaye nedir? Sermaye, para yığını mı demektir? Üretim araçlarının tamamı mı demektir?

Yanlış konuşmamak için hemen söyleyelim : para, sermaye demek değildir. **SERMAYE BİR SÖMÜRÜ ARACIDIR.** Ve kapitalizm ile birlikte ortaya çıkmıştır.

Sermaye sömürüye yarar, daha fazla değer yaratmaya yarar. Ayşe Ninenin yatağının altında duran altınlar yada Mehmet Ağanın bir torba parası sermaye değildir. Altınlar yatağın altında, torbada durdukça kimseyi sömürmez. Ama o altınlar bir fabrikaya yatırılırsa ve işçileri sömürmeye başlarsa sermaye olur.

Demek ki, SERMAYE, üretim araçları, yani makineler, fabrikalar, işyerleri, işçilere ödenen paralar, kısacası KAPİTALİST DÜZENİ NİTELEYEN İLİŞKİLER SİSTEMİDİR.

SERMAYE NASIL BİRİKTİ?

Peki, patronların, kapitalistlerin sermayesi nereden geldi, nasıl ortaya çıktı?

Patronların iktisatçılarına, tarihçilerine sorsak, bu soruya hemen şöyle cevap verirler: «İki türlü insan vardır: Çalışkan ve tutumlu olanlar ile tembel ve müsrif olanlar. Çalışkan ve tutumlu olanlar çok çalıştı, ellerine geçeni har vurup harman savurmadılar ve servet biriktirdiler. Ötekiler, tembellik ettiler, çok para harcayıp para biriktirmediler ve çıplak kaldılar.»

Derler ki «Sermaye, az harcayıp azar azar para biriktiren tutumlu insanların gayretiyle ortaya çıkmıştır. Sen de harcama, biriktir ve servet sahibi ol.» Bunlar patronların, kapitalistlerin en büyük yalanlarıdır.

Bir an için düşünelim: Bugünkü Türkiye'de asgari ücret alan bir işçi para biriktirebilir mi? Biriktirebilirse kaç yılda bir, birbuçuk milyon liralık küçük bir sermaye

sahibi olur? 1800 TL asgari ücret alan bir işçi, eline geçen parasını hiç harcamadan biriktirse birbuçuk milyon lirayı kabaca ancak 100 yılda biriktirebilir.

Kısaca söyleyelim: SERMAYENİN TEMELİNDE SÖMÜRÜ, FETİH, KORŞANLIK, HAYDUTLUK, TALAN, HIRSIZLIK yatar.

İlkel sermayenin birikimi şöyle gerçekleşmiştir:

1) Tüm insanlara ait olan topraklara el koydular. Beyler, ağalar, kamuya ait toprakları, kiliselere, tapınaklara ait toprakları hile yoluyla, zor yoluyla ele geçirdiler. Köylüleri topraktan kovup onları topraksızlaştırdılar, mülksüzleştirdiler.

2) Sömürgecilik yaptılar. Ticaret ile korsanlığı birleştirdiler. Amerika'nın, Afrika'nın altın ve gümüşleri talan edildi. Hindistan, Çin... yağmalandı. Hindistan'da baharatın kilosunu 1 liraya aldılar, Hollanda'da 100 liraya sattılar. Bol olan yerden çok ucuza satın aldılar, az olan yerde çok pahalıya sattılar.

Afrika'da zenci avlayıp, bunları Amerika'da pazarlarda sattılar, köle ticareti yaptılar. Tüm gelişmekte olan ülkeleri soyup soğana çevirdiler.

TO BE SOLD & LET
BY PUBLIC AUCTION,
On MONDAY the 18th of MAY, 1829,
UNDER THE TREES,
FOR SALE,
THE THREE FOLLOWING
SLAVES,

Emekçilere özgürlüğün, eşitliğin, demokrasinin kalesi olarak gösterilen Amerika Birleşik Devletlerinde kölelik ancak geçen yüzyıl içinde kaldırıldı. İşte 1829 yılına ait bir gazetedeki kiralık yada satılık köle ilânı.

3) Halktan zorla vergi topladılar.

4) Kanunları para babalarından yana işlettiler. Devletin çalışan emekçileri değil, kapitalistleri himaye etmesini sağladılar.

5) Emekçileri amansız bir şekilde sömürdüler. Kızları, kadınları, 4 yaşındaki çocukları bile günde 18-20 saat çalıştırıp çok az ücret vererek sermaye biriktirdiler. Sonra da «bunlar bizim sermayemiz» dediler.

1900 yıllarında Almanya'da madenlerde çalıştırılan çocuk işçiler. Kapitalizm onları okul yerine, madenlerde çalışmaya gönderiyor.

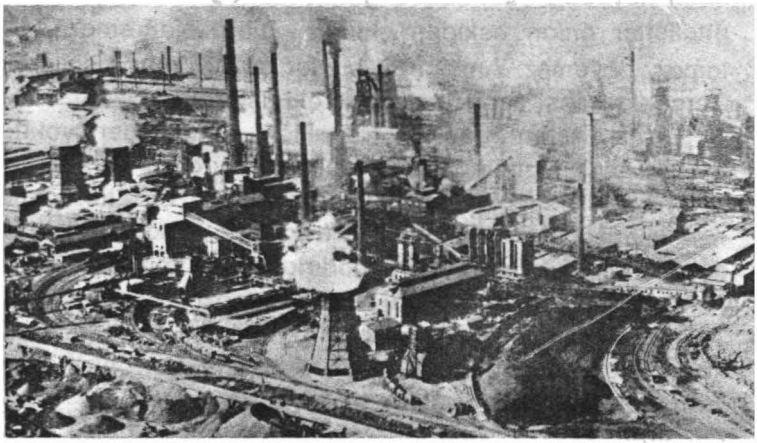
Oysa ileride göreceğimiz gibi, **SERMAYE BİRİKMİŞ EMEKTEN BAŞKA BİRŞEY DEĞİLDİR.**

İşte sermaye yukarıda anlattığımız gibi haklı, namuslu olmayan yollarla, kan ve ateş ile birikti. Sömürü, talan, korsanlık, fetih hırsızlık... yoluyla yuvarlanan kartopu gibi büyüyen servet biriktirip mülk sahibi olanlar meclislerde kendi yaptıkları kanunlarla mülklerini sağlama bağladılar.

KAPİTALİST TOPLUMUN ÜÇ TEMEL ÖZELLİĞİ NEDİR?

1) Kapitalist toplumda üretim, üretenin ihtiyacını, ya da toplumun ihtiyacını gidermek için değil, üretilenleri pazarda, piyasada satmak için yapılır. Pazarda satmak üzere imal edilen bu ürünlere **MAL** denir. Kapitalizmde **KAPİTALİST MAL ÜRETİMİ** hakimdir. **Ve üretim KÂR için** yapılır.

2) Üretim araçları, yani toprak, makineler, fabrikalar, hammaddeler, madenler... ufak bir azınlığın özel mülkiyetindedir. Üretim araçlarına sahip görünen bu ufak azınlığa **KAPİTALİST SINIF** (patronlar, işverenler, burjuvalar) denir.

3) Ufak bir azınlık üretim araçlarını elinde tutarken, üretimi (imalatı) işgücünden başka satacak bir şeyi olmayan büyük bir **çoğunluk** topluca gerçekleştirir. Ve bu çoğunluk kapitalistler tarafından sömürülür. Hiçbir üretim aracına sahip olmayan ve çalışmaktan başka geçim kaynağı bulunmayan bu çoğunluğa **İŞÇİ SINIFI** (proletarya) denir.

Elbette bu temel özellikler günün birinde «pat» diye ortaya çıkmadı. Az önce anlattığımız gibi yavaş yavaş feodal düzenin bağrında gelişti.

KAPİTALİZMDE İŞÇİLER ÜCRETLİ KÖLELERDİR

Her gün gazetelerde, radyolarda kapitalizmin bir «hürriyet düzeni» olduğu, işçilerin özgürce, serbestçe yaşadıkları söylenir. Bu yalanlar sömürüyü gizlemek için işçilerin kafalarına sokulmak istenir. Oysa, kapitalizmde işçiler özgür değildir.

Kapitalizmin ortaya çıkışıyla köylüler şehirlere akın etmişlerdir. Şehirlerdeki küçük esnaf ve zanaatkârlar işlerini kaybedip fabrikalara girmiş ve işçi olmuşlardır. Kapitalistler onları eskiden olduğu gibi öldüremez, satamaz, dövemez. Ama artık bunlar sözde «hür» işçilerdir. Gerçekte hepsi sermayeye esir olmuşlardır.

Artık üretim araçları, toprakları, makineleri yoktur. Bir mal olan işgüçlerini belirli bir para (ücret) karşılığında satarlar. Üretim araçları olmadığından, açlıktan ölmemek için işgüçlerini kapitalistlere satmak ve sömürü boyunduruğuna katlanmak zorundadırlar. Kapitalizmde işçilerin özgürlüğü işsiz kalma, aç kalma özgürlüğüdür.

Kapitalizmde üretim kâr için yapılır. Hangi araçlarla, kaç günde, ne kadar mal üretileceğine patronlar karar verir. Mallar ortak üretilir, ama mülkiyet ufak bir azınlığa aittir.

Kapitalizmde köleler devrinde olduğu gibi kamçı yoktur. Ağa baskısı, derebeyi korkusu yoktur. Ama «işten atma tehdidi», «İş Kanununun 13., 17. maddeleri», kamçının yerini almıştır. **Kapitalizmde işçiler özgür değil, ücretli kölelerdir.**

KAPİTALİST ÜRETİM NEDİR?

ÜRÜN NEDİR? MAL NEDİR?

Kapitalist toplumda mal üretilir, dedik. Peki mal nedir?

İnsanlar üretim yaparak, tabiattaki nesneleri işleyerek ihtiyaçlarını giderirler. Üretim sonucunda ortaya çıkan maddelere ÜRÜN denir. Ama her üretim ve ortaya çıkan her ürün birbirine benzer mi? Aynı özelliği taşır mı?

Sözgelimi iki tür elbise üretimini ele alalım:

Birinci örnek:

1) Evde anamız, kızkardeşimiz için bir elbise dikmeye kalksa, ne yapar? Çarşıdan kumaş alır, eve gelip dikiş

makinesinin başına geçer. Prova yapa yapa, özene bezene kızına elbiseyi diker. Elbiseyi dikerken ne düşünür? «Şu elbiseyi bir güzel dikeyim de, çocuğumu sevindireyim. Herkes onu beğensin,» diye düşünür. «Bu elbiseyi piyasada satıp masraflar çıktıktan sonra yüklü bir para kazanayım, kâr edeyim,» diye düşünmez.

İkinci örnek :

2) Bir konfeksiyon, elbise fabrikasındaki bir işçiyi ve bu konfeksiyon fabrikası sahibi patronu ele alalım. İşçi ne yapar? Sabah erkenden işe gider, dikiş makinesinin önüne oturur. Çeşitli tipte kesilmiş kumaşları dikmeye başlar. «Aman şu elbiseyi çok güzel dikeyim de onu giyen beğensin,» diye düşünmez. Çünkü o elbisenin Türkiye'nin hangi şehrinde kimin tarafından satın alınacağını ve giyileceğini bilmez.

Yada, «aman şu elbiseyi bir güzel dikeyim, çünkü onu ben giyeceğim,» diye düşünmez. Fabrika işçisi, hafta sonunda yada ay sonunda alacağı ücreti ve bu ücret ile satın almak zorunda olduğu malları düşünerek bir an önce çalışmayı bitirip eve gitmeyi tasarlar.

Peki fabrika sahibi patron ne düşünür? Patron, «işçiler elbiseleri çok iyi diksinler, çünkü onları ben giyeceğim», diye düşünmez. Fabrikada onun ihtiyacını gidermek için birkaç elbise değil, binlerce elbise üretilmektedir. Patron işçileri daha çok çalıştırıp elbiseleri bir an önce piyasaya sürüp onları satarak büyük bir kâr elde etmeyi düşünür.

Demek ki, fabrikalarda yapılan üretimin bir özelliği vardır: Fabrikalarda üretim sonucu elde edilen ürünler satılmak için üretilir.

Bu iki üretim, farklı iki üretimdir. Bir elbisenin bir kişinin ihtiyacını gidermesi için evde dikilmesi ile piyasada satılmak üzere fabrikada dikilmesi arasında önemli fark

vardır. Sömürünün ne olduğunu anlamamız bu farkı bilmemize bağlıdır.

Evde dikilen elbise, bir **ÜRÜN**'dür. Kendisi tüketmek için nesne üreten bir insan, ÜRÜN yaratır. Fabrikada piyasada satılmak üzere dikilen elbise ise bir **MAL**'dır. Piyasada satılmak üzere üretilen ürünlere **MAL** denir. Bir ürün doğrudan doğruya tüketim için değil de, piyasada satılmak için, değişim (mübadele) için, alış-veriş için üretilirse MAL olur. Kimyevi maddeler, ilaçlar, boyalar, kumaşlar... hepsi maldır.

Üretim sonucunda ortaya çıkan her ürün bir ihtiyacı giderir, bir fayda sağlar. Bu yüzden her ürün faydalıdır, değerlidir. Ürünlerin bu değerine **KULLANIM DEĞERİ** yada **TÜKETİM DEĞERİ** denir.

Ama piyasada satılan, alış-verişe konu olan ve emek harcanarak üretilen bir MAL'ın iki değeri vardır. Bir mal hem bir ihtiyacı giderdiği için faydalıdır, değerlidir. Hem de başka bir malla yada para karşılığı değiştirildiğinden, değiş-tokuş edildiğinden dolayı değerlidir. Bu yüzden her malın iki özelliği, iki değeri vardır:

1. Her mal bir insan ihtiyacını karşılar. Bu yüzden her malın bir **KULLANIM DEĞERİ** vardır.

2. Her mal piyasada, pazarda satılacak bir nesnedir. Bu yüzden her malın bir **DEĞİŞİM DEĞERİ** (mübadele değeri, alım-satım değeri) vardır. Buna kısaca DEĞER denir.

Her mal insanların bir ihtiyacını karşılar. Ekmek beslenme ihtiyacımızı, elbise giyinme ihtiyacımızı, ev barınma ihtiyacımızı, kömür ısınma ihtiyacımızı... giderir. Bu yüzden her malın bir faydası yani bir kullanım değeri vardır.

Ama her kullanım değeri olan, faydalı her ürün bir mal mıdır? Sözgelimi, havanın da bir kullanım değeri vardır, çünkü hava insanların en hayati ihtiyacını giderir.

Ama havanın değeri (yani değişim değeri) yoktur, çünkü hava alınıp satılmaz.

Bir ürünün MAL olabilmesi için piyasada alınıp satılabilmesi gerekir.

> Tekrarlarsak, MALLAR, KULLANIM DEĞERİ OLAN, İNSANLAR TARAFINDAN ÜRETİLEN YANİ EMEK ÜRÜNÜ OLAN VE ALIŞ-VERİŞ İÇİN, ALINIP SATILMAK İÇİN ÜRETİLEN ÜRÜNLERDİR.

KAÇ TÜRLÜ MAL ÜRETİMİ VARDIR?

Kapitalist mal üretimi nedir?

Emek harcanarak pazarda satılmak üzere üretilen her ürüne MAL dedik. Peki mallar nasıl üretilir? Her toplumda, her yerde mallar aynı yollarla mı üretilir? Kapitalist mal üretimi nedir? Sömürünün nasıl gerçekleştiğini iyi anlayabilmek için bu konu üzerinde biraz daha fazla duralım.

Piyasada satmak üzere üretilen ürünlere MAL denir, demiştik. Ama mallar da değişik amaçlarla, değişik biçimlerde üretilir.

Bir an için köylerimizi aklımıza getirelim. Kendi yağıyla kavrulan köylüler ne yapar? Kendi ihtiyaçlarını gidermek amacıyla un, bulgur, tarhana, süt, tereyağ... üretirler ve gerektiğinde bunları tüketirler. Kendilerine yetenden fazla ürettikleri ürünleri, başka ürün satınalmak için kasabaya götürüp bir başka kişiye satarlar.

Köylülerin bu tür üretimi ile fabrikada çalışan işçilerin üretimi arasında epeyce fark vardır. Kendi tarlasında kendi ailesiyle çalışan ve ortaya mal çıkaran böyle bir köylü neden mal üretir?

1. Sözgelimi, köylü ineğini sağıp sütten tereyağ yapar. Çok az bir kısmını kendine ayırdıktan sonra tereyağını alıp yakın bir kasabaya gider.

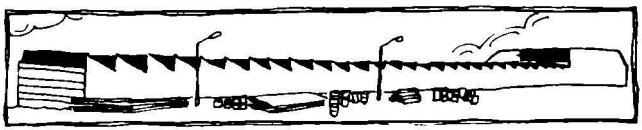
2. Orada tereyağını satar, eline bir para geçer.

3. Parayı köye götürmez. PARA yalnızca bir aracıdır. O para ile, şeker, gaz, çay ... gibi köyde olmayan ürünleri satınalır.

Köylünün tereyağı üretmedeki amacı, tereyağını satıp para kazanmak değil, başka bir mal satın almaktır. Yani **SATIN ALMAK İÇİN SATMAKTIR.** İşte böyle üretime **BASİT MAL ÜRETİMİ** denir.

Basit mal üretiminde bulunan üreticiler, (köylü, zanaatkâr...), üretim araçlarının ve ürettikleri ürünlerin sahibidirler. Kendi başlarına çalışırlar ve kimseyi sömürmezler. Bugün Türkiye'de böylesine üretim oldukça yaygındır.

Kapitalist topluma kadar üretim böyle, gerekli başka bir malı satınalmak için yapılırdı.

Ama kapitalizmde artık işler değişmiştir. Kapitalist düzende üretim kâr için yapılır. Yani patron **«SATMAK İÇİN SATIN ALIR.»**

Şimdi, bir an için fabrikaları, atölyeleri, aklımıza getirelim. Diyelim ki, bir boya fabrikasındayız. Üretim nasıl olur?

1. Kapitalist işveren daha evvel emekçilerin sırtından biriktirdiği paralarla arsa satınalıp üzerine bir fabrika kurar. Sonra gider, piyasadan üretim için ne gerekiyorsa; hammadde, yardımcı malzeme, yakıt... satın alır. Ama makineler durdukları yerde birşey üretmez. Makine-

leri çalıştıracak işçiler lazımdır. Patron gider, piyasada çalışmak için iş isteyenlerden ücret karşılığı işgücü satın alır, yani işçi kiralar. Bütün bunlar için bir para öder. Bu Paraya (P_1) diyelim.

2. Fabrikada üretim başlar, bundan sonrası işçiler, makineler ve gerekli hammadde, yardımcı maddeler arasında geçer. İşçiler çalışırlar, makineleri çalıştırırlar. Yakıt, hammadde, elektrik kullanırlar. Ortaya yeni bir mal, yani boya çıkar. Bu Malı kısaca (M) ile gösterelim. İşçiler hammaddeyi ve makineleri kullanarak mal meydana getirmekle yeni bir zenginlik, yeni bir değer üretmiş olurlar.

3. Kapitalist patron boyayı alır, piyasada satar, eline yeni bir para geçer. Bu Paraya (P_2) diyelim. Kapitalistin üçüncü safhada eline geçen para ile, ilk ödediği para arasında büyük bir fark vardır. Kapitalist kâr etmiştir. Eğer kapitalistin ilk ödediği para ile eline geçen para eşit olsaydı, kapitalist kâr edemezdi.

Kapitalist düzende patronlar köylüler gibi kendi ihtiyaçlarını gidermek için değil, KÂR İÇİN üretime girerler. Amaçları **SATMAK İÇİN SATIN ALMAKTIR. KÂR ETMEKTİR.** İşte bu amaçla yapılan üretime **KAPİTALİST MAL ÜRETİMİ** denir.

Kapitalistlerin dinleri, imanları kârdır. **KAPİTALİST DÜZENİN TEKERLEKLERİNİ DÖNDÜREN KÂRDIR.** Kapitalistler mallarını satamazlarsa, kâr elde edemezlerse hemen üretimi durdurur, İşçilere yol verirler.

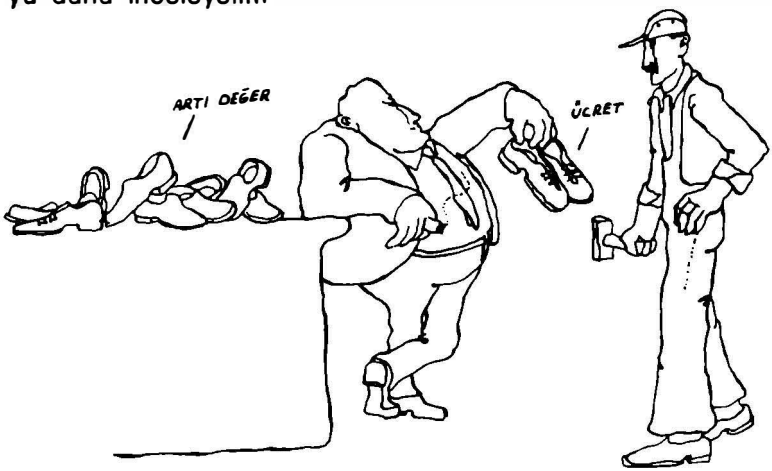
Kapitalist mal üretiminde üretim araçlarının mülkiyeti ufak bir azınlığın elinde toplanmıştır. Üretici (işçi) ile üretilen malın sahibi (kapitalist) aynı değildir. İşçiler, köylüler gibi yada kunduracı, demirci gibi... ürettikleri ürünlerin sahibi değildirler.

Bu iki tür üretimi özetleyip kısaca karşılaştıralım:

Demek ki, kapitalist toplumda üretim kâr için yapı-

lır. Üretilen bütün mallar piyasada satılmak üzere üretilir. Kapitalizmde kapitalist mal üretimi hakimdir.

P_2-P_1 arasındaki fark gerçekte işçilerin olan ama kapitalistin el koyduğu ARTI-DEĞERDİR. Kapitalist «bu benim kârım» diyerek onu cebe indirir. İşte kapitalist sömürü böyle gerçekleşir. Sömürünün nasıl gerçekleştiğini ayrıntılı bir biçimde tartışmaya geçmeden önce iki konuyu daha inceleyelim

MALLARIN DEĞERİ NASIL BELİRLENİR?

Mal ile ürün arasındaki farkı ve kapitalist mal üretiminin ne olduğunu öğrendikten sonra pazarda, piyasada satılan malların değerlerinin nasıl ortaya çıktığını, malların değerinin paraca ifadesi demek olan fiyatın nasıl belirlendiğini öğrenelim.

Her gün piyasada çok sayıda mal birbiriyle değiş tokuş edilir. İnsanlar bu değiş-tokuşu daha kolay yapabilmek için PARA'yı bulmuşlardır. **PARA** insanların ticarette kullandıkları bir aracıdır. Biz malların birbiriyle nasıl de-

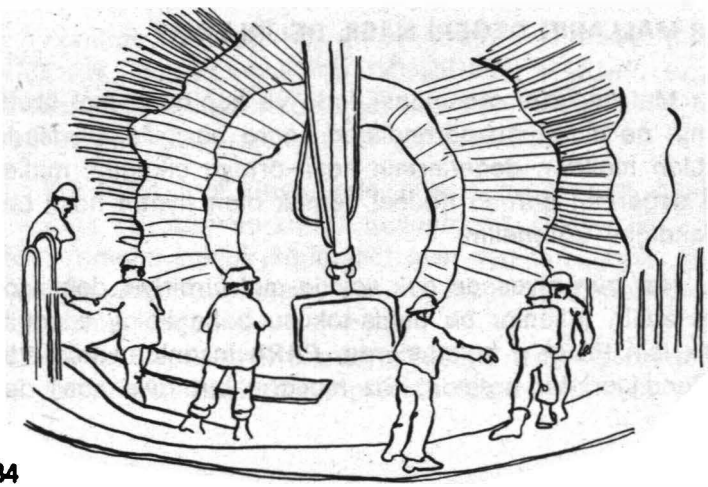
ğlştirildiğini daha iyi anlayabilmek için bir an arada para kullanılmadığını düşünelim. Aklımıza köylerde dolaşan çerçileri getirelim.

Bütün mallar piyasada farklı fiyatlarla satılır. Mesela bir çamaşır makinesi 10 bin liraya satılırken bir kutu boyanın fiyatı 100 liradır.

Bu mallar piyasada hangi ölçülere göre alınıp satılır? Sözgelimi, tüccara gidip «ben sana bir kutu boya vereyim, sen de bana bir çamaşır makinesi ver,» dersek bize güler; «sen beni enayi mi sandın», «hiç bir kutu boya bir çamaşır makinesine eşit olur mu?» der. «Ama bana 100 kutu boya verirsen sana bir çamaşır makinesi veririm,» diye ekler.

Demek ki, mallar piyasada alınıp satılırken, değiştokuş edilirken insanlar bilerek yada bilmeyerek alış verişi belli oranlarda yaparlar, belli bir ölçüye göre davranırlar. Bu değiştirme oranı, bu ölçü nedir?

İşçiler, «bana ne bundan. Malların sahibi düşünsün bunları,» diyemez. Çünkü işçiler de bir mal, ama özel bir mal satarlar: **İŞGÜCÜ.**

İşçiler kapitalistlere işgücü satıp karşılığında elde ettikleri parayla yiyecek, giyecek, yakacak alırlar, ev kirası verirler. Geçinebilmek, yaşayabilmek için işgücü satıp karşılığında ücret alırlar. İşgücü de bir maldır. Onun da değeri diğer malların değerini ortaya çıkaran ekonomik yasalarla tayin edilir. Ücret karşılığı işgücü sattıklarında iyi bir alış-veriş yapıp yapmadıklarını anlayabilmeleri için işçiler MALLARIN DEĞERİ NASIL BELİRLENİR? sorusunun cevabını çok iyi bilmek zorundadırlar.

Hergün insanlar PARA aracılığıyla çok sayıda malı birbirleriyle değiştirirler. Peki mallar hangi ölçüye göre alınıp satılır? Bütün malların değiş-tokuş edilebilmesi için bir ORTAK ÖLÇÜ gerekiyor. Bu ortak ölçü nedir?

Bu ortak ölçü bir malın faydalı olması mıdır? Yani bir malın değeri, onun kullanım değeri ile onun faydalı olup olmaması ile mi ölçülür?

Eğer böyle olsaydı her faydalı şeyin değerli olması gerekirdi. Sözgelimi hava faydalıdır, ama havanın bir değeri yoktur. Kimse şişe içinde hava satmaz. Öte yandan hiçbir faydası olmayan elmasın değeri ise çok yüksektir. Bir malın faydalı olması o malın değeri için bir ölçü değildir. Faydalı olma kişinin o andaki tavrına ve isteklerine göre değişir. Yere ve zamana göre değişir.

Ünlü bir ressamın tablosuna bir işçi bir kuruş bile vermezken kültürlü görünmek isteyen bir kapitalist milyonlarca lira verebilir.

Ölüm döşeğindeki bir adam kendine gerekli olan bir ilaca tüm servetini verir. Ama sapasağlam bir insan o ilaca tek kuruş bile vermez.

Çeşmenin başındaki bir adama su satamayız ama çölde susuzluktan ölmek üzere olan bir adam bir bardak su için herşeyini verebilir.

Demek ki malların değeri onların faydalılığıyla ölçülmez.

Piyasada satılan mallardan buğdayın ağırlığı, kumaşın uzunluğu, kapların hacmı, çiçeklerin rengi, kokusu vardır. Bu malların değeri onların bu fiziki özellikleri ile ölçülebilir mi? Kimse «al sana bir metre kumaş, ver bana bir metre zeytinyağı» demez. Malların ölçülebilmesi için bütün mallarda **ORTAK** olan bir **ÖLÇÜ** gerek.

1) Bütün mallarda ortak olan
2) Ölçülebilen ve miktarca ifade edilebilen
3) Toplumda herkes tarafından kabul edilebilen ORTAK BİR ÖLÇÜ gerek.

BU ORTAK ÖLÇÜ NEDİR?

Biraz kafamızı yorarsak hemen görürüz ki, faydalı olmaları ve değiş-tokuş edilebilmeleri yanında bütün malların ortak bir özelliği vardır:

BÜTÜN MALLAR EMEK ÜRÜNÜDÜR.

İnsanlar tabiat ürünlerini emekleriyle yararlı hale getirirler. Bir malın ortaya çıkması ve insanlara yararlı hale gelmesi için emek harcanması gerekir. Yeraltında duran petrol hiçbir işe yaramaz. Onun yeraltından çıkarılıp rafinerilerde işlenmesi gerekir. Buğday durduğu yerde hiçbir işe yaramaz. Buğdayın ekmek haline gelebilmesi için emek harcanması gerekir. Örneklerimizi çoğaltalım, göreceğiz ki, her mal EMEK ÜRÜNÜDÜR, EMEK MAHSULÜDÜR. Ve her mal bir emek ürünü olduğu için mallar birbirleriyle mukayese edilebilir, alınıp satılabilir.

Kimse hava alıp satmaz. Ama hava emek ile işlenip içindeki oksijen bir kaba doldurulursa, oksijen emek ürünü değerli bir gaz olur.

Aradığımız ortak ölçü bir malın üretilmesi için harcanan emek olabilir mi?

Bütün mallar emek ürünü olduğuna göre, malların üretilmesi için belli bir miktar emek harcandığına göre aradığımız ortak ölçü bir malın üretilmesi için harcanan emektir. Malların adil bir şekilde değiş-tokuş edilebilme-

lerini sağlayan ölçü, o malların üretilmesi için harcanan emektir.

Peki, malların içindeki **EMEK MİKTARI NASIL ÖLÇÜLÜR?** Emeği metre ile mi, kilo ile mi, litre ile mi ölçeceğiz?

Her mal belli bir zaman süresi içinde üretilir? Bu süre birkaç dakika olabilir, birkaç saat, birkaç gün, yada birkaç ay olabilir. Öyleyse biz emek miktarını ancak zamanla, zamanın bir parçası olan saat ile ölçebiliriz. Zaten işgücü karşılığında işçilere ödenen ücretler saat karşılığı ödenmiyor mu?

Eğer bir ceketin ortaya çıkması için 20 saat çalışılması gerekirse, o ceketin değeri 20 emek-saattir.

Eğer bir çift ayakkabının üretilmesi için 10 saat gerekirse o ayakkabının değeri 10 emek-saattir.

Peki kunduracı ile terzi mallarını değiş-tokuş yapmak isteseler ne yapacaklar? Kunduracı terziye, «al sana bir çift ayakkabı, ver bana bir ceket,» dese terzi ona, «ben enayi miyim, bir ceket için ben. senin ayakkabı için yaptığın çalışmanın iki mislini yapıyorum. Bir cekete karşılık 2 çift ayakkabı verirsen anlaşırız,» der.

1 ceket=20 emek-saat

1 çift ayakkabı = 10 emek-saat olduğuna göre,

1 ceket, 2 çift ayakkabıya eşit olur.

İşte biz buradan, bize sömürünün ne olduğunu öğretecek bir bilimsel gerçeği ortaya çıkarırız: Bir malın değeri, o malın üretilmesi için harcanan emek miktarı ile ölçülür.

BİR MALIN DEĞERİ O MALIN ÜRETİMİ İÇİN HARCANAN ORTALAMA EMEK MİKTARI İLE ÖLÇÜLÜR.

Bir malın değeri o malın üretilmesi için harcanan

emek miktarı ile ölçülür, dedik. Peki ama, bu emek kimin emeğidir?

Hünerli, usta bir işçi hızlı çalışır. Sözgelimi bir ceketi 20 değil, 15 saatte çıkarır. Ama beceriksiz, acemi bir işçi aynı ceketi 25 saatte dikebilir. Bu yüzden işçileri kalifiye işçi, kalifiye olmayan işçi diye ayırırlar. Acemi işçi, çocuk işçi, ihtiyar işçi yavaş çalışır. Kalifiye, genç bir usta daha hızlı çalışıp daha kısa zamanda daha çok iş çıkarır. Hasan ile Hüseyin'in, Hatice ile Ayşe'nin emekleri farklıdır.

Öte yandan eski, yetersiz aletler ile çalışanlar daha az iş çıkarırlarken modern, yeni makinelerle çalışan işçiler daha çok iş çıkarırlar. Aynı işi daha az emek-saatte yaparlar.

Bir kimse ne kadar tembel yada beceriksiz ise, ürettiği malın, (bu malın yapımı o kadar fazla zaman alacağı için) daha değerli olacağı sanılabilir. Oysa, değerlerin özünü teşkil eden emek, hep insan emeğidir ve bizim burada sözünü ettiğimiz emek, tüm işçilerin ORTALAMA EMEĞİDİR. Ekonomi politik biliminde buna **TOPLUMSAL EMEK** (SOSYAL EMEK) denir.

Bugün piyasada satılan mallar çoğunlukla bir tek işçinin emeği ile ortaya çıkmamıştır. En basit malın yapımına bile artık çok sayıda işçi katılmaktadır Fabrikalarda işbölümü vardır. Önemli olan onun bunun emeği değil, ORTALAMA EMEKTİR.

ORTALAMA EMEK, herhangi bir ülkede ortalama bir teknik ve çalışma yoğunluğu ile, ortalama bir hüner, ustalık ile gerçekleşen emektir.

İşte malların değeri bu ortalama emeğe göre hesaplanır. **BİR MALIN DEĞERİ, O MALIN ÜRETİMİ İÇİN HARCANAN, O MALDA MADDELEŞMİŞ TOPLUMSAL EMEK (ORTALAMA EMEK) MİKTARI İLE ÖLÇÜLÜR.** FİYAT ise, malların değerinin parasal ifadesidir.

PARA BİR ARACIDIR

Bir konuyu daha burada açıklayalım. Örnek verirken «al sana bir kutu boya, ver bana bir çamaşır makinesi» diyoruz. Oysa bugün piyasada alış-veriş böyle olmaz. İşçi işgücünü satar, eline bir para geçer. Gider bu para ile ekmek, kömür, alır. Köylü, üzüm yada pamuk verir, karşılığında ekmek, şeker almaz. Önce üzümü satar, eline bir para geçer, sonra bu para ile şeker alır. Burada para **ARACIDIR.** Paranın aracı olması bizim bazı gerçekleri görmemize engel olur.

Oysa insanlar uzun yıllar para olmadan ticaret yapmışlar, mallarını değiş-tokuş etmişlerdir. Ama elbette insanlar mallarını değiştirirken oturup emek-saat hesabı yapmamışlardır. Yılların tecrübesi ile davranmışlardır. Bütün bu ticarette, **bir malın değeri,** onun üretimi için **gerekli ortalama emek miktarı ile belirlenir,** ilkesi egemen olmuştur.

İlkel ortaklaşa toplumda ürünler önceleri doğrudan doğruya insanların tüketimi için üretilirdi. Ama zamanla toprağın ve insanların verimliliği artınca, insanlar kendilerine yetenden fazlasını aralarında değiş-tokuş yapmaya başladılar. Sözgelimi, bir kabiledeki bir emekçi, diğer kabiledeki bir emekçiye bir kürk veriyor, karşılığında 10 kilo buğday alıyordu. Malları takas ediyorlar, trampa yapıyorlardı. Ama bu iş rastgele olmuyordu. Uzun yıllık tecrübelerle onlar, bir kürkün elde edilmesi için harcanan ortalama emekle 10 kilo buğdayın üretilmesi için harcanan ortalama emeğin birbirine eşit olduğunu öğrenmişlerdi.

Daha sonra insanlar ticaretin daha kolay olması için her türlü malı bir mala yada hayvana göre mukayese etmeye başladılar.

Sözgelimi,

100 kilo buğday
10 kürk
50 kllo isli et
5 gram altın, 1 öküze eşittir, dediler. Buna göre 50 kilo buğday ile 25 kilo et değiş tokuş edildi. Burada öküz bir **EŞDEĞER** yerine geçti, değer ölçüsü oldu.

Ama zamanla ticaret daha da gelişti. Taşınması zor hayvan yerine eşdeğer olarak taşınması ve bölünmesi kolay altın ve gümüş gibi kıymetli maden çubuklarını kullandılar.

Yeri gelmişken söyleyelim; altın neden değerli bir madendir? Ne demiştik? Bir malın değeri, o malın üretimi için harcanan ortalama emek miktarı ile ölçülür. Altının yer altında bulunması, çıkarılması ve temizlenmesi çok fazla emek gerektirdiğinden, altın değerli bir madendir.

Ticaret gelişince insanlar altın ve gümüş çubuklar yerine önce madeni, daha sonra da kâğıt PARA kullandılar. Para, bir değer ölçüsü olarak ARACI oldu.

Özetlersek: İnsanlar önceleri bir malı (M_1) başka bir malla (M_2) takas ettiler, değiş-tokuş yaptılar.

$M_1 \rightarrow M_2$

Daha sonra para çıkınca; Birinci safhada Malı satıp (M_1) para aldılar, ikinci safhada para verip başka bir mal (M_2) aldılar.

Birinci mal (buğday) $M_1 \longrightarrow P$

$P \rightarrow M_2$ Başka bir mal (et)

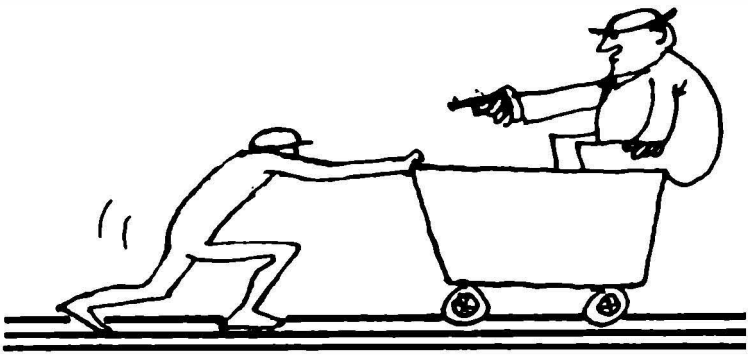
$M_1 - P - M_2$

Ticarette aracılık eden, değer ölçüsü olan para kapitalizm ile birlikte dolaşım aracı, ödeme aracı ve değer deposu olarak geniş çapta kullanıldı.

Fiyat, malların değerinin parasal ifadesidir, dedik. Peki, **ÜCRET** nedir? Bu soruya işçi sınıfı başka, kapitalist sınıf başka bir cevap verir.

İŞÇİLER KAPİTALİSTLERE EMEK DEĞİL, İŞGÜCÜ SATARLAR

«Ücret nedir?» diye sorulduğunda genellikle «ücret, emeğin karşılığıdır,» cevabı alınır. Kapitalistlerin iktisatçıları ise ücret, emeğin fiyatıdır, yalanını sık sık tekrarlarlar. Kapitalistler, gazetelerle, radyo ve televizyonla, çeşitli araçlarla kapitalist sömürüyü gizlemek için ücretin işçinin emeğinin karşılığı olduğuna işçileri inandırmaya çalışırlar. Bu propagandaların etkisinde kalarak işçilerin büyük bir çoğunluğu patronlardan emeklerinin karşılığını alacaklarını söylerler. Kapitalistler «İşçi emeği karşılığında ücret, kapitalist de sermayesi karşılığında kâr kazanıyor yani her iki taraf da adil, eşit bir gelir kazanıyor,» demek isterler. Ücret, emeğin karşılığıdır, demekle kapitalistler işçilerin çalışmasının karşılığını tam olarak ödediklerini ifade etmek böylece kapitalist sömürüyü perdelemek, gizlemek amacını güderler.

Hemen söyleyelim: **ücret karşılığında işçilerin kapitalistlere sattığı EMEK değil, İŞGÜCÜ'dür.** İşçiler patronlara çalışma gücünü satarlar. Patronlar, ücret ödeyerek işçilerin emeklerini satın aldıklarını söylerler. Gerçekte işverenlerin satın aldığı işgücüdür. Eğer, kapitalistler ücret ödeyerek işçilerin emeklerinin karşılığını veriyor olsalardı, daha ileride göreceğimiz gibi kendilerine bir şey kalmazdı.

«Emek ile işgücü arasında ne fark var? Kelime oyunu, laf kalabalığı bu,» diyebilirsiniz. İşgücü ile emek arasında çok önemli bir fark vardır. Bu farkı görebilmek, kapitalist sömürünün ne olduğunu anlayabilmektir.

İşgücü, insanın canlı varlığında meydana gelen ve üretim sırasında harcanan enerjidir, bedeni ve zihni yetenektir.

Emek, ise, faaliyet haline geçmiş olan, harcanmakta olan yada harcanması tamamlanmış işgücüdür. Bir üründe cisimleşen enerjidir.

Kapitalizmde işgücü mal haline gelmiştir. Oysa emek bir mal değildir. Ne değeri vardır, ne de fiyatı. Bir şeyin alınıp satılması için ortada olması lazımdır. Emeğin de bir mal gibi satılabilmesi için satılmadan önce var olması gerekir. Oysa emek üretimden önce ortada yoktur. Ortada olan ve alınıp satılan işgücüdür. İşçi ücret karşılığı patron tarafından kiralanınca ortada emek yoktur, yalnızca işgücü vardır. Zaten bu yüzden işçiler ancak mal üretildikten sonra, «bu işte, bu malda benim emeğim var,» derler.

«İşçinin emeği, gerçekleşmeye başlar başlamaz, işçiye ait olmaktan çıkar, şu halde işçi, onu satamaz.» İşçi emeğini ancak yarattığı mal şeklinde satabilir. Ama o mallar ona değil, kapitaliste aittir, kapitalistin özel mülkiyetindedir.

ÜCRET, işgücünün para ile ifade edilen FİYATI'dır ve harcanan emeğin ancak bir bölümünü karşılar. Emeğin değeri yoktur, çünkü değer daha önce gördüğümüz gibi emek ile ölçülür. «Emeğin değeri var,» demek, «ağırlığın ağırlığı, sıcaklığın sıcaklığı var» demek gibi bir şeydir.

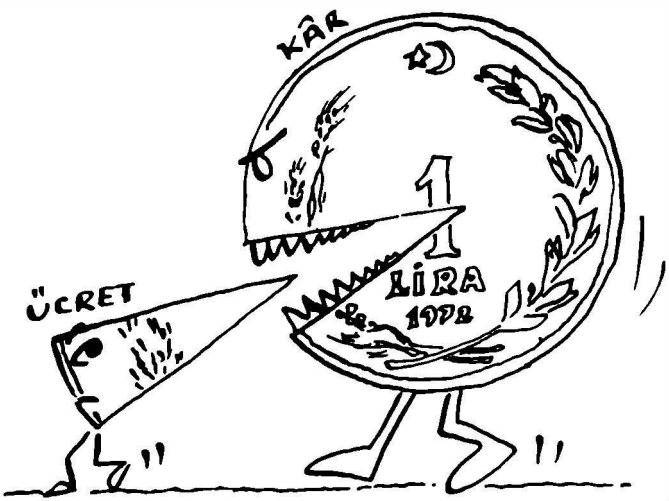
Tekrar sorarsak, ÜCRET NEDİR?

Kapitalist sınıfın, burjuvazinin cevabı : Ücret, emeğin fiyatıdır.

İşçi sınıfının cevabı : **Ücret, işgücünün para ile ifade edilen değeridir, işgücünün fiyatıdır, emeğin karşılığı değildir.**

İŞGÜCÜ DE BİR MALDIR

İşgücü tarihte her zaman mal olmamıştır, ama kapitalist düzende işgücü herşey gibi alınıp satılabilen mal haline gelmiştir. Buğday gibi. Aradaki tek fark; biri saatle ölçülür, diğeri kilo ile. Zaten bu yüzden işçiyi, kapitalist düzende belli bir para karşılığında işgücü satan kişi olarak tarif ederler.

İşgücü bir maldır Ama özel bir mal. Onun özelliği değer kaynağı olması ve kendi bakımı için gerekli olan değerden fazla değer yaratmasıdır. İşgücü tılsımlı bir maldır. Kendi değerinden fazla değer yaratan, artı-değer yaratan bir maldır. Ve işte bu durumu bilen kapitalistler, işgücünün bu özelliğini kullanıp işçileri sömürürler.

İşçi işgücünü neden kapitaliste satar? Yaşamak için, geçimini sağlamak için.

Bir günlük iş karşılığında kapitalist işçiye sözgelimi 150 lira yada ayda 4500 lira vermekle ona belli bir miktar ekmek, elbise, kömür, ev kirası... vermiş demektir.

İŞGÜCÜNÜN DEĞERİ NASIL BELİRLENİR?

İşgücünün değeri, para ile söylersek fiyatı nedir? İşgücünün değeri, diğer mallar gibi üretimi için gerekli ortalama emek miktarı ile ölçülür.

Peki işgücünün üretimi ne demektir?

İşgücü insanın çalışma kabiliyetidir, çalışmasını sağlayan güçtür. İşgücü işçi yaşadığı sürece varolur. İşgücünün varolabilmesi için işçinin canlı ve sağlıklı olması gerekir. İnsan ise ancak bazı şeyler tüketerek varolabilir.

İşçi işgücünü patrona satar. Ama akşama kadar çalışıp tükenir. İşçinin ertesi gün yeniden çalışmaya gelebilmesi için, ertesi gün de işgücünü satabilmesi için beslenmesi, giyinmesi, barınması... gerekir.

İşgücünün devamı için, işçinin hayatının devam etmesi için de belli bir miktar geçim aracı gerekmektedir. İşte, İşgücünün değeri, (ÜCRET) İşçinin yaşaması için gerekli bu geçim araçlarının değeri ile ortaya çıkar.

Mallar bir defada üretildiği için, bu malların değeri bir defada yaratılır. Oysa İşgücü canlı bir maldır. Ve durmadan, hergün yeniden üretilmesi gerekir.

İşçilerin yaşaması için gerekli geçim araçları her ülkede farklıdır. Ayrıca işçi yalnız değildir. Yaşlanan ve ölen işçilerin yerini dolduracak yeni işçiler ortaya çıkaracak, dölünü devam ettirecektir. Bu yüzden işçi ailesi ile bir bütündür. Bundan dolayı işgücünün değerine işçinin çoluk çocuğunun, ailesinin yaşaması, geçinmesi için gerekli geçim araçlarının değeri de dahildir.

Öte yandan, işçinin yetişmesi, teknik, hüner, beceri öğrenmesi, ustalaşması için para harcanır. Bu eğitim harcamaları da işgücünün değerine dahildir. Çıraklık dönemi olmayan yani kalifiye olmayan bir işçinin ücreti düşüktür.

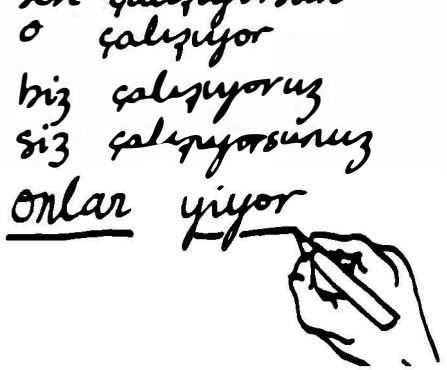
Özetlersek, işgücünün değeri, diğer mallar gibi üretilmesi için gerekli ortalama emek süresi ile ölçülür. Yani işgücünün değeri:

1) İşçinin ve ailesinin geçimine (beslenme, barınma, ısınma, giyinme...) yetecek değerler toplamı ile,

2) Belli bir hüner, ustalık kazanması için gerekli eğitim ve öğretim masraflarını temsil eden değerler toplamıdır.

Asgari ücret hesaplamaları da bu esas üzerine yapılır. Asgari ücret, Asgari Ücret Yönetmeliğine göre «sosyal durum» gözönüne alınarak «işçilere normal bir çalışma günü karşılığı olarak ödenen ve işçinin gıda, konut, giyim, sağlık, ulaşım ve kültür gibi zorunlu ihtiyaçlarını günün fiyatları üzerinden asgari düzeyde karşılamaya yetecek ücrettir.»

Bir işçi ailesine ödenecek asgari ücret, tesbit edilirken, besin, giyim, temizlik, konut, ısınma, aydınlanma, sağlık, taşıt, kültür (gazete, sinema, okul) ihtiyaçları gözönüne alınır. Beslenme ihtiyacı için asgari miktarda kalori, protein, karbonhidrat, yağ, vitamin, mineraller hesaba katılır. Bu giderlerin toplamının bir güne düşeni işgücünün günlük karşılığı olarak kabul edilir.

Burada tartıştığımız işgücünün nasıl ortaya çıktığı, nasıl belirlendiğidir. Çeşitli nedenlerle ücret, işgücünün değerinin altında yada üstünde olabilir. Henüz daha kapitalist sömürüyü açıklamadık. Kapitalist sömürü, işgücünün değerinin verilmemesi ile gerçekleşmez. Tam tersine biz kapitalist sömürü daha kolay anlaşılsın diye işverenlerin işçilerin işgücünün karşılığını tam olarak ödediklerini kabul edeceğiz. Elbette işverenler işgücünün değerini düşük tutmak için sürekli çabalarlar. Gerçek işçi sendikalarıyla kapitalistler arasında bu konuda yoğun bir mücadele vardır.

Peki, patronlar işçilerin işgüçlerinin karşılığını öderken, işçilerin emeklerini tam olarak öderler mi? Elbette HAYIR! Bütün mesele aradaki bu farkı görebilmekte. İşgücü nasıl olur da fiyatından çok fazla değer üretir.

Bu konuya geçmeden önce, şimdiye kadar öğrendiklerimizi bir daha tekrarlayalım :

- Kapitalist toplumda sömürü gizlenmiştir.
- Kapitalizmde işçiler ücretli kölelerdir.
- Kapitalizmde kapitalist mal üretimi yapılır.
- Bir malın değeri, o malın üretimi için harcanan ortalama emek miktarı ile ölçülür.
- İşgücü de bir maldır.
- Ücret, emeğin değil, işgücünün fiyatıdır.

ARTI-DEĞER NEDİR?

KAPİTALİZMDE SÖMÜRÜ NASIL GERÇEKLEŞİR?

Şimdi artık işçilerin kapitalizmde nasıl sömürüldüğünü, ARTI-DEĞER'in nasıl ortaya çıktığını daha ayrıntılı, daha etraflı bir şeklide tartışabiliriz.

Kapitalist toplumda malların nasıl üretildiğini, üretilen malların nasıl bölüşüldüğünü, patronların kârlarının nereden geldiğini, yani işçilerin neden ve nasıl sömürüldüğünü bir örnekle tartışalım.

Örnek olarak bir mobilya fabrikasındaki bir koltuk işçisini ele alalım. Diyelim ki, bu koltuk işçisi günde bir koltuk imal etsin, üretsin. (Elbette fabrikalarda iş bölümü vardır. Bir mal üzerinde birçok işçi çalışır. Ama biz ya-

pacağımız hesapları basitleştirmek için bir işçiyi ele alacağız. Bir koltuk işçisi aşağı yukarı bahsettiğimiz koltuğu bir günde imal edebilir.)

Böyle bir koltuk fabrikasında üretim nasıl olur? $P_1 \rightarrow M \rightarrow P_2$ yani PARA → MAL → PARA formülünü hatırlayalım. Koltuk imalatçısı patron, elindeki para ile bir koltuk fabrikası kurmuştur. Arsa almış, binalar yaptırmış, alet, edevat, makine, iş araçları satın almıştır. Ayrıca koltuk imalatı için gerekli hammadde, yani çeşitli türden kereste ve gerekli diğer maddeleri piyasadan satın almıştır.

Üretim için herşey hazırdır, bir tek şey hariç: **İŞGÜCÜ**. Yani bu makineleri, hammaddeleri harekete geçirecek, mal üretecek olan İŞÇİLER. Patron ücret karşılığında çalışmak için iş arayan işçilerden işçi kiralar. Böylece üretim için gerekli herşey hazır olur.

Böyle bir fabrikada koltuk işçisi ne yapar? Koltuk işçisi sabah saat 8'de işe gelir. Hammadde olarak kullanılan keresteyi alır, bıçkı makinesinde biçer. Çivi, reçine, tutkal kullanır. Yay, koltuk yüzü gibi yardımcı maddeler harcar. Çekiç, kerpeten, tornavida gibi üretim aletleri ile çalışmasını sürdürür. Saat 12'ye kadar çalışır.

İşçi çalıştıkça hammadde (kereste), yardımcı maddeler azalır. Makineler biraz aşınır. İşçi, işgücünü, enerjisini harcar, yorulur. Öğleyin işe ara verilir. İşçi yeniden enerjisini kazanmak, eksilen, azalan işgücünün birazını yerine koymak için öğle yemeği yer, biraz dinlenir.

Öğleden sonra üretim tekrar başlar. Gerekli maddeler gittikçe azalır. Makineler biraz daha yıpranır. İşçi 8 saat çalışıp saat 5'de paydos eder. Evine giderken işgücünü, yani çalışma gücünü tüketmiştir, ama o günkü ücretini kazanmıştır. (İşçinin ücretini ay sonunda toplam olarak almasının önemi yoktur. Önemli olan işçinin yevmiyesinin ne olduğudur.)

İşçinin ertesi gün yeniden çalışabilmesi için harcadığı enerjiyi yeniden kazanması gerekir. Ailesi ile birlikte beslenmesi, giyinmesi, barınması, dinlenmesi... gerekir. Bunu da aldığı ücretle sağlamaya çalışır.

İşçinin 8 saatlik çalışması sonucunda ortaya yeni bir **MAL** çıkar: **KOLTUK.** Bu koltuk artık sadece kereste, yardımcı maddeler, aşınan makine ve işgücü değildir. Hepsinin kaynaşması olan yeni bir MAL'dır. Bu yeni malın değeri nedir acaba?

Şimdi biraz **hesap** yapalım. **İşçi** bu koltuk için hammadde, yani **kereste** harcar. Diyelim ki, **işçi** bu koltuk için 260 liralık kereste kullansın. İşçi ayrıca çivi, vida, tutkal, **cila, koltuk yüzü, koltuk yayı... gibi yardımcı maddeler kullanır. Diyelim ki, işçi** bu koltuk **için** yardımcı madde olarak da 80 liralık malzeme kullansın.

Ama ayrıca **fabrikanın gündelik masrafları da vardır.**

Bu koltuk başına düşen elektrik, yakıt masrafları, fabrikanın personel gideri... çabasıyla 40 lira olsun

Yukarıda üretimin nasıl olduğundan bahsederken makinelerin, aletlerin yıpranmasından söz ettik. Makinelerin yıpranmasını, aşınmasını da maliyet masraflarına eklemek zorundayız. Makinalar bir kerede değil ama her mala kendilerinden birşeyler katarak yavaş yavaş eskir, tükenirler. Makinelerin aşınma payına AMORTİSMAN payı da denir. Aşınma payı olarak da diyelim ki, 10 lira gider. Ne tuttu? Bunları toplayalım:

Hammadde	260 lira
Yardımcı maddeler	80 lira
İşletme giderleri	40 lira
Aşınma payı (amortisman)	20 lira
Toplam	400 lira

ARTI-DEĞER NEDİR?
ARTI-DEĞER NASIL ÜRETİLİR?

Toplam olarak bir koltuk için ücret dışında 400 liralık masraf yapılmış oldu. İşçi sabahleyin geldi, akşama kadar 8 saat çalıştı. 8 saat sonunda 400 lira masrafla bir koltuk üretti, imal etti. Eğer bu koltuk pazarda 400 liraya satılırsa patron kâr etmediği gibi, zarar eder. Çünkü daha işçinin alacağı ücreti hesaba katmadık. Bu koltuğun piyasada 400 liranın üzerinde satılması gerekir.

Diyelim ki, bu koltuk piyasada 1000 liraya satıldı. Aradaki fark ne olur?

1000 lira
— 400

600 lira

Aradaki fark 600 liralık değerdir. Acaba bu 600 liralık

değer nereden geldi? Bu 600 liralık değer çalışma gücünü tüketerek çalışan işçinin o mala katmış olduğu yeni bir değerdir. İşçinin 8 saatlik çalışması karşılığında emeği koltukta cisimleşmiş ve böylece işçi 600 liralık yeni bir değer yaratmıştır. Para durduk yerde daha fazla para yaratmaz. Yeni değer yaratabilen tek mal işgücüdür.

Şimdi bu yaratılan 600 liralık yeni değeri kapitalist işveren ile işçi paylaşacaklar. Nasıl paylaşacaklar?

İşte bütün hırgür burada çıkar. Patron hammaddelerin, gerekli diğer maddelerin değerini eksiksiz ödemiştir. Ama işçinin yarattığı değeri işçiye tam olarak ödemeyecektir.

İşgücünün değeri diğer mallar gibi üretimi için gerekli ortalama emek miktarı ile ölçülür ve ÜCRET işgücünün fiyatıdır, demiştik. İşverenin işgücünün değerini tam olarak ödediğini kabul etsek bile, işveren esas kârını işçinin yarattığı fazla değerlere el koymakla sağlayacaktır.

Asgari ücret şu anda Türkiye'de 110 lira. Yuvarlak hesap olsun, diyelim ki bu işçi 150 lira yevmiye alıyor. Geri kalan 450 lira patrona gider. İşçinin aldığı bu 150 liraya **ÜCRET**, kapitaliste, yani patrona giden 450 liraya ise **ARTI-DEĞER** denir.

Artı - değer, işçilerin ürettikleri mala kattıkları değer ile aldıkları ücret arasındaki farktır. Artı-değer, işçilerin yarattığı ama işçilerin alamadığı, patronların el koyduğu, farkettirmeden gasbettiği değerdir.

ARTI-DEĞER = İşçilerin yarattığı yeni değer — ücretler'dir.

Bu örnekte ARTI-DEĞER = 600 — 150 = 450 liradır.

İşçilerin yarattıkları artı-değere, kapitalist sınıf, patronlar, bu düzende el koyar. 600 liralık yeni değeri işçi ürettiği halde, onun 450 lirasına, yani artı-değer dediğimiz büyük bir bölümüne kapitalist sınıf el koyar.

İşçi işgücünün değerinden fazla değer yaratır. İşgücü, kullanıldığında kendi değerinden fazla değer yaratan özel bir maldır. Örneğimizde işgücünün değeri 150 liradır. Oysa bu işgücü 600 liralık yeni bir değer yaratmıştır.

İşçinin kendi işgücünün değerinden fazla ürettiği değere, ARTI-DEĞER denir. **KAPİTALİZMDE SÖMÜRÜNÜN KAYNAĞI ARTI—DEĞERDİR.**

Kapitalistlerin gizlemeye, maskelemeye çalıştıkları kapitalist sömürü mekanizmasının sırrını çözecek anahtar ARTI-DEĞER'dir.

Artı- değer çok tatlı bir şeydir. Onu bir kere tadan kapitalistler, ondan vazgeçmemek için ellerinden gelen herşeyi yaparlar. Artı-değer sömürüsünün sürmesi için her türlü baskıya başvururlar. Sömürü ve baskı aynı paranın iki ayrı yüzüdür.

KAPİTALİZMDE SÖMÜRÜ İŞÇİLERİN YARATTIĞI ARTI-DEĞERE EL KOYMAKLA OLUR

Üretim sonunda ortaya çıkan her malda üç kısım vardır:

● Birinci Kısım: Kapitalistin diğer kapitalistlerden aldığı hammadde ve diğer maddeler. Önceki örneğimizde 260 + 80 + 40 = 380 lira. Bu kısım üretim sonunda malda aynen yer alır.

● İkinci Kısım: Üretimde kullanılan makine, bina, aletlerin... aşınma payı. Örneğimizde 20 lira. Bu da doğrudan doğruya üretilen mala geçer.

● İşçilerin emekleriyle eklenmiş yeni değer. Örneğimizde bu 600 liradır ve işgücünün fiyatı olan 150 liradan çok fazla bir değerdir.

Birinci ve ikinci kısım üretilen mala aynen geçer. Kapitalist bunlara kaç para harcadıysa, ucuz yada pahalı, bu kısımlar malın fiyatında aynen yansırlar. Bunlar kendi başlarına bir değer yaratmazlar.

Yeni değer yaratanlar işçilerdir. Örneğimizde 50 lira ücret alan bir işçi, işgücünün değerinden çok fazla bir değer, 600 liralık yeni bir değer yaratmıştır. Özetlersek, kapitalizmde MAL ÜRETİMİ ($P_1 — M — P_2$) şöyle gerçekleşir: (Karşı sayfadaki tabloya bakınız).

SERMAYE BİRİKMİŞ EMEKTİR

Şimdiye kadar hesabımızı hep bir işçi üzerine yaptık. Oysa içinde yaşadığımız toplumda üretim tek tek yapılmaz.

Üretimden Önce	Üretim	Üretimden Sonra
Patron elindeki para (P_1) ile şunları satın alır.	1. Üretim araçları 2. İşçiler 3. Üretim tecrübesi bir araya gelir ve MAL üretilir.	Ortaya bir koltuk çıkar. Koltuğun değeri şunlardan ibarettir.
1) Hammadde 260 lira	.....	260
Yardımcı Maddeler 80 »	.....	80
İşletme giderleri 40 »	.....	40
2) Aşınma payı 20 »	.....	20
3) İşçinin ücreti 150 »	İşçinin yarattığı yeni değer	→ 600
P_1 = 550 lira	M (Koltuk)	P_2 = 1000 lira

$P_1 \longrightarrow M \longrightarrow P_2$

İlk para ⟶ koltuk ⟶ (İlk para + Artı Değer)

$P_2 - P_1 = 1000 - 550 = 450$ lira = ARTI-DEĞER

İşte kapitalizmde SÖMÜRÜ, işçilerin yarattıkları ARTI-DEĞER'e aylak bir sınıfın, kapitalist sınıfın üretim araçları üzerindeki mülkiyetine dayanarak el koymasıyla gerçekleşir.

İşletmelerde çok sayıda işçi birlikte çalışır, çünkü kapitalizmde üretim araçları az sayıda kapitalistin elinde toplanmışken, mülkiyet özel iken, üretim topluca yapılır.

Şimdi patronların el koyduğu artı-değer hesabını bir tek işçi için değil de topluca çalışan tüm işçiler için yapalım.

Bu işyerinde bir işçi 450 liralık bir artı - değer yaratıyordu. Kapitalist işveren bir işçinin 450 lirasına el koyuyordu. Peki bu işyerinde 10 işçi çalışıyor olsa, patronun eline ne geçer?

$450 \times 10 = 4500$ lira

100 işçi çalışıyor olsa, 450 X 100 = 45000 lira.

Bu işyerinde 1000 işçi çalışıyor olsa, 450 X 1000 = 450.000 lira geçer işverenin eline.

Peki kabaca (yani tatil günlerini saymazsak) ayda ne geçer patronun eline? $450.000 \times 30 = 13.500.000$ (onüçmilyon beşyüzbin lira.)

Yılda ne kazanır?

13.500.000 X 12 = 162.000.000 (yüzaltmışiki milyon lira)

Kapitalist işveren yılda elli dört milyon lira kazanıp zenginleşir. Bu paraların gerçek sahibi kimdir? İŞÇİLER. İşverenler daha da, «çalıştım, çabaladım, harcamadım, tutumlu davrandım ve bu sermayeyi yaptım», derler.

Örneklerle de gördük ki, patronların kazançları ve çığ gibi büyüyen sermayeleri birikmiş emekten başka birşey değildir. **SERMAYE'nin kaynağı ARTI—DEĞERDİR.**

Bu bölümü okuyan her işçi kendi işyeri için aylık yada yıllık gelir ve giderlere göre artı- değer hesabı yapmalıdır.

SERMAYE EL KONULMUŞ, KARŞILIĞI ÖDENMEMİŞ EMEKTİR

Artık sermayenin nereden geldiğini iyice öğrendik. Nedir sermayenin kaynağı? ÇAPULCULUK, HIRSIZLIK, GASPETME, SÖMÜRÜ.

Yıllarca devlet zoru ile köleleri çalıştırdılar, köylüleri çalıştırdılar, sömürgecilik yaptılar. Başka ülkeleri sömürdüler, gaspettiler, vurdular, döktüler, kırdılar, savaş açtılar, karşı çıkanı ezdiler, öldürdüler. Ve ellerinde servet birikti. Daha çok mülk sahibi oldular. Kapitalizm ile birlikte bu servet SERMAYE haline geldi.

İşçilerin daha fazla sömürülmesi ile bu sermaye bir çığ gibi büyüdü, büyüdü, büyüdü. Hâlâ büyüyor.

Ama **«yavuz hırsız ev sahibini bastırırmış.»** Patronlar da böyle davranır. Gerçekte işçilerin, emekçilerin olan ürünlere zor yoluyla sahip çıkmışlardır. «Çalışan kazanır» sözü patronların yalanlarından biridir. **Bu düzende çalışan kazanmaz, çalışmayan kapitalistler kazanır.**

Sonra ne derler: «Böyle gelmiş, böyle gider.» Oysa, BÖYLE GELMEMİŞ, BÖYLE DE GİTMEYECEKTİR.

KAPİTALİZMDE KÂRIN KAYNAĞI TİCARET DEĞİL, İŞÇİLERİN YARATTIĞI ARTI-DEĞERDİR

Patronların esas olarak kârları nereden gelir? Şimdi bu soru üzerinde iyice düşünelim. Patronlar, kapitalistler, fabrikalarına hammadde satın alırken mi yada mal satarken mi, yani mallar fabrikadan çıktıktan sonra mı kâr ederler? Yoksa mallar fabrikada üretilirken mi kâr ederler?

Kapitalist toplumda mal alıp satılırken, ticaret yoluyla elbette kâr edilir ve işçiler ayrıca bu yolla da sömürülür. Ama bu, kapitalist sömürünün temeli, kaynağı değildir. Patronların mallar fabrikalardan çıktıktan sonra ticaret ile elde ettikleri **ticaret kârı** onların kârlarının esas kaynağı değildir. Gerçi, Türkiye'de yabancı büyük şirketler, tekeller, kapkaççı tüccarlar, karaborsacılar, ithalat, ihracat oyunları ile ticaretten büyük paralar kazanırlar, vurgun vururlar. Ama bu paraların kaynağı yine üretim sırasında işçilerin yarattığı ARTI-DEĞER'dir.

Kapitalist toplumda kâr **ucuza alıp pahalıya satmakla** gerçekleşmez. Ticaret tek tek bir iki patron için kâr sağlayabilir. Ama tüm olarak kapitalist sınıfa zenginlik sağlamaz. Daha önceki örneğimizi ele alalım. Koltuk fabrikası sahibi koltuk yapmak için çeşitli patronlardan mal alır. Kereste tüccarından kereste alır. Koltuk yayı imal eden bir başka kapitalistten koltuk yayı alır. Bir tekstil işvereninden koltuk yüzü alır. Ve koltuk imalatçısı ürettiği koltukları toptancıya, toptancı da perakendeciye satar. Bir patron satıcı olduğunda 100 liralık bir malı 110 liraya satarken, alıcı olduğunda 100 liralık malı 110 liraya almak durumundadır.

Eğer zenginliğin, değer çoğalmasının kaynağı ucuza alıp pahalıya satmakla gerçekleşseydi, birinin kazancı, diğerinin zararı demek olurdu. Birinin kazandığını, diğeri yitirirdi. Alıcılarla satıcıların kayıp ve kazançları birbirini dengelerdi. Zenginliğin, değer çoğalmasının kaynağı ticaret değildir.

Kapitalist toplumda kârın kaynağı; ticaret değil, işçiler tarafından yaratılan, fakat kapitalistler tarafından gaspedilen ARTI-DEĞER'dir.

Artı-değer üretim sırasında yaratılır ve mallar satılırken gerçekleşir.

8 SAATLİK İŞGÜNÜNDE İŞÇİLER İKİ SAAT KENDİLERİ İÇİN 6 SAAT DA PATRONLAR İÇİN ÇALIŞIRLAR

Şimdi koltuk işçisinin çalışmasını biraz daha yakından izleyelim. İşçi geldi. 8 saat çalışarak ücret dışında 400 lira masrafla pazarda 1000 liraya satılan bir mal üretti. Yani 8 saatte, 600 liralık yeni bir değer üretti. Peki, işçi 8 saatte 600 liralık değer üretirse 1 saatte ne üretir?

Bir saatte 600 : 8=75 liralık değer üretir. Birinci satte 75 lira, ikinci saatte 75 lira, üçüncü saatte 75 lira... böylece 8 saatte 600 liralık değer üretir.

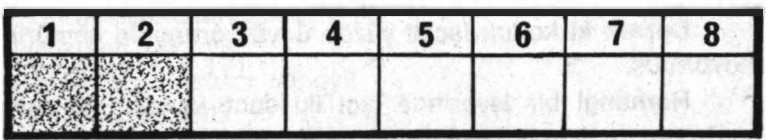
İşçinin ücreti ne idi? 150 lira. İşçi bir saatte 75 liralık bir değer ürettiğine göre demek ki, iki saatte kendi ücretini çıkarır. Geriye kalan 6 saatte ürettiği artı-değer olarak patrona gider.

150 liranın üretildiği zamana **gerekli çalışma süresi** denir. Geriye kalan zamana ise **fazla çalışma süresi** denir. Gerekli çalışma zamanı ücret ile ödendiğinden bu iki saatte harcanan emek, **ödenmiş emektir,** Geriye kalan 6 saatte harcanan emek ise işverenler tarafından gaspedilen **ödenmemiş emektir.** 2 saat sonunda ele geçen ücrettir. 6 saat sonunda üretilen ve patronlar tarafından gaspedilen ise ARTI—DEĞER'dir.

Öyleyse daha önce de söylediğimiz gibi kapitalizmde de bir işçinin çalışması iki bölüme ayrılır:

1. İşçilerin yaşaması için gerekli olan **ÜCRET**'in yaratıldığı **GEREKLİ ÇALIŞMA SÜRESİ.** Yani işçinin 150 lirayı kazandığı 2 saat.

2. Kapitalistlere **ARTI—DEĞER** olarak giden **zenginliğin** yaratıldığı **FAZLA ÇALIŞMA SÜRESİ.** Yani patronlara giden 450 liralık artı-değerin yaratıldığı 6 saat.

Gerekli çalışma süresi
↓
İşçilerin kendileri için çalıştıkları süre
↓
ÖDENMİŞ EMEK
↓
ÜCRET

Fazla çalışma süresi
↓
İşçilerin kapitalistler için çalıştıkları süre
↓
ÖDENMEMİŞ EMEK
↓
ARTI-DEĞER

Yukarıdaki şemayı hiçbir zaman unutmamak zorundayız. İçinde yaşadığımız toplumda sömürünün ne olduğunu anlatan şema bu şemadır. Ve her işçi kendi işyerine göre bu hesabı yapmalıdır.

Kabaca söylersek bugün Türkiye'de işçiler 2 saat kendilerine, 6 saat patronlara çalışmaktadırlar,

KAPİTALİZMDE SÖMÜRÜ ORANI NASIL BULUNUR?

Artı-değerin nasıl ortaya çıktığını gördük. Peki, koltuk işçisi hangi oranda sömürülüyor? Bu sömürünün ölçüsü nedir? Daha önce kısaca gördüğümüz gibi işçilerin ne kadar sömürüldüğünü gösteren orana **SÖMÜRÜ ORANI** denir.

Sömürü oranı herhangi bir işletmede, işkolunda, herhangi bir ülkede işçilerin ne kadar sömürüldüğünü gösteren orandır. Bu oran bir işçi için yüzde olarak şöyle bulunur. Patronların el koyduğu artı-değer, işçinin aldığı ücrete bölünür.

$$\text{Sömürü Oranı} = \frac{\text{Artı-değer}}{\text{Ücret}} = \frac{450}{150} \times 100 = \%\ 300$$

Demek ki koltuk işçisi yüzde üçyüz oranında sömürülüyormuş.

Herhangi bir işyerinde işçi iki saat kendine, 6 saat patrona çalışıyorsa, öyle bir işletmede sömürü oranı % 300'dür. Bu oran başka türlü de bulunabilir. İşverenin gaspettiği 6 saat, işçinin kendisi için çalıştığı 2 saate bölünür.

$$\text{Sömürü Oranı} = \frac{\text{Kapitalist İçin Çalışılan Saatler}}{\text{İşçinin Kendisi İçin Çalıştığı Saatler}}$$

$$= \frac{6}{2} \times 100 = \%\ 300$$

Yukarıda bir koltuk işçisi için hesap yaparken yuvar-

lak olsun diye bazı rakamlar seçtik. Ama hemen baştan söyleyelim ki, Türkiye'de sömürü oranı yüzde 300'ün üzerindedir. Bugün Türkiye'de işverenlerin vergi kaçırmak için resmi kurumlara bildirdikleri sahte rakamlara göre yapılan hesaplar bile Türkiye'deki sömürü oranını yüzde 400'e yakın göstermektedir. Türkiye'de işçiler aşağı yukarı bir buçuk saat kendilerine, altı buçuk saat da patronlara çalışmaktadırlar. Ama sözünü ettiğimiz sömürü oranı ortalama sömürü oranıdır. Bu oran bazı işkollarında düşüktür, bazılarında ise oldukça yüksektir.

Gerçek sömürü oranlarını yansıtamayacak rakamlara göre yapılan bir araştırmada, aşağıdaki sonuçlara varılmıştır. İşkolları arasındaki ortalama sömürü oranlarını karşılaştırmak amacıyla bu sonuçları aynen veriyoruz:

SANAYİİNİN ÇEŞİTLİ KESİMLERİNDE SÖMÜRÜ ORANI

Sanayi kesimleri	**Sömürü Oranı (%)**
Gıda sanayii	537
İçki sanayii	1246
Tütün mamulleri sanayii	811
Dokuma sanayii	177
Giyim ve kundura sanayii	87
Kauçuk sanayii	374
Kimya sanayii	351
Petrol ürünleri sanayii	9656
Çimento sanayii	196
Demir ve çelik sanayii	399
Makina sanayii	162
Elektrik makinaları ve malzemesi sanayii	288
Taşıma araçları sanayii	108
Toplam ekonomi	377

(Kaynak: Özlem Özgür, **Türkiye'de Kapitalizmin Gelişmesi**)

Görüldüğü gibi içki, tütün, petrol ürünleri, demir-çelik sanayiinde sömürü oranı çok yüksektir. Daha ileride göreceğimiz gibi bunun sebebi, bu sanayi dallarında malların üretim ve dağıtımını kontrol eden **TEKEL**'lerin malları diledikleri fiyattan piyasa sürmeleridir, aşırı tekel kârları kazanmalarıdır.

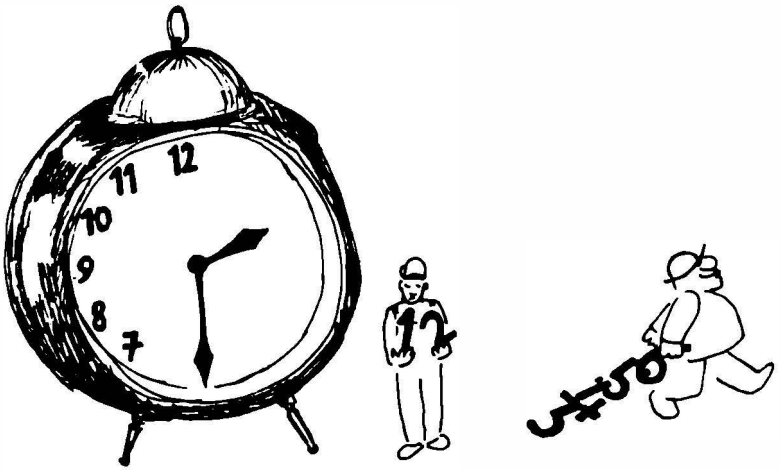
Sömürü oranı Fransa, İngiltere, Batı Almanya gibi ülkelerde % 250—300 arasındadır. Emekçilere bağımsızlık, özgürlük, eşitlik ülkesi olarak sunulmak istenen A. B. D.' de % 300'den aşağı değildir.

Kapitalizmde işçilerin gelirlerinin yüksekliği önemli değildir. İşçilerin buzdolabı, televizyon, araba sahibi olmaları, günde 300—400 lira kazanmaları da önemli değildir. Önemli olan sömürü derecesinin ne olduğudur. İşçi sınıfının yüzde kaç oranında sömürüldüğüdür. İşçi sınıfından sızdırılan artı-değerin büyüklüğüdür.

Kabaca işçiler 2 saat kendilerine, 6 saat patronlara çalışırlar, demiştik. Şimdi bir işçi saat 8'de işe gelip 10'a kadar çalışıp yani iki saat çalıştıktan sonra işverene gitse, «ben aldığım ücreti iki saatte çıkarıyorum, iki saat çalıştım, ücretimi hakettim, ödeştik, hadi bana eyvallah,» dese, patron küplere binecektir. «Ben sana iki saat için değil 8 saat için ücret veriyorum, daha 6 saat çalışacaksın,» diyecektir. Ve hemen kendi yaptıkları kanunları işletecektir.

Sömürünün özü burada yatmaktadır işte. İşgücü kendine ödenen paradan çok daha fazlasını yaratan özel bir maldır. İşçiye 8 saatlik hakkını verir görünürler, ama çalışmanın en az altı saatlik bir kısmına el koyarlar. Neye dayanarak? Üretim araçları üzerindeki mülkiyetlerine dayanarak.

Sömürü böyle gerçekleşir. Ondan sonra, «çalıştık, çabaladık zengin olduk,» derler. Gece gündüz çalışmakla kimse böylesine zengin olamaz. Türkiye'de alınteri ile

kimse yılda 162 milyon lira kazanamaz. İçinde yaşadığımız toplumda zenginlik ancak işçilerin yarattığı artı-değeri gaspetmekle olur.

Ama bu düzende kanunlar öyle düzenlenmiştir ki, işçileri öylesine kandırırlar ki, bu sömürü mekanizması işçilerden gizlenir, maskelenir. Biz şimdi bu maskeyi indiriyoruz.

Kısaca **SÖMÜRÜ** budur. Ama böylesine bir sömürü bile işverenlere yetmez. İşverenler çeşitli yollarla sömürüyü artırmaya çalışırlar. Bunun için çeşitli yollar bulmuşlardır.

SÖMÜRÜ NASIL ARTIRILIR?

Kapitalist düzenin tekerleklerini döndüren kârdır. Kapitalistler sürekli olarak, **«kâr, daha fazla kâr, en fazla kâr»** peşinde koşarlar. Sürekli olarak sömürüyü artırmak isterler. Yani işçilerin kendileri için çalıştıkları saatleri azaltıp, patronlar için çalıştıkları saatleri artırmak, kısacası sömürü oranını artırmak isterler.

Patronlar; yani kapitalist sınıf sömürüyü artırmak için çeşitli yollar bulmuştur. Genel olarak kapitalistler dört yolla sömürüyü artırırlar:

1. Ücretleri artırmadan işgününü uzatarak sömürüyü artırırlar.

2. Emeği yoğunlaştırarak, yani işçiyi daha fazla çalıştırarak sömürüyü artırırlar.

3. Emeğin verimliliğini yükselterek sömürüyü artırırlar.

4. İşçilerin eline geçen ücretlerin satın alma gücünü düşürerek, yani gerçek ücretleri düşürerek sömürüyü artırırlar.

Şimdi bu sömürüyü artırma yollarını teker teker ele alalım. Ama hemen baştan söyleyelim ki, kapitalistler ille de bu dört yoldan birini seçmezler. Durumlarına göre bazan işlerine gelen bir yolu, bazan ikisini çoğunlukla da dördünü bir arada kullanarak, yani her yolu deneyerek, sömürüyü artırırlar.

1. ÜCRETLERİ YÜKSELTMEDEN İŞGÜNÜNÜ UZATARAK SÖMÜRÜ NASIL ARTIRILIR?

İş Kanununa göre Türkiye'de bir günlük çalışma 8 saattir. Genel olarak sömürüyü 8 saat içinde gerçekleştirme işverenlere yetmez. İşgününü birkaç saat daha uzatarak sömürüyü biraz daha artırmak isterler.

Ne yaparlar? Mesela, günde 8 saat değil de 11 saat çalıştırırlar. «Biz 8 saatten fazla çalışırsak fazla mesai zammı alırız», diyeceksiniz. Fazla mesaili durumu tartışmayı daha sonraya bırakalım. Günde 8 saat çalıştıktan sonra 3 saat da para almadan çalışan bir işçiyi düşünelim. Böyle birşey olur mu? Türkiye'deki İş Kanunu çok az sayıdaki işçiye uygulanır. Tarım ve orman işçileri, çıraklar... İş Kanununun kapsamına bile girmezler.

Torna kalfası Ahmet, hergün saat 9'da işbaşı yapar, akşam saat 7'de işi bırakır. Öğle vakti yarım yamalak bir yemek tatili yaptığından aslında günde 10 saat çalışır. Akşam tam işi bırakacakken acele bir iş gelir. Torna tezgahı sahibi der ki, «Ahmet oğlum, bu işin bu akşam bit-

mesi lazım, biraz daha kal da bu iş bitsin.» Ahmet ne yapsın? Hayır derse işten atılır. Kendi kendine küfrede küfrede yeni işi yapmaya başlar. İş saat 10'da biter.

Ahmet 13 saat çalışmış olur. Hafta sonu Ahmet 200 lira haftalığını alırken ustası ek bir para verir mi? Nerede? Ahmet itiraz edemez. Kendini koruyabilecek örgütü, sendikası olmadığından durumu mecburen kabullenir. İşgününü uzatma yoluyla, sömürüyü artırma en çok sendikasız işçileri perişan eder.

Bugün Türkiye'de 8 saat çalışma az sayıda sendikalı, sigortalı işçiye uygulanır. Özellikle toprakta çalışanlar 8 saat değil, 10, 12, hatta 14 saat çalışırlar.

Daha önce yaptığımız hesaba göre, işçiler 2 saat kendilerine 6 saat da patronlara çalışıyor, demiştik. Sömürü oranı yine yaptığımız hesaplara göre % 300 idi. İşçi günde üç saat daha fazla çalışırsa ne olur Patron için çalışılan süre 6+3 = 9 saat olur. Sömürü oranı ise:

Sömürü Oranı = 9/2 × 100 = % 450 olur.

İşte böylece patronlar işçileri daha fazla sömürerek zenginliklerine zenginlik katarlar. % 300 oranında sömürürken % 450 oranında sömürmeye başlarlar. İşçilerin saat başına aldıkları ücret azalır. HERHANGİ BİR İŞYERİNDE İŞGÜNÜ NE KADAR UZARSA İŞÇİ O DERECE FAZLA SÖMÜRÜLÜR.

Türkiye'de de işçileri on, ondört, hatta onaltı, yirmi saat çalıştırdılar. 1936 yılında çıkan İş Kanununda, gün-

lük çalışma 8 saattir dediler. Ama hemen arkasından seferberlik, savaş, sıkıyönetim hallerinde günlük çalışma 11 saate kadar uzatılabildi.

İşgününü uzatarak sömürüyü artırma yolu yeni bir yol değildir.

ESKİDEN ÇUKUROVA'DA İKİ EZAN OKUNURDU: BİRİ FARZ EZAN, DİĞERİ AĞA EZANI

Çalışma zamanını artırarak yapılan sömürü bütün tarih boyunca uygulanmıştır. Sömürücüler eskiden beri emekçileri daha fazla çalıştırıp artı-ürünlerine el koymak için her yolu denemişlerdir.

Dünyanın heryerinde işçileri günde 10, 12, 14, 16, 20 saat çalıştırmışlar, çalışma saatlerini artırabilmek için her yola başvurmuşlardır.

Türkiye'de ağalar çalışma saatlerini artırmanın daha kolay bir yolunu bulmuşlardır. Emekçileri sömürmede dini kullanmışlardır.

Bundan 100,125 yıl kadar önce şimdi olduğu gibi Çukurova'da çok fazla pamuk yetişirdi. Zalim toprak ağaları, onların simsarları, kâhyaları, çeşitli bölgelerden Çukurova'ya çapaya, pamuk toplamaya gelen emekçileri günde 14, 15, 16 saat çalıştırırlardı. Karşılığında emekçilere çok az bir para verirlerdi. Emekçilerin aldığı yevmiyenin dörtte birine yada yarısına da kâhyalar, simsarlar el koyarlardı.

O zamanlar saatle işbaşı yapılmazdı. Emekçiler sabah ezanı ile tarlaya giderler, akşam ezanı ile tarladan dönerlerdi. Ama bu kadar sömürü ağalara yetmezdi. Ağalar müezzine **«bundan sonra sabah ezanını daha erken, akşam ezanını daha geç okuyacaksın»** deyince ve müezzin ezanı ağanın istediği gibi okuyunca pamuk işçileri daha fazla sömürülmüş olurlardı.

İşçiler, «sabah ezanı artık amma erken okunuyor», diyerek karanlıkta işe giderler, akşam ezanı geç okununca da, «ezan amma da geç okunuyor», diyerek şaşıp kalırlardı. Ama öte yandan sömürü biraz daha artarak devam ederdi. Bu yüzden Çukurova'da bir ağa ezanından, bir de farz ezandan bahsederler. Bugün Çukurova'da müezzinin biri kazara akşam ezanını geç okusa, yaşlı emekçiler «bizim müezzin, ezanı ağa ezanına çevirdi,» diye şakalaşırlar.

Bu tür yollarla Türkiye'de işçileri uzun yıllar sömürmüşlerdir.

İŞÇİ SINIFI YİĞİT BİR MÜCADELE İLE GÜNLÜK ÇALIŞMAYI 8 SAATE İNDİRMİŞTİR

Kapitalistler için önemli olan kârı artırmaktır. Bunun bir yolu da işçileri daha çok saat çalıştırmaktır. Kapitaliz-

min ortaya çıkışıyla birlikte bu yol acımasızca kullanılmıştır. İşçiler kadın, çocuk demeden 18, 20 saat çalıştırılmışlardır. Yazılanlara göre Avrupa'da pamuk sanayiinde günde 14—17 saat çalışan 5—14 yaş arasındaki çocukların sayısı 1840 yılında bile yüzbinlerdi.

İşgününü uzatarak sömürüyü artırma Türkiye'de de eskiden beri kullanılmaktadır. Bakın 18 Mart 1926 tarihli bir İstanbul gazetesi olan **VAKİT** neler yazıyor:

«Demiryolu inşaatında çalışan Türk işçisi günde 15 saat çalışır...»

«Dokumacılar ve tütün işçileri günde 14 saat çalışırlar...»

«İstanbul'un bazı semtlerinde lokanta, otel, kasap ve buna benzer işletmelerde işçiler günde 20 saat çalışır...»

«Fırın işçisinin durumu daha da berbattır. İş günleri 18 saatten fazladır.»

Ama çalışan işçilerin de bir dayanma gücü vardır. Ve tüm dünyada işçi sınıfı uzun yıllar süren, kahırlı ama yiğit bir mücadele sonunda günlük çalışma saatlerini yasalara 8 saat olarak geçirmiştir. Kapitalistler bunu kolay kolay kabul etmek istememişler, mecbur kalınca da yeni bir biçim bulmuşlardır. Bu yeni biçimin adı **FAZLA MESAİ**'dir.

FAZLA MESAİ DEĞİŞİK BİR SOYGUN YOLUDUR

İşçiler fazla mesai yaparlar. Fazla mesai yapan işçi memnundur. Ancak fazla mesai ile eline geçen parayı biraz artırır. Oysa işçilerin eline biraz daha fazla para geçerken, patronların eline onun birkaç misli geçer. Basit bir örnek verelim.

160 lira yevmiyeli bir işçiyi ele alalım. Yani saat ücreti 20 lira. Böyle bir işyerinde diyelim ki sömürü oranı % 300 olsun. Ne demekti sömürü oranının % 300 olması? İşçi 2 saat kendisine 6 saat de patrona çalışıyordu.

Peki işçi 2 saat kendisine çalışırsa, yevmiyesi olan 160 lirayı kaç saatte üretir? 2 saatte üretir. Yani saat başına 80 liralık bir değer üretir. 8 saatte de 80 X 8 = 640 liralık bir değer üretmiş olur. Bunun 160 lirasını işçi aldığına göre, patron 480 liralık artı-değere el koyar. Yani 8 saat çalışan işçi günde 160 lira ücret alıyor, % 300 oranında sömürülüyor ve patron 480 liralık artı-değere el koyuyor.

Diyelim ki, bu işyerinde işçiler 3 saat fazla mesaiye kalsınlar. İş Kanunu «işçilerin rızasını almak ve de Bölge Çalışma Müdürlüğüne başvurmak şartıyla işçiler, günde 3 saati ve yılda 90 günü aşmayacak şekilde ücretine % 50 zamla fazla çalışma yapabilirler,» diyor.

İşçi 8 saatten sonra 3 saat de fazla mesai yapınca ne kadarlık bir değer üretir? Saatte 80 liralık değer üretiyordu. 11 saatte 80 X 11 = 880 liralık, değer üretir. Yani 240 liralık değer üretir.

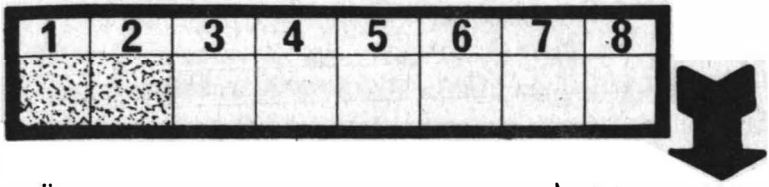
Peki 8 saatten sonra 3 saat de fazla çalışma yapan işçinin eline ne geçer? Önce 160 lira yevmiyesini alır. Saat ücreti 20 lira, 3 saat mesai yaptı. 3 X 20 = 60 lira da bu 3 saat için alır. Ama biliyoruz ki, fazla çalışmalar kanuna göre zamla ödenir. Fazla çalışma zamları toplu sözleşmeler ile artırılabilir. Diyelim ki, bu işçinin fazla mesai zammı % 50 olarak ödeniyor olsun, 60 liranın % 50'si 30 lira eder. İşçinin eline toplam olarak 160+60+30=250 lira geçer. İşçi daha fazla para kazandığı için sevinçlidir. Peki, bakalım patron ne kazanır?

İşçi 11 saatte 880 liralık değer üretmişti. 250 lirasını işçi aldı. Geriye 880 — 250 = 630 lira kalır. Oysa işveren işçiyi 8 saat çalıştırınca 480 liralık artı-değere el koyabiliyordu. Fazla çalışma sonunda ise 630 liralık bir artı-değeri gaspediyor. Aradaki fark nedir? 630 — 480 = 150 lira.

İşçi 3 saat fazla çalışmaya kalınca kapitalistin cebine fazladan 150 lira kalıyor. Sömürü derecesi artmamış-

tır, hatta azalmıştır, ama sömürü mutlak olarak artmıştır. Normal ücretinin dışında işçinin kazancı 30 lira olmuştur. Kapitaliste 150 işçiye 30 lira. Bir koy, beş al! İşte fazla çalışma kandırmacası.

NORMAL ÇALIŞMA

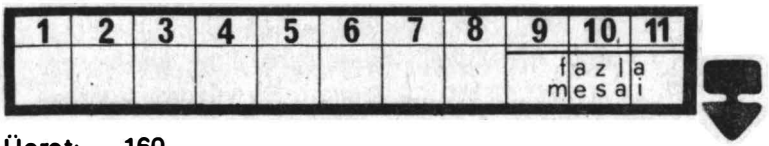

Ücret: 160

Artı-değer: 480 lira

İşçinin yarattığı Değer: 640 lira

FAZLA MESAİLİ ÇALIŞMA

Ücret: 160
60
+ 30
250 lira

Artı-değer: 630 lira

İşçinin yarattığı değer: 880 lira

Kapitalist toplumda üretim araçları özel mülkiyettedir, ama üretim topluca yapılır. Yukarıdaki İşçinin çalıştığı işyerinde, 1 000 işçi çalışıyorsa, işçi başına 150 lira ek gelir sağlayan kapitalist 1 000 işçiden günde 150 X 1 000 = 150 000 lira fazladan gelir sağlar.

Kısaca söylersek, fazla çalışma esaslı bir sömürü biçimidir. Ve fazla çalışmadan kazançlı çıkan, daha fazla para kazananacağını sanan işçiler değil, kapitalistlerdir.

FAZLA MESAİ, DAHA FAZLA İŞSİZLİK, YORGUNLUK, İŞ KAZASI DEMEKTİR. FAZLA MESAİ, DAHA YÜKSEK ÜCRET VE DAHA KISA ÇALIŞMA HAFTASI MÜCADELESİNİ BALTALAR

Fazla çalışmanın başka yükleri de var işçiler için. İşverenler neden fazla çalışma yaptırır?

● Daha fazla kazanmak için. Kısa zamanda çok yüklü işler alırlar, bu işleri fazla mesailerle bitirmek isterler.

● Teknik gelişmelerin çok hızlı ilerlediği bir dünyada yaşıyoruz. Bugünkü bir makine kısa zamanda yeni olma özelliğini kaybediyor. O makine yerine daha modern, daha ileri makineler çıkıyor. İşverenler teknik gelişmelerin fazla gerisinde kalmak istemediklerinden ellerindeki makineleri çok kısa bir zaman içinde amorti etmek, yani makinelerin parasını çıkarmak isterler. Daha modern makineler çıkmadan ellerindeki makinelerden ne kadar faydalanırsa, işveren o kadar kazançlıdır. Bu yüzden işverenler çok sayıda işçinin fazla mesaiye kalmasını isterler.

● Fazla mesai sayesinde kapitalistler ülkedeki işsizler sayısını daha da kabarık tutarlar. Herhangi bir işyerinde işçiler fazla çalışmaya kalmasalar, işveren o işyerine daha fazla işçi almak zorundadır. Çok sayıda işçi işveren için yeni yeni masraf demektir.

● Kapitalistler fazla çalışmayı işçiler için zorunlu bir hale getirirler, işçileri alıştırırlar. Hayat pahalılığı karşısında çaresiz kalan, sürekli olarak taksit ödeme durumunda olan işçiler için fazla mesaiye kalmak şart olur. Böylece kapitalistler işçi sınıfının daha fazla ücret ve daha kısa çalışma haftası mücadelesini baltalarlar

Bugün Türkiye'de gerçek sendikaların olduğu işyerleri dışında İş Kanunundaki fazla mesaiye ilişkin maddeler bile uygulanmaz. Ayrıca fazla mesaiye kalan işçilerin

sinir ve kasları daha fazla yıpranır, dikkati azalır, dolayısıyla iş kazaları daha da artar. Fazla mesaiye kalan işçilerin yaşama düzeni iyice bozulur. İşçilerin kendi eğitimleri için kendilerine ayıracakları zaman iyice azalır. Ekonomik ve siyasi mücadeleye daha az vakit ayırmak zorunda kalırlar.

Fazla çalışmaya ilişkin bir sorun daha vardır. Fazla mesai ödemelerine temel olan ücret, çıplak ücrettir. Yani örneğimizdeki 160 lira. Oysa işçilerin kapitalistlerden aldıkları paralar sadece çıplak ücretten ibaret değildir. Doğum, ölüm, evlenme, yakacak, izin, aile, çocuk parası gibi ödeneklerin yanısıra bir de ikramiye alırlar. Ama bu ödentiler fazla çalışma zammında hesaba katılmaz. Oysa, işçilerin 1 yılda almış oldukları tüm paraları toplayıp yevmiyesini hesaplasak, o zaman ücret 160 lira değil de 200, 240 lira olabilir. Ve fazla çalışma sonunda zamlı olarak elde edilecek para, bu daha yüksek ücrete göre hesaplanacağından işçinin eline daha fazla para geçecektir.

Bu yüzden işverenler toplu sözleşmelerde işçilerin zam isteklerini ücret alanından sosyal yardımlara kaydırmak isterler. Toplu sözleşme görüşmelerinde sosyal yardımlarda fazla direnmeyen patronlar ücret zamlarında enine boyuna direnirler. İşverenler sürekli olarak çıplak ücreti düşük tutmak isterler. İşverenler böylece bir taşla iki kuş vurmak isterler. Hem işçilere ödeyecekleri toplu paranın büyük bir kısmını işçilere **sosyal yardım** adı altında ödeyerek, çıplak ücretleri düşük tutarlar, hem de işçilere sosyal yardım adı altında iane gibi ceplerinden para veriyormuş havasına girip «baba patron» olduklarını işçilerin kafasına sokmak isterler. «İyi işveren», «hak gözeten patron» görünüşü yaratmaya çalışırlar. Kapitalistlerin sosyal yardım adı altında işçilere ödedikleri paralar bir lütuf değildir. İşçilere ödemeleri gereken paraların bir parçasıdır.

İşçi sınıfı yiğit ve kararlı bir mücadele sonunda çalışma gününü 18, 16, 14 saatten 10 saate, daha sonra da 8 saate indirmiştir. İşçi sınıfının 8 saatlik işgünü mücadelesi her ülkede çok çetin şartlarda gerçekleşmiştir. İşçi sınıfının uluslararası birlik, dayanışma ve mücadele günü olarak kutlanan 1 Mayıslar 8 saatlik işgünü mücadelesinin anılarını taşır.

Bugün ise; Türkiye işçi sınıfı 2 günlük hafta tatili ve 40 saatlik çalışma haftası için mücadele etmektedir. İşçi sınıfının çalışma süresini azaltma mücadelesi, artı-değeri azaltma mücadelesidir. Çalışma sürelerinin azalmasıyla işçi sınıfı daha fazla dinlenme, eğitim ve siyasi çalışma olanağına sahip olacaktır.

2. EMEĞİN YOĞUNLUĞU ARTIRILARAK SÖMÜRÜ NASIL ARTIRILIR?

Kapitalistler işçilerin yiğitçe sürdürdükleri «8 saatlik işgünü» mücadelesinde yenilince, yani ücretleri artırma-

dan işgününü uzatamaz olunca, sömürülerini 8 saat içinde artırma yollarına gittiler.

İşleri öyle bir ayarladılar ki, işçinin 12 saatte çıkardığı işi 8 saatte yaptırdılar. Belli bir süre içinde işçiyi daha çok terletip yani emeği yoğunlaştırıp daha çok mal, daha çok değer ürettirdiler.

Yani işgününü uzatmadan, işçilerin kapitalistler için çalıştıkları fazla çalışma süresini artırdılar, işçilerin kendileri için çalıştıkları gerekli çalışma süresini azalttılar.

Çok iyi bilelim ki, herhangi bir işyerinde o güne kadar günde 10 ton mal imal edilirken günde 20 ton mal üretilmeye başlanırsa, işçiler dakikada 2 kutu yerine 4 kutu doldururlarsa oradaki işçiler daha fazla sömürülür. Emeğin yoğunluğu artarsa, işçiler daha hızlı çalışır ve daha fazla sömürülür.

Emeğin yoğunluğunun artması demek, belirli bir zaman içinde daha çok emek sarfedilmesi demektir. Aynı süre içinde daha hızlı çalışmak, daha çok zorlanmak, daha çok işgücü harcayarak daha çok üretmektir.

Fazla mesai hesabında verdiğimiz örneği hatırlayalım. Bir işyerinde kolaylık olsun diye, 160 lira yevmiye ile çalışan bir işçiyi ele alalım ve o işçinin işyerinde % 300 oranında sömürüldüğünü farzedelim. Ve diyelim ki, bu işçi bir ilaç fabrikasında çalışıyor ve 8 saatte 640 tablet lik ilaç yapıyor. (Tekrar edelim ki, fabrikalarda işbölümü vardır ve üretim topluca yapılır. Ama biz kolay anlaşılsın diye böyle bir işçiyi örnek alıyoruz.)

Böyle bir işyerinde işçi % 300 sömürülürse, işçi 160 lira yevmiye alırken günde 640 liralık bir değer üretmiş olur ve üretilen yeni değerin 480 lirasına kapitalist el koyar.

Ama kapitalist işveren bu sömürü oranı ile yetinmez. Sömürüyü artırmak ister. Makinaları daha hızlı çalıştırır,

çalışma hızını yükseltir, bir işçi bir makineye bakarken onun önüne bir makine daha koyar... emeğin yoğunluğunu artırır. Ve sonuçta randıman bir misli yükselir. Bizim işçi günde 640 tabletlik ilâç yaparken 1280 tabletlik ilaç üretmeye başlar.

Birinci durumda 8 saatte 640 liralık yeni bir değer yaratan işçi ikinci durumda, yani emeğin daha yoğunlaşması, randımanın bir misli artması sonunda 1280 liralık yeni bir değer yaratmış olur. Ama işçi yevmiye olarak yine 160 lira alacaktır.

Emeğin yoğunlaşması ile 1280 liralık yeni bir değer üreten işçi yevmiye olarak 160 lira alınca kapitaliste 1280—160=1120 lira kalır. Bu durumda:

$$\text{Sömürü Oranı} = \frac{\text{Artı - değer}}{\text{Ücret}} = \frac{1120}{160} \times 100 = \%\ 700$$

Yani sömürü oranı % 300'den %700'e yükselir. Emeğin yoğunluğunu artırarak sömürüyü artırma işte böyle bir yoldur.

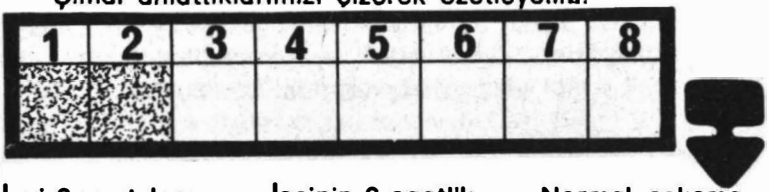
Emeğin yoğunlaşması ile işçi 8 saatte 1280 liralık yeni bir değer yaratırsa 160 liralık ücretini kaç saatte üretir?

1280 8 = 160, yani ücretini bir saatte üretir. Böylece işçinin kendisi için çalıştığı saatler daha azalmış yani işçi daha çok sömürülmüş olur.

Eskiden 2 saat kendisi için, 6 saat kapitalist için çalışırken, emeğin yoğunlaşması ile, randımanın artması ile işçiler daha çok sömürülür.

Kısaca söylersek, **DAHA HIZLI ÇALIŞAN DAHA ÇOK SÖMÜRÜLÜR.**

Şimdi anlattıklarımızı çizerek özetleyelim:

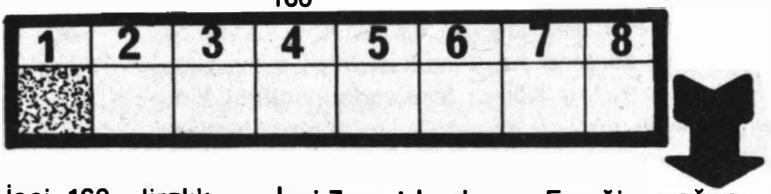

İşçi 2 saat kendisi için çalışıyor ve 160 lira ücret alıyor.

İşçinin 6 saatlik çalışması patrona gidiyor ve kapitalist 480 liralık artı-değer elde ediyor.

Normal çalışma ile işçi 8 saatte 640 tabletlik ilâç üreterek 640 liralık yeni bir değer yaratıyor.

Sömürü oranı $\frac{480}{160} \times 100 = \%\ 300$

İşçi 160 liralık ücretini 1 saatte çıkarıyor.

İşçi 7 saat kapitalist için üretim yapıyor. 1120 liraya patron el koyuyor.

Emeğin yoğunluğunun artması ile işçi 8 saatte 1280 tabletlik ilâç üreterek 1280 liralık yeni değer yaratıyor.

Sömürü oranı $\frac{1200}{160} \times 100 = \%\ 700$

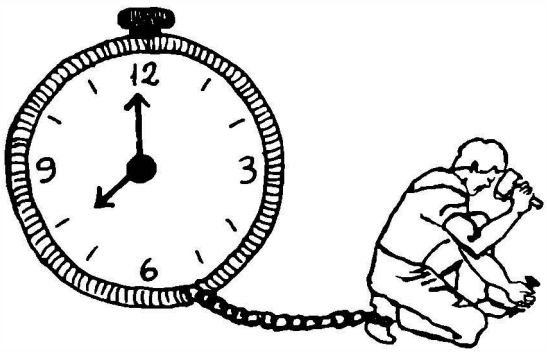
EMEĞİN YOĞUNLUĞU NASIL ARTIRILIR?

Kapitalistler işyerlerinde emeğin yoğunluğunu artırmak için çeşitli yollar bulmuşlardır. Kapitalistlerin emrin-

deki bilim adamları, iktisatçılar, işletmeciler,«patronların sömürüsünü daha da nasıl artırırız,» diye gece gündüz çalışmaktadırlar. Kapitalistler emeğin yoğunluğunu artırmak için çeşitli yollara başvururlar. İşte bunların önemlileri:

● İşyerinde sıkı bir disiplin uygularlar. Saat 8'de işbaşı yapacaksın. Geç kalınca ceza verirler, hatta kovarlar. Tuvalete gitme, tuvalette belli bir süre kalma kontrol edilir. Pencereyi açan, dalga geçen, yavaş çalışan derhal cezalandırılır. Fabrikalar kapitalistlerin faşizm anlayışına uygun birer hapishane haline getirilir. Çünkü kapitalistler ücret karşılığında kiraladıkları işçiden en yüksek düzeyde faydalanmak isterler.

İşyerlerinde ellerinde saat, kronometre ile gezen kontrolör, süpervizör gibi işçileri denetleyen kişiler olur. Bunlar işçilerin üretim sırasındaki çalışmalarını kontrol ederler, çalışma hızını yükseltirler, yani emeğin yoğunluğunu artırırlar. Köleci toplumda elindeki kırbaçla kölelerl çalıştıran kâhyaların yerini, artık zamanımızda kronometreli, saatli kontrolörler, ustabaşılar almıştır.

● Kapitalistler çeşitli ücret sistemlerini kullanarak, emeğin yoğunluğunu artırırlar.

Ücretleri ödemede çeşitli **ücret sistemleri** kullanılır. Parça başına ücret, zamana göre ücret, primli ücret, Türkiye'de uygulanmayan posta başına ücret... gibi.

Biz burada bu ücret sistemlerini uzun uzun ele almayacağız. Yalnız şu kadarını söyliyelim ki, kapitalist düzende saat başına ücret sistemi işçi sınıfı için en az zararlı sistemdir. Gerçekte parça başına ücret de zamana göre ücretin maskelenmiş bir şeklidir.

Kapitalistler çeşitli ücret sistemlerini emeğin yoğunluğunu artırmada kullanırlar. En çok kullandıkları sistemlerden biri **primli ücret sistemidir.** Primli ücret sisteminde günde belli bir üretim miktarına göre bir temel ücret kabul edilir. İşçinin bundan sonra ürettiği her ek parça için prim ödenir. (Temel ücret + prim.)

Sözgelimi, 8 saatte 80 metre kumaş dokunmasına 160 lira temel ücret tayin edilir. Yani metresine 2 lira. 8 saat içinde 160 metreden fazla dokunacak her bir metre kumaş için mesela, 50 kuruş prim ödenir. 8 saat içinde 80 metre değil. 100 metre kumaş dokursan, 200 lira değil, 170 lira alırsın. (160 lira temel ücret + metresi 50 kuruştan 10 metrelik prim 10 lira.) İşçi fazladan aldığını sandığı 15 lirayı yükseltmek için daha fazla dokumaya başlar.

Oysa bu primler, harcanan emeğin karşılığı değildir. Emeğin yoğunluğunu artıracak bir bahşiştir. Ama elbette açıkgöz kapitalistler temel ücreti öylesine düşük tutarlar ki, işçiler ellerine biraz daha fazla para geçsin diye prim kazanmak için akıl almaz bir hızla çalışırlar.

Yada belli bir asgari düzeye göre ücret ödenen bir işyerinde sözgelimi:

randıman % 50 artarsa ücretler % 25 artacak
» % 100 » » % 35 »
» % 200 » » % 50 »

derler ve işçileri daha çok çalıştırırlar. Ama dikkat edelim, randıman arttıkça işçiye ödenen prim de azalır. İşçilerde

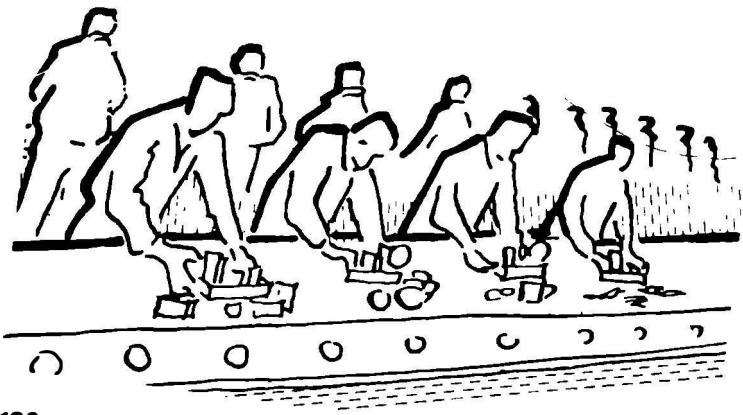
kazanma hırsı körüklenerek emeğin yoğunluğu artırılır.

Dünyada değişik isimler taşıyan çok çeşitli prim sistemi vardır. Ama hepsinin de ortak özelliği vardır: İşçilere daha fazla ter döktürüp onları daha fazla sömürmek.

Primli çalışmanın bir başka yönü de zayıf işçilerin ortaya çıkmasıdır. Kapitalist, «ben çalışkan işçileri gözetirim,» gibi boş sözlerle başlar fabrikasındaki aşırı çalışmaya, normalden fazla çalışmaya dayanamayan yaşlı ve zayıf işçileri fabrikadan kovmaya. Ve primli ücret sistemi ile kapitalist, işyerinde **«orman kanunu»**nu uygular.

● Emeğin yoğunluğu çalışmanın hızı artırılarak gerçekleştirilir. Makinalar daha hızlı çalıştırılır. Hareketlerde görülmedik bir sürat başlar. Üretimi hızlandıracak **zincirleme sistemleri, band sistemi** getirilir.

Örneğin band sistemi bir hat üzerinde işleyen hareketli iş tezgahı sistemidir. Sıra sıra işçiler çeşitli işler yaparlar. Biri vidayı koyar, diğeri somun takar, bir diğeri sıkar, bir başkası vidaya kapak takar... Band türü çalışmanın önemli bir özelliği vardır: bandın hızını ayarlamak işçilerin değil, kapitalistlerin elindedir. Band ne kadar hızlı dönerse işçiler de o kadar çok sömürülür. «Şu banda yetişmek için mahvoluyorum,» diye dövünürler.

İşçiler daha hızlı çalışınca band daha hızlı döner. Band daha hızlı dönünce işçiler daha hızlı çalışırlar... Ve mekanik olarak aynı hareketleri tekrarlarlar. İşçiler bandın robot gibi düşünmeden hareket eden bir uzantısı haline gelirler.

Diğer biçimlerde de olduğu gibi, emeğin yoğunluğu arttıkça yani işçiler daha hızlı çalıştıkça sinirleri yıpranır. Çalışma insan takatini aşar. Sinir gerginliği, ruhi dengesizlik başlar. Hatta bazı işçiler akıl hastanesine bile gider. Bu yüzden Almanya'da çalışan işçilerimiz bu band sistemine **LANETLİ BAND** demektedirler.

Hızlı çalıştırma sistemleri ile işçiler iki-üç misli güç tüketirler, limon gibi sıkılırlar. Ama kapitalistler ne der? «Daha mı erken ölecek? Ne çıkar! Kapı önünde binlerce işsiz iş bekliyor..»

● Kapitalistlerin işçileri sömürmek için buldukları her yola karşı işçiler de elbet çeşitli silahlar buldular. Kapitalistler üretimi hızlandırınca, işçiler de topluca üretimi yavaşlatmayı öğrendiler. Çeşitli biçimlere başvurarak işi yavaşlattılar, yani patronlar için çalışılan emek süresini azalttılar.

İşçilerin ekonomik örgütleri olan sendikalar gelişince, işçilerin politik mücadelesi güçlenince kapitalistler vahşice yolları bırakıp kandırıcı yollara, özendirme sistemlerine başvurdular. İşçileri **«kâra ortak etme»** yalanı ile daha çok çalıştırdılar.

Sözgelimi, «işçiler üretimi artırırlarsa, iyi çalışan işçiler % 5 oranında kârdan pay alacaklardır,» denir. 500 işçi çalışan bir işyerinde fazla çalışma ile 10 milyon lira ele geçse, tüm işçilere kârdan % 5 üzerinden 500 bin lira verilir. Tek tek ise işçilerin eline bin lira geçer. Ama işverenin eline 9 milyon 500 bin lira geçer.

Bu tür yollar tatlı kandırma yollarıdır. Hatta bazı işyerlerinde yöneticiler daha ucuz kandırma yollarını

denerler. Söz gelimi ambalaj bölümündeki iki, üç ambalaj grubuna «en çok mal üreten gruba meşrubat yada yemek ısmarlayacağım,» derler. Bu vaad üzerine başlar işçiler aralarında yarışmaya. Tatlı yollarla işyerlerinde işçileri yarıştırarak üretimi artırma, emeğin yoğunluğunu arttırma biçimlerinden birldir.

Kâra ortak olma yalanına inanan ve günün birinde patron olma hayali ile yaşayan işçiler, önüne şerbet konan arı gibi, kendilerini yıpratmak pahasına daha hızlı çalışırlar.

Gerçekte «işçileri kâra ortak etme» kandırmacası patronların elinde sömürüyü artırma yanında, bir yandan işçileri kapitalistlerin kârlarının meşru olduğuna, haklı olduğuna ikna etmeye, öte yandan işçilerin kafalarında «patron olma hayali» yaratarak işçileri birbirine düşürmeye, parçalamaya dolayısıyla işçi sınıfının ekonomik ve siyasi mücadelesini engellemeye yarar. Bu sömürü biçimleri işçilerin sınıf bilincini körleştiren, sınıf dayanışmasını zayıflatan biçimlerdir.

3. EMEĞİN VERİMLİLİĞİ YÜKSELTİLEREK SÖMÜRÜ NASIL ARTIRILIR?

Bu yol sömürüyü artırmanın en gizli, en maskelenmiş biçimidir. Emeğin verimliliğinin artması demek, çalışma sırasında, her ürün başına sarfedilen emekte azalma olması demektir. Böylece belli bir zaman içinde daha çok mal üretilir. Ama üretilen malların değeri azalır. Bu yolla işçinin ücretinin eşdeğerini üretmek için gerekli emek süresi azalır. İşçi daha çok çalışmaz, daha çok yorulmaz, ama daha çok ürün üretip daha çok sömürülür. Bu nasıl olur?

Kapitalist işveren işyerinde öyle ileri bir teknik, öylesine yeni makineler, öylesine yeni çalışma yöntemleri

kullanır ki, işçi 8 saat içinde sarfettiği aynı miktar emek ile, hatta bazan daha az emek ile daha fazla mal üretir.

Emeğin verimliliğinin, yani üretkenliğinin artması demek, ücretle satın alınan gerekli maddelerin değerinin düşmesi demektir. Yani en gerekli, hayati malların üretimi için harcanan gerekli çalışma süresinin azalması demektir.

İşgücünün değerl, diğer mallar gibi üretilmesi için gerekli ortalama emek süresi ile ölçülür. Eğer bu süre azalırsa, işgücü daha ucuzluyor ve işçi daha çok sömürülüyor demektir. Emeğin verimliliği artarsa geçim araçlarının değeri ve dolasıyla işgäcünün değeri azalır.

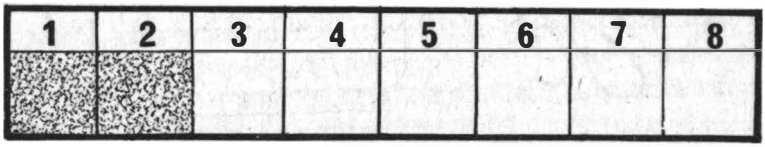
Sözgelimi 1 kilo ekmek 20 dakikalık emekle üretilirken, verimliliğin, üretkenliğin artması sonucu 15 dakikalık emekle üretilmeye başlarsa tüm olarak işçiler işgüçlerinin

değerini daha kısa zamanda üretip daha çok sömürülürler.

Verimliliğin yükselmesi sonucunda sömürünün artmasını anlamak için bir tek işyerini değil, özellikle tüketim mallarını üreten tüm işyerlerini birlikte düşünmeliyiz. Tükettiğimiz malları üreten işyerlerinde verimliliğin topluca artması işçilerin daha çok sömürülmesi demektir. Bu durumda işçilerin yaşama düzeyinde bir düşme görülmeyebilir, ama patronlara oranla işçiler biraz daha yoksullaşmış olurlar.

Verimliliğin yani üretkenliğin artması işçinin kendisi için çalıştığı gerekli çalışma süresinin azalması, patronlar için çalıştığı fazla çalışma süresinin artması demektir.

Sözgelimi işçi, işgücünün değerini 2 saatte çıkarırken, yani 2 saat kendisine 6 saat kapitaliste çalışırken ne oranda sömürülüyordu?

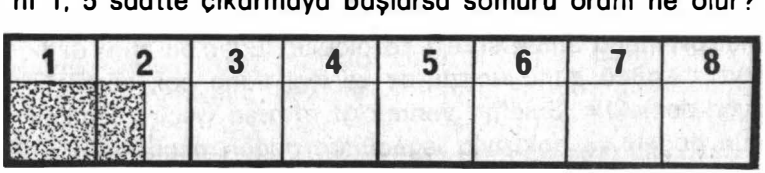

İşçi 2 saat
kendisi için çalışıyor

İşçi 6 saat
kapitalist için çalışıyor

Sömürü Oranı = 6/2 × 100 = % 300

Ama eğer ileri bir teknik ile emeğinin verimliliğinin yani üretkenliğinin artması sonucu işçi işgücünün değerini 1, 5 saatte çıkarmaya başlarsa sömürü oranı ne olur?

işçi 1,5 saat
kendisi için çalışıyor

işçi 6,5 saat
kapitalist için çalışıyor

Sömürü oranı = 6,5/1,5 × 100 = % 433

Yüzde dörtyüz otuzüç. Yani işçi daha çok sömürülmüş olur

Daha önce de belirttiğimiz gibi, kapitalistler sömürüyü bir tek yolla artırmazlar. Ellerindeki imkanlarla her yolu denerler. Özellikle emeğin yoğunluğunun artırılması ile emeğin verimliliğinin artırılmasını birlikte gerçekleştirirler.

Emeğin verimliliğinin ve yoğunluğunun artması işçilerin daha fazla sömürülmesi demektir. Oysa sarı sendikalarda eğitim adı altında hâlâ, «Verimlilik, Randıman Nasıl Artar?», «İş Değerlendirmesi Nedir?» konulu seminerler yapılmakta ve işçiler kuzu kuzu sömürülmeye itilmektedirler. Bu sendikaların yöneticileri verimliliği artırmak amacıyla kurulan Milli Prodüktivite Merkezi (MPM) toplantılarına katılmaktadırlar.

4. GERÇEK ÜCRETLER DÜŞÜRÜLEREK SÖMÜRÜ NASIL ARTIRILIR?

Bu yol fiyat artışları ile, pahalılık ile işçileri biraz daha sömürmek demektir.

Fiyatlar Arttıkça İşçiler Neden Fakirleşiyor, Neden Daha Çok Sömürülüyor?

Fiyat artışlarından, hayat pahalılığından tüm emekçiler zarar görür. Zarar görenlerin başında işçiler gelir. Sendikalar yoluyla uzun mücadele sonucunda işçiler toplu sözleşme yapıp zam alırlar. Ellerine daha fazla para geçer. Ama bir bakarlar ki, ellerine daha fazla para geçmesine rağmen ihtiyaçlarını yine gideremiyorlar, daha az yiyecek, daha az giyecek alıyorlar, daha da yoksullaşıyorlar. Nedendir bu? «Eskiden paranın değeri vardı. Artık paranın da bir değeri kalmadı,» demeye başlarlar. Ne demek isterler?

İşçiler için önemli olan ellerine geçen paranın miktarı değil, o para ile satın alabilecekleri malların miktarıdır, nasıl bir hayat yaşadıklarıdır. Bu yüzden iki tür ücretten söz edilir.

1) **Parasal Ücret**: İşçilerin işgücünü kapitalistlere, işverenlere kiralayarak elde ettiği paradır. Ücret pusulasında gösterilen ücrettir.

2) **Gerçek Ücret**: İşçilerin eline geçen paranın tüketeceği mallar karşısındaki satın alma gücünü gösterir.

Diyelim ki, bir işçi 150 lira ücret ile çalışıyor. Saat başına 8 lira zam aldı. Gündeliği 214 lira olur, yani % 43'lük bir zam almış olur. Ama aynı dönemde şekere % 35, kumaşa % 40, gaza %50 elektriğe % 60 zam gelirse, işçi daha da yoksullaşmış olur. Yani cebine daha fazla para girerken, evine daha az mal girmiş olur. Fiyatlar hızla arttığı için evine daha az yiyecek, daha az yakacak getirebilir.

Gerçek ücretde düşme demek, eskiden tüketebildiğimizden daha az tüketmek demektir. Yani işçinin kendisi için çalıştığı gerekli çalışma süresinde düşme demektir. Sözgelimi, fiyat artışı, hayat pahalılığı sonucu gerçek ücret, 160 liradan 120 liraya düşerse işçinin tüketimi dört bir azalır. Yani eskiden kendisi için 2 saat çalışıyorsa, bu süre 1,5 saate iner.

Bugün Türkiye'de işçilerin gerçek ücretleri nisbi olarak azalmaktadır. İşçiler daha verimli bir şekilde çalışırken, daha fazla değer yaratırken, Türkiye'de milli gelir sürekli olarak artarken, işçiler her geçen gün bu toplam gelirden daha az pay almaya, daha da yoksullaşmaya itilmektedirler. Böylece kârlar artmakta. İŞÇİLER BİRAZ DAHA FAZLA SÖMÜRÜLMEKTEDİRLER.

Türkiye'de işçilerin **parasal** ücretleri sürekli olarak artmaktadır. Ama bu artış, fiyat yükselmelerinin azaltıcı etkisiyle kolayca erimektedir. Türkiye için yapılan gerçek

ücret artış hızı hesapları bunu açıkça gözler önüne sermektedir.

Gerçek ücret hesaplarının kayıtlardaki brüt ücretlere göre değil de, kesintilerden sonra ele geçen **net ücretlere** göre yapılması gerekir. Aşağıdaki tabloda yıllara göre, yalnızca sigortalı işçilerin ortalama parasal ücretlerindeki artış hızı ve yıllar arasındaki net ücretlere göre hesaplanan gerçek ücret artış hızı sergilenmektedir.

Tablodaki eksi (—) işaretlerinin de gösterdiği gibi gerçek ücret artış hızında özellikle son yıllarda önemli düşmeler olmuştur. İşçilerin satın alma gücü eskiye oranla düşmüş, işçiler biraz daha sömürülmüşlerdir.

Tüm işçilerin net ücretlerine göre yapılacak hesaplarda gerçek ücret artış hızı daha da düşük çıkacaktır.

Tablo, satın alma gücündeki değişmeleri düşünmeden ücret artışından sözedenlere ve sürekli olarak «aşırı ücret istiyorlar, fabrikalar kapanacak,» sözleriyle işçi sınıfına saldıran kapitalist sınıfın yalanlarına karşı verilen önemli bir cevaptır.

Yıllar	Ortalama Parasal Ücret Artışları (yüzde)	Net Üzerinden Gerçek Ücret Artış Hızı (yüzde)
1963		5.5
1964	8.9	0.6
1965	10.8	2.8
1966	8.8	2.1
1967	9.8	3.3
1968	9.3	6.3
1969	13.8	— 0.7
1970	10.0	— 6.8
1971	11.3	— 3.0
1972	11.4	4.8
1973	24.2	— 1.1
1974	25.4	— 1.8
1975	25.3	

ENFLASYON NEDİR?

Enflasyon kapitalistler için bir soygun yoludur. Enflasyon genel olarak fiyatların hızlı ve sürekli bir biçimde artması demektir. Bu ise işçilerin daha fazla sömürülmesi demektir. Daha fazla fiyat artışı, patron için daha fazla kâr, işçiler için daha fazla yoksulluk demektir.

Enflasyon işçi ücretlerinin düşük tutulması için girişilen bir politikadır ve patronlar, kapitalistler için iyi bir soygun yoludur. Enflasyon, kapitalist düzenin aşırı kâr elde etme hırsının sonucudur. Ve çıkarına işlediği sınıf tarafından, yani kapitalistler, patronlar tarafından yaratılır.

Enflayon, milli gelir, ücretler, pahalılık ve işsizlik ile çok yakından ilgilidir. Nitekim bugün kapitalist ülkelerde ve kapitalistleşmekte olan ülkelerde enflasyon ve işsizlik atbaşı gitmektedir. Ve o ülkenin emekçilerini ciddi bir biçimde tehdit etmektedir. Avrupa'da yayınlanan raporlara göre, enflasyon hızı bakımından Türkiye sürekli olarak 1. yada 2. durumdadır.

Fiyatlar artıkça, yani enflasyon oldukça, gerçek ücretler düşmekte ve bundan başta işçi sınıfı olmak üzere sabit gelirli tüm emekçiler zarar görmektedir.

Enflasyondan kârlı çıkanlar ise, üretim araçlarına sahip olan ve daha fazla kâr elde etmek için enflasyon yaratan egemen sınıflardır.

Fiyatlar yine ateş pahası ise, ekmekler ufalıyorsa, kiralar yükseliyorsa, fiyat artışları nedeniyle birçok mal karaborsaya düşüyorsa, basında pahalılık ve işsizlik üzerine birçok haber çıkıyorsa, bir «enflasyon» sözüdür gidiyorsa ve bütün söz vermelere rağmen yeniden zamlar gelecekse, işçiler bu tür gelişmeleri dikkatle izlemek zorundadır. Günlük politika yalanları ile daha fazla alda-

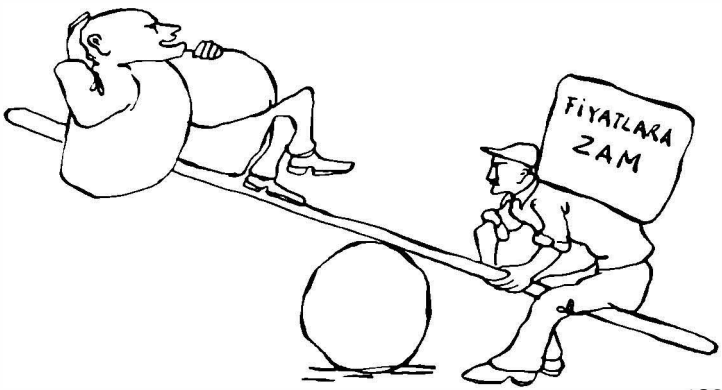
tılmamak için bu sözlerin altında yatan gerçekleri görmeleri gerekir. İşçiler bütün günlük sosyal, ahlaki cümlelerin, açıklamaların, söz vermelerin, hangi sınıfın çıkarlarını yansıttığını, işçilerin mi, yoksa sömürücü kapitalistlerin mi çıkarlarını yansıttığını anlamaya çalışmalıdırlar. Peki, basındaki, radyodaki, televizyondaki bu süslü cümleleri nasıl yorumlayacaklar? Söz konusu durumdan kimin kârlı çıkacağını düşünerek, kafa yorarak.

Fiyat artışının sebebi nedir?

Kapitalistler ve onların emrindeki iktisatçılar bu soruya şöyle cevap vereceklerdir:

Fiyat artışlarının, enflasyonun nedeni, aşırı mal alma isteğinden yada üretim maliyetlerindeki artışlardan, özellikle ÜCRET ARTIŞLARINdan doğmaktadır. «Fiyat artışlarının nedeni işçilerin ücret zammı almalarıdır. İşçiler ücret zammı alınca, bu artış maliyete yansır dolayısıyla fiyatlar artar ve enflasyona gidilir.» İşçiler ne zaman ücret artışı isterse kapitalistler ve onların çıkarlarını savunan iktidarlar, hep bu büyük yalanla karşılarına çıkarlar.

Patronlar fiyat artışlarından işçileri ve sendikaları sorumlu tutarlar. Ve «enflasyonun önüne geçmek için ücretleri dondurmak, İşçilere ve sendikalara baskı yapmak gereklr,» derler. Bunu kendi iktidarlarınca savunurlar.

Patronlar, «ücretler artarsa, bu fiyatlara da yansır, fiyatlar da artar. Mesela ücretler % 25 (yüzde 25) artarsa fiyatlar da % 25 artar,» derler.

Ücret artışları malların fiyatlarını aynen yükseltmez. Çünkü fiyatları ücretler tayin etmez. Eğer patronların dediği gibi ücretler % 25 arttığında fiyatlar da % 25 artıyor olsaydı, bir malın maliyeti tamamen ücretten ibaret demek olurdu ki, bu imkansızdır. **Bugün Türkiye'de ücretler maliyet giderlerinin % 5—15'i arasındadır.** Sözgelimi, ilaç sanayinde işçi ücretleri ve işletme masrafları tüm maliyet giderlerinin % 10'udur.

Şimdi bir örnek ele alalım. Diyelim ki, 100 liraya malolan bir malın maliyet giderlerinin dağılımı şöyle:

Hammadde, diğer masraflar	65
Sabit giderler	15
Ücretler	+ 10
	100 lira

Eğer ücretler % 25 artarsa, maliyet fiyatı % 25 artıp bu malın fiyatı 125 lira mı olur?

Elbette 125 lira olmaz. Çünkü 100 liranın ancak 10 lirası ücrete aittir. 10 liranın % 25'i ise 2,5 liradır. Yani ücretler % 25 artınca o malın fiyatı 125 değil, 102,5 lira olur. Ama kapitalistler işçilerin ücret artışı isteklerini istismar ederek hemen fiyatları artırırlar. Ve genellikle fiyat artışlarını ücret artışları dönemine denk getirmek isterler.

Oysa işçilerin daha yüksek ücret istemeleri fiyatların artmasının bir SEBEBİ değil SONUCUDUR. **Pahalılığın sebebi ücret artışı değil, kapitalistlerin aşırı kâr hırsıdır.**

Gerçekte fiyat artışları, çoğunlukla kârlarını aşırı bir biçimde artırmaya çalışan tekellerin etkileri ve kapitalistlerin çıkarlarını savunan iktidarların vasıtalı vergileri ço-

ğaltarak ve bazı tedbirler alarak hayat pahalılığını artıran tutumları ile ortaya çıkar ve devam eder.

Daha ileride göreceğimiz gibi, tekeller kapitalizmin çökmekte olan aşaması emperyalizme dönüşmesiyle birlikte ortaya çıkan ve belli bir üretim dalında bütün piyasayı tek başına elinde tutan şirketlerdir, **TEK EL**'lerdir. Tekellerin amacı daha fazla kâr etmektir. Tekeller fiyatları yükselterek kârlarını artırmak isterler. Son petrol krizini ve petrol tekellerinin artırdığı petrol fiyatlarını hatırlayalım bir an. Tekelci durumlarından faydalanarak tekeller önce margarin kıtlığı, tüp-gaz kıtlığı, petrol, demir, çimento, kıtlığı yaratırlar, sonra bu malların fiyatlarını yükselterek piyasaya sürerler ve aşırı kâr elde ederler.

Kapitalistler ücret artışlarını zorla durduramayınca, ona dolaylı yoldan saldırırlar. Kapitalistlerin çıkarlarını savunan iktidarlar enflasyon politikasına başvurarak, işçilerin ücretlerini dolaylı olarak düşürürler.

Şeker, tütün, sigara, alkollü içkiler üzerindeki vergiyi artırırlar. PTT, ulaşım ücretlerini yükseltirler, radyo televizyon... ruhsatlarını artırırlar. İşletme vergisi gibi vergiler icat ederler. Daha ileride göreceğimiz gibi vasıtalı vergiler çalışan kitlelerin sırtına biner, çünkü sayıları çalışmadan beleşe konan kapitalistlere oranla çok çok fazladır. Vasıtalı vergilerden amaç, bir taşla iki kuş vurmaktır. Hem gerçek ulusal gelirden işçilere daha az bir pay gitmesini sağlamak, hem de egemen sınıfların yararına işleyen devletin masraflarının daha büyük bir bölümünü emekçilere ödetmektir.

Egemen sınıfların iktidarları tarafından fiyat artışlarını kontrol için alınan tedbirler de işçilerin ücretlerini azaltan çeşitli oyunlardır.

Kapitalist sömürü mekanizmasının özünü, yani artıdeğerin neden ve nasıl gaspedildiğini ve nasıl artırıldığı-

nı böylece görmüş olduk. Ama bu temel mekanizma yanında kapitalistler işçileri ve diğer çalışanları bazı özel yollarla da sömürmeye devam ederler.

KAPİTALİST DÜZENDE KADIN VE ÇOCUK İŞÇİLER YETİŞKİN ERKEK İŞÇİLERDEN DAHA FAZLA SÖMÜRÜLÜRLER

Kapitalist düzenin değişmesiyle birlikte aile düzeni de parçalanmıştır. Erkek işçinin bedenî gücüne ihtiyaç duymayan yeni yeni makinalar ortaya çıkınca, kapitalistler fabrikalarda o makinaları çalıştırabilecek kadın ve çocuk-

ları da çalıştırmaya başlamışlardır. Ama onlara erkek işçilere ödediklerinden daha düşük bir ücret ödeyerek.

Yaşayabilmek için çalışmak zorunda olan baba işçinin yanısıra karısı ve çocuğu da çalışmaya başlayınca eve daha çok para girmiş ama topluca daha çok sömürülmüşlerdir.

Kapitalistler çalışmak üzere bekleyen çok sayıda kadın ve çocuk işçiye çok düşük ücret ödeyebilince, erkek işçilerin ücretlerini de düşürmeyi becerebilmişlerdir. Böylece kadın ve çocuk işçi çalıştırmak erkek işçi ücretlerini düşük tutabilmenin bir yolu olmuştur.

İşçi sınıfı uzun yıllar boyunca verdiği mücadele ile çeşitli ülkelerde kadın ve erkek işçilerin eşitliğini yasalara geçirtebilmiştir. Ama yasalardaki bu maddeler hayata uygulanmamaktadır. Bugün, ABD, İngiltere, Almanya, Fransa... gibi tüm kapitalist ülkelerde, kadın ve çocuk işçilere erkek işçilerden daha az ücret ödenmekte, onlar erkeklere oranla daha fazla sömürülmekte, kapitalistler kadın ve çocuk işçilerin sırtından ek bir artı-değer sağlamaktadırlar.

Bu durum Türkiye'de de geçerlidir. Eşit değerde iş için kadın ve erkek işçiler arasında ücret eşitliği hakkında 100 sayılı Uluslararası Çalışma Sözleşmesi ve bu sözleşmeyi onaylayan İş Kanunu'nun 26. maddesinde «kadın ve erkek işçilere sadece cinsiyet ayrılığı sebebi ile farklı ücret verilemez,» denmesine rağmen Türkiye'de yıllardır kadın işçilere daha az ücret verilmektedir.

Türkiye'de sigortalı bir erkek işçi günde ortalama 100 lira yevmiye alıyorsa, 1974 SSK rakamlarına göre sigortalı kadın işçi günde ortalama ancak 74 lira alabilmektedir. Ve böylece bir yandan kadın işçiler daha fazla sömürülürken, öte yandan erkek işçilerin ücret düzeyleri düşük tutulmaktadır

TÜRKİYE'DE VERGİ SİSTEMİ DE SÖMÜRÜYÜ ARTIRAN BİR YOLDUR

Kapitalist düzende esas sömürü işyerlerinde gerçekleştirilen sömürüdür. Kapitalist sömürü, işçilerin yarattığı ARTI—DEĞER'e kapitalistlerin el koymasıdır. Ama kapitalist düzende işçiler yarattıkları artı-değer gasbedildikten sonra kendilerine verilen ücretleri alırken ve aldıktan sonra da bazı özel yollarla sömürülmeye devam ederler. Vergi sistemi, sömürüyü artıran özel yollardan biridir. İşçiler daha ellerine ücretleri geçmeden bir de vergi yoluyla sömürülürler.

Anayasamızın 61. maddesinde, «herkes, kamu giderlerini karşılamak üzere, mali gücüne göre, vergi ödemekle yükümlüdür,» der. Yani vergi ödemek bir vatandaşlık görevidir. Ayrıca, «zenginlerden çok, yoksullardan az» vergi alınarak, ülkemizdeki gelir eşitsizliğinin kısmen önleneceği söylenir. Oysa, Türkiye'de vergi sistemi tam anlamıyla kapitalistlerin lehine ve emekçilerin aleyhine işleyen özel bir sömürü sistemidir.

Türkiye'de aileler arası gelir dağılımı kabaca şöyledir:

Ailelerin en az gelirli	% 20'si	Milli Gelirin	%	3'ünü	alır
Bunu takip eden	% 20'si		%	7'sini	»
» » »	% 20'si	»	%	10'unu	»
» » »	% 20'si	»	%	20'sini	»
En çok gelirli	% 20'si	»	%	60'ını	»

Bu duruma göre, Türkiye'de en çok vergi ödemesi gerekenler en çok gelirlilerdir. Patronlar, toprak ağaları, gayri menkul sahipleri... Oysa Türkiye'de vergilerin büyük kısmını ödeyen, emekçi coğunluktur.

VERGİ SİSTEMİ NASIL ÖZEL BİR SÖMÜRÜ YOLU OLARAK İŞLER?

Bugün Türkiye'de çok sayıda vergi vardır. Bu vergileri genel olarak ikiye ayırabiliriz: 1. **Dolaylı vergiler,** 2. **Dolaysız Vergiler.**

1. Dolaylı vergi, yani vasıtalı vergi bir aracı ile alınan vergilerdir. Bu vergiler hizmetlere ve tükettiğimiz mallara konur. Tekel vergisi, işletme vergisi, gümrük vergisi... gibi. Biz bu vergileri, sözgelimi sigara yada rakı alırken ödemiş oluruz.

Dolaylı vergiler, mal alınırken ödendiği için, tüketen insanların ödediği vergidir ve tüketicilerin sayısı ile önem kazanır.

Türkiye'de dolaylı vergilerin büyük kısmını nüfusun büyük çoğunluğunu meydana getiren emekçiler öder. 1800 lira asgari ücretle çalışan bir işçi günde içtiği 2 paket sigaranın dolaylı vergisini öder. Aylık geliri 1 milyon lira olan kapitalist de günde 25 paket sigara içemeyeceğine göre, içtiği 1 yada 2 paket sigaranın dolaylı vergisini

öder. Kazançları çok farklı olan bu insanlar mal alırken aynı vergiyi öderler. Türkiye'deki sosyal adalet budur.

Sözgelimi diyelim ki, dolaylı vergiler, tüketim harcamalarından % 20 olarak kesilmektedir. İşçiler ellerine geçen parayı biriktirmeyip harcadıklarından % 20 dolaylı vergi ödemiş olacaklardır. Aylık net geliri 500 bin lira olan bir kapitalist harcasa, harcasa ayda 100 bin lira harcasın. Yani gelirinin % 20 sini harcasın. Bu % 20 üzerinden, % 20 olarak gelirlerinden % 4 ünü dolaylı vergi olarak ödeyecektir. % 20 işçiden, % 4 kapitalistten, dolaylı vergi. İşte özgürlükçü, eşitlikçi demokrasi.

Bugün Türkiye'deki tüm vergilerin % 38'ini dolaysız vergiler, % 62'sini ise dolaylı vergiler meydana getirmektedir. Yani kısaca söylersek Türkiye'de dolaylı vergi yükü emekçilerin omuzundadır.

2. Dolaysız Vergiler (vasıtasız vergiler) vergi ödeyenlerden doğrudan doğruya alınan vergilerdir. Gelir vergisi, kurumlar vergisi, intikal vergisi... gibi.

Gelir vergisi iki şekilde alınır. İşçilerin, maaşlıların, yani sabit gelirlilerin vergileri, ellerine ücretleri geçmeden kesilir. Ama kapitalistlerin, serbest meslek sahiplerinin vergileri, vergi dairelerine bizzat beyan ettikleri (ve gönüllerinden ne kopmuşsa ona göre bildirdikleri) gelir üzerinden ödenir. Ve elbette milyonlar içinde yüzen bazıları da zarar gösterir.

İşte vergilerin böyle kesilmesi kapitalistlere her türlü vergi kaçırma imkanı verir. Yani ücretlilerin vergi kaçırma imkânı yoktur, ama kapitalistler istedikleri şekilde vergi kaçırabilirler.

Ve tahminlere göre, Türkiye'de vergi kaçakçılığı, ticaret kesiminde % 55, serbest meslek ve hizmetlerde %80 oranındadır.

Bilin bakalım vergi ödeme görevini yerine getiren ve ülkesini düşünen gerçek yurtseverler, vatanseverler kim? Ve duvarda bir yazı: «Vergi kalkınmanın temelidir.»

Ama iş yalnızca bununla kalmaz. Kapitalist düzende iktidara kapitalistler hakimdir. Meclislerde kanunları yapanlar işçiler değildir. Kanunlar yapılırken elbette işçiler değil, kapitalistler korunur. Vergi kanunu bu yüzden eşitlikçi bir kanun değildir. Kapitalistleri vergi kaçırmaya teşvik eden bir kanundur.

Bugün Türkiye'de işçilerin eline geçen ücretten başka fazla mesaiden, primlerden, belirtilenin üzerindeki çocuk zammından, yemek parasından, taşıt parasından, sendika aidatından, bazı kuruluşlara yaptığı bağışlardan izin parasından... vergi kesilmektedir. İşçiler herhangi bir harcamayı masraf olarak gösterememektedirler.

Ama işverenlerin her türlü kişisel masrafı vergi dışı kalmakta ve böylece gelirleri düşük gösterilmektedir. Kapitalistlerin işverenler sendikasına ödedikleri aidatlar, vakıflara yaptıkları bağışlar, en lüks lokantalardaki yemek paraları, otel, telgraf, telefon, özel araba giderleri, aldıkları kitap, dergi, gazete paraları, bedava tatil programları, lojmanlar, çocuklarına tatil bursları, özel hediyeleri... iş münasebetiyle mesleki giderler olarak gösterilmekte, vergiden düşülmektedir.

Devlete verecekleri vergiden kesip, bu paraları sözgelimi bir eğitim vakfına yatırmakta sonra da hamiyetli bir yurtsever edasıyla gazetelerde arzı endam eyleyip 'son beş yılda Eğitim Vakfına 25 milyon lira bağışladım', diyerek halkımızı kandırmaya çalışmaktadırlar.

1975'de Türkiye'de gelir vergilerinin % 65'ini işçiler, memurlar ödemiştir. İşte Türkiye'de vergi adaleti. Ve vergi dairelerinin kapısında bir yazı: «Vergilendirilmiş kazanç kutsaldır.»

Dahası var. Ücretlilerin vergileri ücretleri ellerine geçmeden kesilirken, tüccarların, sanayicilerin, şirketlerin... vergileri gelirin elde edildiği yılı izleyen mart, temmuz ve kasım aylarında üç eşit taksitte alınır. Ama bu durum ücretlilerin aleyhine işlemektedir. Ücretliler vergilerini gelirin kazanıldığı dönem içindeki para değeri üzerinden öderken, kapitalistler, serbest meslek sahipleri bir buçuk yıla varan bir gecikme ile gittikçe değeri azalan bir para ile öderler. Türkiye hayat pahalılığının, enflasyonun sürekli olarak hızla yükseldiği bir ülkedir. Böyle bir ülkede vergi borçlarını geç olarak sürekli değeri düşen para ile ödeyen kapitalistler ücretlilere oranla kazançlıdır. 1974 yılındaki % 30 oranındaki enflasyona göre yapılan hesaplara bakılırsa, o yıl içindeki gelirlerine göre 100 liralık bir vergi ödeyen işçi ve memura karşı, kapitalistler parasal olarak 100 lira gözüken vergi borçları için gerçekte 55 lira ödemişlerdir. Yani kısaca söylersek, vergi ödemede enflasyon ayrıca özel olarak işçilerin, tüm ücretlilerin aleyhine işlemektedir.

Dahası var. Vergi kaçıran kapitalistlere ayrıca vergi muafiyeti ve vergi indirim sistemleri tanınır. Yurt dışına ihracatı teşvik etmek amacıyla mal ihraç eden kapitalistlere % 45'e kadar vergi iadesi yapılır. Ama o malı üretmiş olan işçilere vergi iadesi yapılmaz.

Bugün Türkiye'de verginin çoğunluğunu emekçiler verir. «Parayı veren düdüğü çalar», derler. Parayı veren emekçiler düdüğü çalamaz. Ödediği vergilerin nerelere, nasıl harcanacağına karar verenler emekçiler değildir.

Tekrarlarsak bugün Türkiye'de vergi sistemi gelir eşitsizliğini artıran özel bir sömürü yolu olarak işler.

EMPERYALİZM

NEDİR?

TEKELCİ KAPİTALİZM yani EMPERYALİZM nedir?

Daha önce nasıl ortaya çıktığını gördüğümüz kapitalizm de zamanla gelişmiştir. Kapitalizmin temelde aynı özellikleri taşıyan 2 dönemi olmuştur:

1) Çoğunlukla liberalizm denilen, **serbest rekabet kapitalizmi,**

2) Tekellerin üretime ve malların dağılımına egemen oldukları **tekelci kapitalizm** yani **emperyalizm.**

1870 yılına kadar süren kapitalizmin serbest rekabet

döneminde aynı malı birçok kapitalist üretiyor ve piyasada en elverişli şartlarla satmaya çalışıyorlardı. Her kapitalist en fazla kârı elde etmek için çırpınıyordu. Bu yüzden rakip kapitalistler arasında kıyasıya bir rekabet vardı. Ve hiçbiri keyfine göre fiyat tesbit edemiyor, aralarındaki rekabet yüzünden mallar üretim fiyatlarıyla satılıyordu. «Malların değeri nasıl belirlenir?» sorusunu tartışırken ayrıntılarıyla ele aldığımız serbest rekabet kapitalizmi döneminde tek tek kapitalistlerin sömürü kaynağı işçilerin yarattığı ARTI— DEĞER'di.

«Ekonomik özgürlük», «serbest teşebbüs» olarak nitelendirilen bu dönemde rakip şirketler birbirini tasfiye etmek, birbirini yutmak istiyordu. Sözü edilen özgürlük, kuvvetlinin zayıfı ezme özgürlüğüydü. Ve burjuvalar arasındaki bu rekabette kapitalizmin **orman kanunu** işliyordu. Zayıf şirketler, küçük işletmeler ortadan kalkarken güçlüler daha da büyüyordu.

Özellikle 1870'lerde elektrik ve buharla işleyen makinaların, daha ileri üretim tekniklerinin ortaya çıkmasıyla ağır sanayi hızla gelişti ve üretim yüzlerce, binlerce işçi çalıştıran iyice büyük işletmelerin eline geçti. Üretim yoğunlaştı.

«Büyük balık küçük balığı yutar» derler. İşte Amerika'da, İngiltere'de, Fransa'da büyük şirketler küçükleri yuttu ve ortaya tekel dediğimiz şirketler çıktı.

Tekeller, adı üzerinde, bir malın üretimini ve dağıtımını **TEK EL**'de toplamış büyük şirketlerdir. Tekeller çeşitli biçimlerde olabilir: kartel, tröst... İşte bu büyük şirketler bir ülkenin tüm üretimine egemen olmaya başlamışlardır.

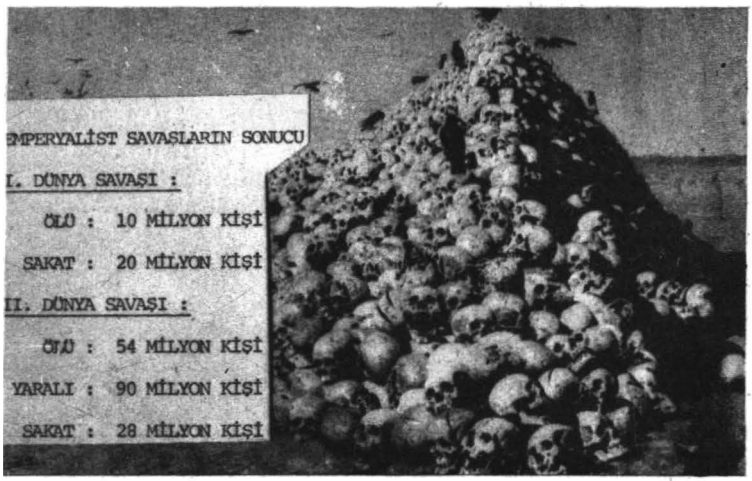
Kapitalizmin ilk günlerinde bankalar ve sanayiciler ayrı ayrı çalışıyorlardı. Bankacılar sanayicilere faizle para veriyorlardı. Aracı gibi çalışıyorlardı. Yavaş yavaş bankacılar şirketlerin hisse senetlerini satın alıp sanayicilere

ortak oldular. Böylece bankacılar ve sanayiciler birleşerek **FİNANS KAPİTAL** yada **MALİ SERMAYE**'yi ortaya çıkardılar. Zamanla daha da güçlendiler ve ülkelerindeki siyasi iktidarlara da sahip çıktılar. Ve **MALİ OLİGARŞİ** dediğimiz bir avuç azınlık, ülkeleri yönetmeye başladı.

Tekeller kısa zamanda çok kâr elde ettiler. Ellerinde büyük sermayeler birikti. Emperyalizm aşamasından önce yoksul ülkelere, sömürgelere mal satılırdı. Ama zamanla emperyalist ülkeler, «biz yoksul ülkelere mal satmak yerine onlara sermaye ihraç etsek, oralarda fabrika açıp ucuz işgücünü kullansak daha çok kâr ederiz,» dediler ve başladılar diğer ülkelerde yatırımlara girişmeye. «Yabancı sermaye» adı altında başladılar ülkeleri soymaya.

Ama tekellerin kurulması rekabeti ortadan kaldırmadı elbette. Bu kez çeşitli emperyalist ülke ve tekeller arasında rekabet, yarış başladı. «Burası benim pazarım, şurası senin pazarın,» diye dünyayı bölüşmek istediler.

Pazar bulma, hammadde elde etme, sermaye yatırım bölgelerini paylaşma, yani kısacası çıkar çatışmaları yü-

zünden birbirlerine girdiler. İşte bu yüzden paylaşım savaşları olan I. ve II. Dünya Savaşları ortaya çıktı. «Daha fazla kâr, en fazla kâr» hırsı ile milyonlarca insan bu savaşlarda öldürüldü.

Ve bu arada tekelci şirketler halkları sömürü ve baskı altında tutmak için en zalimce yollara başvurdular. Böylece patronların kanlı diktatörlüğü demek olan, kapitalistlerin en gerici, en asalak, en yobaz milliyetçi unsurlarının yönetimi demek olan **FAŞİZM** ortaya çıktı ve günümüze kadar çeşitli biçimlerde sürdürülmek istendi.

Emperyalizm, kapitalizmin tekelci aşamasıdır. Bu aşamanın özellikleri şunlardır:

«1. Üretimde ve sermayede görülen yoğunlaşma öyle yüksek bir gelişme derecesine gelmiştir ki, ekonomik hayatta tayin edici rol oynayan tekelleri yaratmıştır.

2. Banka sermayesi sınai sermayeyle kaynaşmış ve bu mali sermaye temeli üstünde bir mali oligarşi kurulmuştur.

3. Sermaye ihracı, emtia ihracından ayrı olarak, özel bir önem kazanmıştır.

4. Dünyayı aralarında bölüşen uluslararası tekelci kapitalist birlikler kurulmuştur.

5. En büyük kapitalist kuvvetlerce dünya toprak bakımından bölüşülmüştür.»

Emperyalizm, kapitalizmin çürüyen, can çekişen, çökmekte olan dönemidir.

Emperyalizm, birçok ülkenin ekonomik, siyasi, ideolojik, askeri alanlarda baskı altında tutulması, halkların kapitalist tekeller tarafından sömürülmesi sonucunda açlık ve yoksulluğa itilmesi, tekellerin «daha fazla kâr» için savaş kundakçılığı yapması, milyonlarca insanın öldürülmesi demektir.

Emperyalizm çok sayıda yabancı tekeldir... Artı-değer sömürüsünün yanında halkların aşırı tekel kârları ile soyulmasıdır... Fahiş fiyatlarla satın aldığımız mallardır... Üreticilerin çok ucuza kapatılan mallarıdır... Okullardaki, gazetelerdeki, radyolardaki yalanlardır... Silah ambargosudur... NATO'dur, CENTO dur, İkili Anlaşmalardır, üslerdir... Kıbrıs'daki, Filistin'deki katliamlardır... Savaştır...

TÜRKİYE BAĞIMSIZ BİR ÜLKE MİDİR?

Bugün Türkiye'de emperyalizmden söz ettiğinizde, «Bağımsız Türkiye» dediğinizde, tekellere karşı çıktığınızda «suçlu» olursunuz. Oysa güneş balçıkla sıvanmaz. Gerçekçi olalım. Hayatımıza bakalım. Türkiye emperyalizmden bağımsız bir ülke midir? Türkiye'de bazı malların üretimi ve dağıtımı artık uluslararası niteliğe bürünmüş emperyalist tekellerin elinde midir?

İstanbul'da şöyle Şişli'den Taksim yoluyla Karaköy'e doğru sağımıza solumuza bakınarak yürüyelim. Neler gö-

rürüz? MAN, Mercedes acentaları, Duvarda Coca-Cola, Yedigün ilanları. Biraz aşağıda bir elektrik araçları satan mağazanın vitrinindeki malların markaları: Siemens, Philips, Siera, AEG, Nordmende, National, General Electric, Edison...

Biraz daha aşağıda solda Nişantaşı'nda İngiliz High School (Lisesi), Harbiye dolaylarında Türk—Amerikan Dış Ticaret Bankası (şimdi adı değiştirildi.), Hilton Otell, Dame De Sion Fransız Lisesi. Bazı benzin istasyonları: Mobil, Shell, BP. Taksim'de bir eczaneye girip markalara bakalım: Hoechst, Carlo-Erba, Wyeth, Ciba-Giegy. Pfizer, Roche, Bayer, Knoll...

Dolmabahçe'de Philips ve IBM'in büyük binaları. Boğazda 6. Filo. Dolmabahçe-Karaköy yolunda bazı acentalar: BMC, Austin, Renault, Fiat, Aga, ICI, Grasso, Lever Brothers, Metalock, Michelin, Nestle, Northern Electric, Singer, Massey-Ferguson...

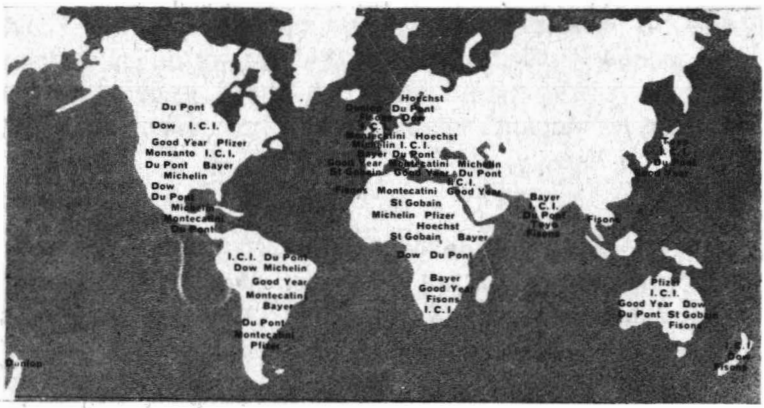
Bir bakkala girelim. Vita-Sana (Ünilever Şirketi), İpana, Kolynos diş macunları, Persil, Pril deterjanları, Perma-Sharp jiletleri ... Yurdumuzu gezmeye devam edelim. İstanbul-İzmit arasında bir sürü montaj fabrikası: Ford, Chrysler, IH, Uniroyal, Goodyear...

Ankara'da binlerce Amerikalı casus, CIA ajanları, AID görevlileri... İncirlikte bir üs, Diyarbakır'da bir üs daha... Mersin'de ATAŞ, İzmir'de NATO Karargâhı ve binlerce Amerikalı. Büyük şehirlerde Amerikan Kolejleri...

Radyoyu açalım. «Hayatın Gerçek Tadı COCA—COLA.» «Dandy geliyor Dandy». Elimize gazeteyi alalım: «Nihayet Ortak Pazar'a girdik», «Amerika parasını verdiğimiz silahları satmayacak.» «Bir Amerikalı subay bayrağımızı yırttı...» Ve ilanlar: BASF, Ytong, Sandoz, Necchi, Toyota, Grundig, Banka di Roma, Tuborg...

AŞIRI TEKEL KÂRI NEDİR?

Bugün kapitalist ülkelerde malların üretim ve dağıtımı çok az sayıdaki uluslararası tekelin elindedir. ABD'nin üretiminin % 60'ı 200, İngiltere'nin üretiminin % 75'i 50 uluslararası tekelin elindedir. Uluslararası tekeller giderek

daha da güçlenmektedir. Tekelleşme süreci artık Türkiye'de de iyice ortaya çıkmıştır.

İşte İmalat Sanayiinin Çeşitli Kesimlerinde Piyasaya Hakim Olan Firma Sayıları

Sektör	Firma Sayısı
Havagazı ve Su Sayaçları	Tekel
Petrokimya ürünleri	Devlet Tekeli
Oto Lastikleri	5
Kağıt	Kısmi Devlet Tekeli
Demir—Çelik	3
Pencere Camı	Tekel
Elektrik Ampulu	4
Buzdolabı	6
Telefon Kabloları	2
Demir ve Çelik Borular	2

El Aletleri	2
Çelik Halat	Tekel
Motor Yatakları	Tekel
Otomobil	3
Pil	3
Elektrolitik Bakır	2
Sıhhi Tesisat Malzemesi (seramik)	Tekel
Elektro Porselen	2
Biçerdöğer	2
Tırpan	Tekel
Sondaj Matkapları	Tekel
Vinç	2

Bugün Türkiye'de bankacılık Ziraat Bankası, Türkiye İş Bankası, Yapı ve Kredi Bankası, Akbank, Türkiye Sınai Kalkınma Bankası gibi bankaların denetimindedir. Ülke ekonomisi Koç Holding, Hacı Ömer Sabancı Holding, Yaşar Holding, Eczacıbaşı Holding, Transtürk Holding gibi **«halka açık şirket»** yutturmacısını sürdürmekte olan tekellerin denetimine girmektedir.

Kapitalizmin her dönemdeki temel kanunu artı-değer kanunudur. Artı-değerin kaynağı işçilerin yarattığı ve kapitalistlerin üretim araçları üzerindeki mülkiyetlerine dayanarak el koydukları değerdir. Ama emperyalizm döneminde üretim ve malların dağılımı tekelerin denetimine geçmiştir. Ve tekeller mallarını normal fiyatlarına göre değil, diledikleri biçimde tayin ettikleri **TEKEL FİYATLARI** ile satarlar ve bu yüzden **AŞIRI TEKEL KÂRI** dediğimiz kâra sahip çıkarlar Ve böylece yalnız işçi sınıfını değil, tüm halkı, tüm çalışanları sömürmektedirler.

Aşırı tekel kârına sahip olmak için tekeller şu yollara başvururlar: Tek satın alacak şirket olduklarından maliyeti düşürmek için üreticilerden aldıkları hammaddeleri çok ucuza kapatırlar. Alım ve satımda da tek'el olduklarından ve ülkelerin yönetiminde söz sahibi bulunduklarından ucuza satmayanları ekonomik, siyasi ve askeri bakımdan mahvederler.

Geri bırakılmış ülkelerde (örneğin Türkiye'de) çok ucuz işgücü kullanırlar, Düşük ücret verirler. Devletin teşvik ve vergi uygulamalarından faydalanırlar. Malların fiyatlarını artırmak için de üretimi kısarlar, işsizlik ve pahalılık yaratırlar ve reklam kampanyaları ile beyinleri yıkayıp üretim maliyetleri üzerindeki satış fiyatlarıyla daha çok mal satarlar.

Üreticiden ucuza hammadde kapatıp, alıcıya fahiş tekel fiyatlarıyla mal satarak aşırı tekel kârı elde ederler.

Böylece Türkiye'de yabancı tekelci kapitalistler ve onlarla işbirliği halinde çalışan yerli tekelci kapitalistler başta işçiler olmak üzere topraksız ve az topraklı köylüleri,küçük üreticileri, esnaf ve zanaatkarları, memurları aşırı bir şekilde sömürürler.

Aşırı tekel kârı, böylece sömürüyü artıran bir yol olarak işler

Tekrarlarsak,

KAPİTALİZM NASIL BİR DÜZENDİR?

● Kapitalizm, üretimin topluca yapıldığı ama üretim araçlarının ufak bir azınlığın mülkiyetinde bulunduğu bir düzendir.

● Kapitalizm, işçilerin yarattığı artı-değere, kapitalistlerin üretim araçları üzerindeki özel mülkiyetlerine dayanarak el koydukları ve işçilerin korkunç bir şekilde sömürüldüğü bir düzendir.

● Kapitalizm aşırı sömürü, eşitsizlik ve baskı düzenidir. Kapitalizm çalışanlar için daha fazla yoksulluk, daha fazla sefalet, çalışmadan üretenlerin sırtından geçinenler için daha fazla lüks, daha fazla rahat demektir. Kapitalizm zenginı daha zengin, fakiri daha fakir yapan bir düzendir.

● Kapitalizmde çalışmayanlar kazanır, çalışanlar kazanmaz.

● Kapitalizmde devlet sınıflarüstü değildir, sömürü ve baskıyı sürdürmekte kullanılır. Kapitalizm, kapitalist sınıf için, yani burjuvalar için özgürlük, işçi sınıfı için ise ücretli köleliktir.

● Kapitalizm başta işçi sınıfı olmak üzere tüm emekçilerin kapitalistlerle ve işbirlikçileriyle kıyasıya mücadele ettikleri bir düzendir.

● Kapitalizm bir israf düzenidir. Herşeyin plansız, programsız, toplumun ihtiyaçları için değil, daha fazla kâr için üretildiği, sık sık ekonomik krizlerin, bunalımların görüldüğü bir anarşi (kargaşa) düzenidir.

● Kapitalizm bolluk içinde yokluk demektir.

Kapitalistler daha çok kazanmak için daha çok üretirler. Kapitalistler arasında ayrıca rekabet vardır, yarış vardır. Her patron plansız programsız, aklına estiğince üretir.

Patronların mal satamaması, işçilerin, köylülerin gelirlerinin çok düşük olması yüzündendir. Eğer patronlar işçilere fazla ücret verseler, onlar da daha fazla mal alacak, bu şekilde patronların malları satılacaktır. Ama fazla ücret vermek de patronların işine gelmez, ücretleri yükseltmezler. Patronlar tam bir çıkmaza girerler. Ücretleri yükseltemezken, elde fazla mal birikmesi kapitalizmin en büyük çıkmazıdır. Ve bu çıkmaz kapitalizmi yıkacaktır.

İktisadi buhranlardan en büyük zararı görenler yine emekçilerdir. Üretim durur, işsizlik artar, açlık başlar,

yoksulluk her yanı sarar. İşçiler ve köylüler açlıktan kırılırlar. Fazla üretilen mallar, buğday, balık vesaire fiyatlar artmasın diye denize dökülür. Çok fazla miktarda tahıl üretildiği halde, insanlar açlıktan ölür.

Madencileri konu edinen bir kitapta şu fıkra anlatılır.

Küçük bir çocuk annesine sorar:

— Niye sobayı yakmıyorsun anne, hava çok soğuk üşüyoruz.

Anne cevap verir:

— Çünkü kömürümüz yok. Baban işten çıkarıldığı için kömür alacak paramız yok.

Çocuk yine sorar:

— Babam niye işten çıkarıldı?

Anne cevap verir:

— Çok fazla kömür elde edildi de ondan.

İşte bu bolluk içinde yokluktur. Ve kapitalizm yaşadıkça, bu iktisadî buhranlar olacaktır, işsizlik de olacaktır. Sefalet ve açlık da artacaktır.

- Kapitalizm pahalılık düzenidir.
- Kapitalizm işsizlik düzenidir.

Diyarbakır Tıp Fakültesindeki 80 boş kadro için tam 1765 kişi başvurdu. İşe girmek umudu içindeki Diyarbakırlılar sabahın erken saatlerinde, sınavların yapılacağı Tıp Fakültesinin bulunduğu caddeyi doldurdular. Sınav 3 bölümde yapılabildi. (Foto: hha—Diyarbakır)

80 boş kadro için 1765 kişi baş vurdu

İşsizlik kapitalizmin kaçınılmaz bir ürünüdür. Sosyalist ülkelerde ulaşılan sonuçların ispatlodığı gibi, ancak kapitalizmin yok edilmesi ile ortadan kalkacaktır. Kapitalizmde işçilerin bir bölümü sürekli olarak iş bulamaz. Herkesin çalıştığı bir yerde işçiler kapitaliste **«yüksek ücret vermezsen, biz de çalışmayız»** derler. Piyasada işsiz insan olmayınca kapitalist mecburen işçilerin isteklerini kabul eder. Bu nedenle kapitalizmde sürekli olarak büyük bir **yedek işçi ordusu «iş isteriz»** diye bekler.

Yanlarındaki işçiler seslerini çıkarınca, haklarını isteyince, patronlar, «işten atarım, bir yığın adam iş bekliyor, elimi sallasam ellisi», diye çalışan işçileri tehdit eder, onları sustururlar. Böylece ücretler düşer, işgünleri uzar, çalışan işçiler daha fazla sömürülür. Ayrıca çalışan

işçilerle, çalışmayan işsizler birbirine düşürülür. İşçi sınıfının örgütlenmesi geciktirilir.

Türkiye'de işsizlik bütün işçilerin belini bükmektedir. **Almanya'ya, Libya'ya gitmek meseleyi halletmeyecektir.** İş ve İşçi Bulma Kurumu da göstermelik kurumdur. Ancak patronların işine yaramaktadır.

Demek ki, kapitalizmde patronların çıkarları için her zaman işsizlik olacaktır.

● Kapitalizmde işçilerin sosyal güvenliği de yoktur. İşçilerin paraları ile kurulan SSK gibi örgütler de kapitalistlerin çıkarları doğrultusunda işler.

● Kapitalizm savaşçı, ırkçı bir düzendir. Dünyada hergün yüzbinlerce insan açlıktan ölürken, savaş araçlarına, tanklara, bombalara milyarlarca lira akıtılmaktadır.

● Kapitalizmde çalışanlar kötü beslenir, kötü giyinir, kötü sağlık şartlarında yaşar. Önlenebilecek hastalıklardan ölür. Yaşama süresi oldukça kısadır.

● Kapitalizm çalışan insanlara en ufak saygı duyulmayan bir düzendir. Bu düzende işçinin hayatı hiçtir. Kapitalist üretim sırasında çok sayıda işçi ölür, sakat kalır. Yaratılan değerler işçilerin kanları ile sulanır. Ve bunlara **iş kazaları** denir. Oysa bunlar iş kazaları değil, **iş cinayetleridir.** Kapitalizm kan ve gözyaşı üzerine kurulmuştur. Ve işçilerin kanıyla beslenmektedir.

● Kapitalizm, en son aşaması olan tekelci kapitalizm ile birlikte halkların çok sayıda tekeller tarafından sömürüldüğü, devletlerin tekellerin dümen suyunda hizmet gördüğü bir düzendir.

● Kapitalizm en son aşaması olan emperyalizm ile birlikte refah, barış ve özgürlük getiren bir düzen değil, sefalet, ölüm ve savaş getiren bir düzendir.

● Kapitalizmin en son aşaması olan emperyalizm, çürüyen, asalak bir kapitalizmdir ve artık çökmektedir, batağa gömülmektedir. Ve çökmemek için çırpındıkça daha fazla batmaktadır.

● Kapitalizm çıkmaz bir düzendir. Emperyalizm aşaması ile birlikte ÇÖKECEK ve yerini SOSYALİZM'e bırakacaktır.

● İşte burada bir soru soracağız:

EKONOMİK MÜCADELE YETERLİ MİDİR?

SITMA HASTALIĞI NASIL ORTADAN KALDIRILIR?

Sıtma hastalığını ortadan kaldırmak için iki yol vardır:

1. Sıtma hastalığını yayan sivrisinekleri teker teker yakalayıp öldürmek.

2. Sıtma hastalığını yayan sivrisineklerin yatağı olan bataklıkları temelden kurutmak.

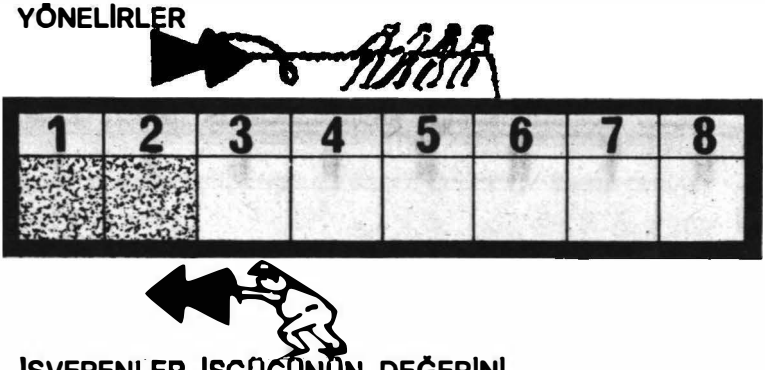
Hangi cevap doğrudur? Elbette bataklıkları kurutmak. Sivrisinekleri teker teker öldürmekle hiçbir yere varılmaz, hastalığın yayılması birazcık azaltılır, ama ortadan kaldırılmaz.

Peki işçiler toplu sözleşmelerle ne elde eder? İki saat kendilerine, altı saat patronlara çalışıyorlardı ya, toplu sözleşme ile öyle bir hak elde ederler ki, sözgelimi artık iki saat değil, iki saat onbeş dakika kendileri, beş saat kırkbeş dakika da patronlar için çalışmış olurlar. Yani işgücünün değeri artar.

Ama kapitalistler yeni vergilerle, enflasyonla, fiyatları artırma ile işçileri yeniden geriye iterler. Ve işçiler yeniden kendileri için 2 saat çalışmaya başlarlar. Yani işgü-

cünün değeri düşer. İki, üç yıl sonra işçiler yeniden toplu sözleşmeyle bir hamle daha yapar, hak elde eder ve kendileri için daha çok saat çalışmaya başlarlar. Ama onlar yeni tedbirlerle işçileri yeniden geriye iterler.

TOPLU SÖZLEŞMELER İLE
İŞÇİLER İŞGÜCÜNÜN
DEĞERİNİ ARTIRMAYA
YÖNELİRLER

İŞVERENLER İŞGÜCÜNÜN DEĞERİNİ
DÜŞÜRMEK
İÇİN HER YOLA
BAŞVURURLAR

İşçiler böylece denizde sallanan bir kayık gibi bir ileri, bir geri oldukları yerde, yani iki saat etrafında oynayıp dururlar.

İşçilerin toplu sözleşmelerle hak elde etmesi sivrisinekleri teker teker yakalayıp öldürmeye benzer. Oysa amaç bataklıkları kurutmak olmalıdır. Amaç 2 saat onbeş dakika değil, 8 saat kendimiz için çalışmak olmalıdır.

Buna ulaşmak için yalnızca ekonomik mücadele yeterli değildir, işçiler aynı zamanda siyasi mücadele de yapmak zorundadırlar.

İŞÇİ SINIFI İLE KAPİTALİST SINIF ARASINDA ÇIKAR ÇATIŞMASI VARDIR

Kapitalist toplumun itici gücü, kapitalist düzenin tekerleklerini döndüren kârdır. Kapitalistlerin tek amacı, kârlarını artırmaktır. Kapitalistler her türlü yola başvurarak işçilerin aldığı payı (ÜCRET) azaltmak, kendilerinin el koyduğu payı (ARTI-DEĞER) çoğaltmak isterler.

Demek ki, kapitalistlerle işçilerin çıkarları taban tabana zıttır.

İşçiler ücretlerini, kapitalistler kârlarını yükseltmek isterler.

İşçiler sömürülmemek, kapitalistler ise işçileri daha fazla sömürmek isterler.

İşçiler ücret sistemini yıkmak, kapitalistler bu sistemi korumak isterler.

İş böyle olunca bu iki sınıf arasında bir mücadele vardır. Zaten kapitalizmin tarihi, işçi sınıfı ile kapitalist sınıf arasındaki mücadelenin tarihidir.

BU İKİ SINIF ARASINDAKİ MÜCADELE KAPİTALİZMİN BİR SONUCUDUR. Bu mücadelenin sebebi kapitalizmin kendisidir. Ve kapitalizm yaşadıkça, işçi sınıfı ile kapitalistler arasındaki mücadele sürüp gidecektir.

Ekonomik mücadele örgütleri olan sendikalar ekonomik mücadelede kesinlikle gereklidir. Ama işçi sınıfının gerçek kurtuluşu için sendikalar yeterli değildir. Sendikaların tüm zorluklara göğüs gererek verdikleri ekonomik mücadele yalnızca sömürüyü azaltır, ama ortadan kaldırmaz. İşte bu yüzden işçiler iki türlü örgütlenir:

1. Sendikal örgütlenme, yani ekonomik istekleri elde etmek için işçilerin biraraya gelmeleri.

2. Siyasi örgütlenme, yani devlet yönetiminde işçi sınıfının ve tüm emekçilerin söz sahibi olması için işçilerin demokratik haklarını kullanarak işçi sınıfı partisinde biraraya gelmeleri.

Sendikal mücadele gereklidir, çünkü sendikalar işçileri daha büyük mücadeleye hazırlayan okullardır. Ama işçi sınıfının gerçek kurtuluşu ücretlerin artırılması ile değil, kapitalist düzenin ortadan kaldırılması ile mümkündür. Bu da ancak ve ancak işçi sınıfı partisinin önderliğinde tüm sömürülen emekçilerle birlikte verilecek olan siyasi mücadele ile gerçekleşecektir.

Kapitalizmin temel çelişkisi toplumsal üretim ile kapitalist özel mülkiyet arasındaki çelişkidir. Kapitalizm kendini yıkacak olan bu çelişkiyi bağrında taşımaktadır. Ancak kapitalizm yerini kendi kendine sosyalizme bırakmaz. Bu aşamayı gerçekleştirmek işçi sınıfının tarihsel görevidir.

İÇİNDEKİLER

Giriş	7
Ekonomi Politik Nedir?	12
Kapitalizm Öncesi Toplumlar Nasıl Gelişti?	38
Kapitalizm Nedir?	77
Artı-Değer Nedir? ...	98
Sömürü Nasıl Artırılır?	114
Emperyalizm Nedir?	149
Ekonomik Mücadele Yeterli Midir?	164

Emekçi kitlelerin eğitimi sorunu her geçen gün daha da önem kazanıyor. Kitle eğitimine yardımcı olacak çalışmalar da yavaş yavaş çoğalıyor.

Elinizdeki kitap, Türkiye emekçilerinin EKONOMİ POLİTİK alanında karşılaştığı çeşitli sorunlara cevap vermeye çalışan, dili anlaşılır, örnekleri toplumumuzdan gösterilmiş, çizgili, fotoğraflı bir çalışmadır. Birçok teorik soruna daha gelişmiş bir düzeyde yaklaşmak isteyen emekçilerin, özellikle işyeri temsilci ve baştemsilcilerinin ve kitle eğitim çalışması yapanların el kitaplarından biri olacak niteliktedir.

Kitap, bu konuda yapılacak diğer gelişmiş yayınlara bir ölçüde yardımcı olabilirse bizi mutlu etmiş olacaktır...

FIATI 60 LİRA